TECHE
UDINE

MANOSCRITTI

FONDO PRINCIPALE

Manoscritto n. **P_MSS_0500**

Nel Fondo Principale sono confluiti la maggior parte dei lasciti manoscritti pervenuti alla Biblioteca Civica «Vincenzo Joppi» nel corso del tempo: si tratta perciò di un fondo composito nel quale è possibile trovare manoscritti di argomento liturgico, scientifico, giuridico, botanico e altro.

Collocazione:

Biblioteca Civica "Vincenzo Joppi", Udine
https://www.techeudine.it/fondo-principale
https://www.sbhu.it/

Mazzei
scripta
varia

500

D. Jo. Andreae Mazzei
Romani
Scripta
Variae eruditionis

Co

1 a

42

75 a

89

91 a

Indice

Carte	
1 a 41	Orazioni filosofiche e letterarie, epigrafi, elegie, con note storiche su Macerata ed altre poesie latine.
42 a 74	Dell'antica geografia (ex Mss. Marzei)
75 a 88	Note alle opere di S. Gerolamo (ex. Mss. Marzei)
89 – 90	Dissertazione metafisica (1690).
91 a 100	De Magis; De Symbolis; De Sycomoro (ex. Mss. Marzei)

P. D. Joannis Andreę Marzi Romani, ingenio pręstantissimi, ex Clericis Regularibus S. Pauli
Opera omnia, quę extant.

Manuscriptum hoc dono habui a Rev.mo P.
D. Josepho de Abramo Praeposito Collegij
S. Frigdiani Pisarum III. Nonas
Febr: MDCCLII.
D. A. M. C. C. R. S. P.

D. Jo. Andreas Marzei
Dominico Antonio Damiani S.D.

Quum te intelligerem adeò cruciari de iniuria acceptâ istoque tibi imperato, non voluntario secessu, quem exilium appellas, certè expers omninò omnis humanitatis essem, nisi in dolore tuo dolerem. Tamen dicam, quod liberè sentio. Ex parte gaudeo quicquid accidere necesse fuit, non malo quidem, sed bono tuo. Videris iam vitare occasionem omnem, hoc genus crabronum, ut voces, irritandi. Haec est animi mei sententia: quam in bonam partem velim accipias, et excuses, si pro consolatore, uti fortè speraueras, mo=nitorem nunc habes. Video enim te alacri ingenio, et naturâ, quae quem stare loco nesciat, videtur potius freno egere, quàm calcaribus. Caeterum res tuae benè habebunt, ut à P. nostro Bigatto cognovi. Hoc modo missus est sanguis, et quidem modicus. Diis iratis tuis, te salvo tamen, et incolumi, ne amplius nocere velint. Interim fallo animum, et avoca ab his molestis cogitationibus, studio seu venationis, seu litterarum. Istic potes utrolibet; at certè facies si utroque. Vis namque prudentiae tuae, unde alii tibi poenam statuere vo=luerunt, inde ea, quae sint voluptati, et usui percipere. Resalutes verbis meis D. C. Dominicum Zarzarinum, et eius Sororis Filium. Vale.

Macerate 3 Kal. octobr. 1715.

Cum vellem obsignare has litteras, recordor tue adscriptae salutationis, quam pro me vis numerari Fran.co Palmutio familiari tuo; sed ille cum rus hinc abiit me insalutato. Iterum vale.

Admodum Rev.do P. Dom. Joanni Felici Montis Coronae Eremitae Camaldulensi Clericus Maceratensis.

S. D.

Muneri certe meo deesse viderer, si tot argumentis benevolentiae tuae, hic diu erga me demonstratis; huius labentis anni recurrente Dominico Natali, non precarer à Divino Infante quae maxime spectant ad salutem animae tuae; nam haec terrena à te contemni scio, qui propterea ad Eremum istam convolasti, ut uni Deo libere, quoad haec mortalis vita patitur, frui liceret. Faxit Deus, ut quemadmodum per illam Scalam è terra caelum attingentem in similitudinem Jacob Patriarchae S. Patri vestro Romualdo visam, ascendebant atrâ veste mutatâ in candidam, et descendebant Camaldulenses Monachi; ita et tu ex recentis tui nominis omine feliciter

accendas; quippe qui ingressus in innocentiâ cordis tui,
seruata à te, uita, et moribus semper. Licet uocabulo tenui,
quo antea appellabaris, nunc quidē dimisso; attamen tuis
usque ad finē iste, ni fallor, seruando; ad eandemque
rē fortasse significandā euenit similiter in te facta, atque
in primis illis Sanctis Camaldulensibus tuis habitus
immutatio. Primò hec in Celebritate Sanctorū omniū
Ordinis uestri merito tibi contigit, ut quorū non modo
insignibus, sed integritate uitę eras ornatus, denique
particeps glorię unà cū iis incederes. Hic Ianuarius uelim
habeas me uerbo, et uota facere, non caussa ut aiunt, sed
uerè, et sine fuco, quod benè de te sentio. Ita me Deus amet,
ut te felicē uerè esse cupio, et aliquando futurū credo. Interea
oro, ne obliuione capiare serui tui, qui te multū amat, et
colit. Uereor enim ne celestiū rerū meditationi unicè intentus
praetermittas non modo curā, sed etiā cogitationē omnem
abiceres: quamuis alioqui uiuo securus promissionis illius
(te optimus uirū noui) quā respondisti: quia tua humanitas,
quatuor communis Breuiarii partes, quę certè pro statu uitę
meo maximè necessarię, pro tuo nullius usus erunt.
Excusa, si quid audeo. Ex unâ parte Clericus pauper sum,

immò miser, ut scis; ex altera spero fore, ut quamprimum Ordine sacro Deo mancipandus sim: ideo supplex iam petii, atque iterum peto modò libros divinarum precum libellos, quos ex officio meo mecum habere debeo, et pro mea paupertate comparare non possum. Dominus tuus mercedem reddet, cui una opera non semel commodabis, et in paupere, et in ministro suo: verum nec ipse omninò ingratus esse potero, qui ferè semper pre oculis habuero monumentum amoris tui, quoties autem orans legero, legendi autem quotidie onus incumbet: toties in orationibus tui meminero, idque bona fide facturus spondeo dum quid divinis rebus occupatus desineo. Vale optime Pater, et me tuis orationibus adiuva.

Maceratæ 16 Kal. Decembris 1714

Prefatio in Logicam

Quid ad hanc meam de Logica disputationem me appararet, vis ea, que veluti in umbra diu iacet in solem producere, venientibus primum in mentem Logice dignitas, et utilitas. Enimvero quomodo utilis esse non poterit illa facultas, que ad sui excellentiam vocatur antonomasticè sapientia, et sine qua homines, ut homines esse possunt? Unde tunc primum spirare censemur, cum aura philosophica

dicimus. Ad quid plura? Proloquamur paucis Africanum oraculum, quid de hac disciplina sentiendum. Hæc, inquit, Ars est Artium, scientia scientiarum; quâ apertâ, et notâ omnes aliæ aperiuntur; ignotâ, et clausâ omnes aliæ clauduntur. Hæc igitur mater fœcunda, hæc janua, hæc clavis scientiarum. Prudenter omnino Philosophus ille, Logicæ necessitatem expressurus in tabula, clavem pinxit, cui inducta epigraphe: Non sine hac: quasi non sine Logicâ recludi possint cæterarum disciplinarum thesauri. Si omnis homo naturâ scire desiderat, ut fert Aristotelicum illud rudimentum: Natum ad Logicam se novit esse, quisquis natum se novit. Verum ex contraria parte considerabam inanem nos laborem suscipere, seminaque sudorum arenæ committere, dum Logicæ studiis vacamus. Numquid enim [alloquar me ipsum] tot studia, et labores solius Logicæ præmio cohonestare satis? minime quidem: Bonus enim Logicus, ut est in proverbio, pessimus asinus. Quonam igitur præmio tam diutini compensabuntur labores, quam mercedem studia nostra obtinebunt? Aliarum forsitan scientiarum acquisitionem? hoc quidem opus, hic labor est. Dum in hac vita sumus, exoptare quidem possumus, pervenire ad scientias, homines viatores luteæ sensuum cæca portantes, quæ invicem non nisi dubitatum

faciunt angustias, pacata mentis quiete in scientiis, et
ueritatis perfecta contemplatione perfrui haud ualemus.
Hoc solum mihi credite, non nouit, qui naturalem sensuum
conditionem minime nouit. Hec, ornatiss.mi Patres, dum mihi in
mentem uenere in hunc temperandum modum scientias uidebatur,
primo ne ultra prescriptos terminos audeat temeraria, deinde
ne timore presso, iaceat obscura. Hoc ergo, et citra
temeritatem, et supra timiditatem philosophabimur, quatenus
nec nimis sensibus indulgentes, ut faciunt aliqui, nec
nimis aduersantes, ut alii scientias methaphisice certas
cum istis haud admittemus, Physice uero, et naturali
ordine ueras cum illis admittere non dubitabimus.
Sic enim amicus Socrates, ut est in prouerbio, amicus
Plato, sed magis amica ueritas, que quum publici
iuris sit, ubicumque fuerit, ea nostra est. Quare reprehen-
dendi non sumus, si ex Philosophorum placitis omnibus,
que uisa sunt uerisimilia, quasi gemmas aliquot
splendidiores selegimus, ut inde huic Logice nostre
ueluti monile contexeremus. Et uerum ne dum e singulis
Philosophorum sectis, modo, hoc modo illud accepimus,

singulosque demereri cupimus, omnes infensos reddidimus. Verius de uestra erga nos uoluntate, PP. Ornatiss. non dubitamus, nam pro uestro in ueritate studio non beneuolos eos non credimus, qui factionem omnes, studio remoto, unius ueritatis se amicissimos profitentur.

Gratiarum actio.

Quamquam gratias agere tantas non possum, quantas debeo, habeo tamen quantas maximas animus capere potest meus, quod infantiae meae, humanitati uestrae satis, superque puto.

Elogium.

D. O. M.
Augustinus Antonius Nosinus,
Maceratae Canonicus Poenitentiarius,
Amandulae nobili genere natus,
Oblatus n.o Montis Caietani adscriptus,
Vbi casu in morbum lapsus
Quo mortuus,
XI. Kal. Martii Ann. MDCCXIV.
et prope 60.
Ad aram Virginis sine labe conceptae,
Quam unice dilexit
Hic in Templo Sanctae Crucis,
Cuius mortificationem in corpore portauit,

Iacere voluit,
Donec, si qua ei macula adhaeret
Purgatur,
Et signo Thau, ad Dominum ad iudicandum venerit
Insignitus, resurgat.

Augustino Antonio Norsino Patritio Amatricis, ac Cathedralis Maceratensis Canonico Poenitentiario illustri exemplo, claro operibus, probo doctrinis, praecipuè in iis, quae ad sacra ministeria spectant, Marchio Ioannes Maria Baldinuccius Patritius Firmanus, ac Thesaurarius Generalis Provinciae Marchiae in sui amorem monumentum dicavit

---

Augustino Antonio Norsino Amatricis Civi, ac Maceratensis Canonico Poenitentiario, virtutum exemplis praeclaro, eruditione conspicuo, praecipuè in iis, quae ad sacros usus spectant, gratiâ in verbi Dei praedicatione efficacissimo, fortuitò morte in monte Castiano defuncto, et ibidem tumulato. Hic vel reliquiis insigne beneficentiae suae testimonium Carolus Philippus Norsinus Fratri benemerenti M. P.

Anno 1715
Vixit annos circiter sexaginta,

Obiit die   Anno 1715.

De Maceratâ Urbe in Piceno.[1]

Elegia.

Quæ de Appennini sinuoso[2] Potentia clivo,
    Contra Nuceriam, Matelicamque fluit;
Cum prope monticulum[3], quo se reducere montes
    Incipiunt, placidis ad mare fertur aquis:
Si, quâ parte, via est ad lævam, hâc flumine recto
    Sæpe millenis passibus ire iuvet:
Cernuntur nebulosæ Urbis monumenta per agros
    Dispersa, et multo rudere[4] ripa frequens.
Hic fluvius, ut perhibent, Romana Colonia quondam,
    Helvia[5] prænomen, nomine cui Ricina.
Altera uti Cybele, turritâ[6] celsa coronâ,
    Regia Picenis Urbs, montiumque caput.
Romani[7] imperii fortunam utramque sequuta,
    Sorte pari floret, sorte caditque pari.
Telus[8] oppugnat, murum hæc defendit ab hoste;
    Ceu leo cum catulis pressa cubile suum.
Sed tandem cecidit; multis quæ solibus ante
    Restitit[9], hostiles sustinuitque manus.
Quæ cecidit, nec inulta iacet; mox milite Grato[10]
    Gothorum evertit funditus imperium.

At Ricina,[11] et si conuulsis ruat undique tectis
Illico erit gratâ restituenda uice:
Quippe ruinarum fructis uelut eruta surgit,
In morem primùm condita macerię.
Seu uelis, ut fama est, dici hinc[13] maceratá, Licenti
Metro.[13] oblito noui germinis, unde uenit:
Seu, quod barbarico tota est contrita[14] tumultu,
Nomina praeteriti signa doloris habet;
En iterum[11] existit, rebus seruata secundis,
Et tanti fuerit sic periisse prius.
Taliter exuuiis post secula longa senectae,
De proprio Phenix mox rediuiua rogo.
Nam maceratá[15] recens à funere matris, in imâ,
Proxima ei collis parte locata fuit.
Ast summo fundata iugo, atque erecta superbat,
Paruis à natali dissociata solo.
Collis utrimque sui geminis alluit amnis,
Sed propior, cuius nomen, et unda fluet.[16]
Aethere nunc liquido fruimur, nunc sedibus altis
Spectamus, Pici quà patet omnis ager.
Et uelut è speculâ, quae surgunt oppida circum,
Quantumuis humili mole, uidere licet.
Utraque Romanis[17] adeo dignata colonis,
Pauit, ut adhuc resonent nomina magna loci.

Cernere, et est nitidos torrentia flumina campos,
Et quis inter colles panditur ora triplex.
Hic scire Hadriacas oras, adiunctaque rura,
Rura, quibus semper florida vernat humus:
Seu libet oppositi ex austro procul Appennini
Cernere tergum horrens, cautibus, atque gelu;
Seu tumentem Borea, et late resonantia saxa,
Ad mare Dalmaticis fluctibus omne fremit;
Dorica, quo flexo in cubito rupe insidet Ancon,
Ancon à ponte tuâ celebrata suo:
Oh quàm pulchra mihi Terrae Picentis ora!
Oh quàm pulchras oculis scenas sine arte meis!
Hic Ponti facies melior, Caelique renidet,
Hic Sol splendidior, gratior itque dies.
Quàm iucundus adest hic formosissimus annus,
Taurus ubi pandit limina vere novo!
Quàm tempestivis viridis hic imbribus agri,
Nullis sint quamvis fontibus irrigui!
Bacchus amans colles, uvis cum Pallade vestit,
Iungitur his certo foedere amica Ceres.
Alcinoi[18] silvis praestans Pomaria[19] succo:
Tanta est nobilitas, ingeniumque soli.
Hic Pomona prius, insitâ decernit arte,
Mirari arboribus non sua poma suis.

Hesperiae magnae salue pars optima, cuius
Ionius Illyricae est e regione plaga.
Frugum terra parens, Bespico excultae, sub ipso
Saturno, et prisco tempore digna coli:
Nullaque aut pauca tuis subeunt mala gramina campis,
Incidit in timidos uipera rara pedes.
Lethiferos morbos, qui dormit sub Ioue messor,
Nil metuit, uel cum sirius urit agros.
Quo se uenandi hic exercet laeta iuuentus,
Illum non matres, non timuere nurus:
Non fures hic lupus, aut ursus uenabula contra,
Nulla nocens syluis ore, uel ungue ferae.
Nulla nocens cornu, frendet uix unus et alter
Montibus extremis dente timendus aper.
Nulli hic deserti montes, nulla aspera rupes,
Quae non mansuescat uomere lingua ad iugum.
Undique non scopulos, sterilem nec tendit arenam,
Sed quae subductis collibus arua nitent:
Inque dies maiora, recedit quam mare terras,
Ut iam litoreis plura colonus arat.
Denique non rapidum hic flumen, nimiumue tumescens,
Quo stagnante, palus illico fiat ager.
Nimirum studiosa parens natura cauebat,
At quam sunt terrae huic omnia nata bona.

Diuitias natura suas, quum conderet orbē

Fudit, ut agricolæ semina sparsa manu:

Hoc uni, huic aliud, non omnibus omnia donans;

Hic autē, hic toto fundere uisa sinu.

Tam molli gremio terræ[22], atque ubere læto

Duram quis bello gentem aluisse putet?

Qui tamen è Parthis[23] primos egere triumphos

Roma tibi, hæc tellus, hæc tulit alma duces.

Humanamque tulit uelites sæpe cohorte

Prælia conficeret, quæ tibi Marte suo.

Agmina, quæ Syriæ magno cum Rege fugaret,

Montana exuperans ardua Thermopylis[24].

Et contra Emathias[25] Romæ ire bella gerente

Emathii hinc item militis orta fuga est.

Quid memorem in spatio uallum, et situ, et aggere castra

Et forti, ac fido pectore tuta solo[26]?

Nā tua laus oriens Piceno, magne[27], recepto

Hoc idē animus[28] exponis esse minor.

Quod Picenus ager, longo ipsa tutior agge[29].

Romuleæ[30] urbis domine mœnibus agger erat.

Esto ubi Alligio cometa hæc loca pace tueri

Cœpit, ubi arma nouis[31] succubuere togis.

Sæpe sacris Natorū hāc terrā ornata tyaris,

Tempora, sæpe sacro murice fulsit apex.

Quin Asculi genitus Nicolaus[31]; purpurea sed ipso
Vnico erat merito non temeratus honos.
Jungitur[33] huic Sixtus[34]: non poena hoc vindice, sontes
Preteriit claudo, deseruitque pede.
Patria cui, seu mons albus, seu Cupra fuere
Piceni tamen est certus, uterque locus.
Hunc ternis Clemente dato tu clara triumphas
Urbinum[35], oh quàm isto lumine clara tuo.
Scilicet huius erat magnum equiparare Leone
Doctrinâ, imperio, moribus, eloquio.
Nil sed utroque potest, quantumuis barbarus hostis
Poscat, et Ausoniis arcibus immineat.
Verum nunc nostram uolitantem carmine musam
En pro iure suo: ad se Macerata[36] uocat.
En Macerata uocat, quae Cursus regia Pici,
Antiquae laudis quod fuit una refert.
Antistes[37], Praeses[38] Piceni, huic proximus ornat
Quaestor[39], Auditorum[40] condecoratque forum.
Florentes[41] Sophiae studio, ac meliore Minerua
Cecropiae, ut fiat mentio nulla Deae.
Illa uetus Ricina, (tibi inscripta olim: Heluia Felix[42];
Quantô nunc magis hac prole beata tuâ:
Non modo Caesaribus seruit, non amplius illa
Crebris titulis[43] ambitiosa caput:

Mercurio[44] nec sacra facit desueta; nec ulli
Cogitur indigno thura adolere Deo.
Sed verum, atque unum colit; expulsisque tyrannis
Picenus proceres, qui tenuere diu.
Christiadum cujus suprema potestas soli est,
Ecclesiae[46] sinu, tutus pacis adultus sinu.
Nec longe[47] hinc positus celesti munere asylus,
Lauretana; ipsa hac urbe [illegible] Domus;
Hinc ultori indignati Numinis iram
Brachia Nicolei sanguinolenta movent:
Quid Deus hoc pacto urbe, Religioque tuetur
Quid timeat casus iam reparata novos?

Notae in Elegiam

N. 1. Apud aliquos scriptores, nullo discrimine est Macerata Piceni et Marchiae Maceratae, quapropter intelligentes illud Hadriani Cardinalis Carm. iter Julii secundi.

Moenia, quae saxo collitur Macerata vetusto.

Hinc petitur.

In versu est sermo de Macerata Helvii

2. Flavius Blondus in Piceno non dissimilia dixerit, de ortu Potentiae fluminis.

3. Prope Montecchio vulgo Montecchio incipiunt Apenni Colles. Blondus ibidem.

4 Rudera sunt lapidum fracta; et ruinarum materiae. Basil. Fabr.

erudit. schol. Thes. Rutilii itinerar. Gallic. l. primo uers.
5. 410.

<u>Ruderibus tectis tecta sepulta latent.</u>

5. Eliam uocat Blondus, et urbem aedificatam ab Elio Pertinace, atque asserit. Sabellicus; sed Helviam uocant lapides, et nummi. Quin Pertinax Helvius dictus est, non Elius ex ueteribus nummis, Pagi crit. in Annal. Baron. ann. 193 n.° 2. tamen non uere aedificata fuit ab Helvio Pertinace, quod Recinensium meminerit Plinius l. 3 cap. 13. et Frontinus in Coloniis, qui ambo ante Caesarem hunc floruerunt. Haec Colonia blandiebatur etiam Septimio Severo, tamquam conditori suo, ut est in lapide uetusto apud Maceratam; sed ab isto potius aucta, et ornata, quam aedificata: idque more aliarum Civitatum, quae adulabantur eodem modo Principibus de se bene meritis. Morellius rei nummariae specimine tab. 10. Cuperus in Antiocheno nummo, ubi de numismatibus Commodi Imperatoris.

6. Ricina turrita in nummo Gallieni apud Occonem, ex quo colligunt metropolim fuisse, quae interpretatur matrem Civitatum, propterea in nummis civitatum, quae erant Metropolis fingebantur capite in hunc modum coronato, ad instar Matris Deorum, de qua uti terrae figura, et symbolo Lucretius ait. l. 2.

<u>Muralique caput summum cinxere corona,</u>

Eximij munita loci, quod sustinet Ursy.

Hac figura in nummis exprimebatur Antiochia Syriae, Ancyra Galatiae, Thianis Ciliciae: Morellus rei num. num. tab. 4 ex Epistola annexa Ezechielis Spanem. ep. 172. cit. fin. et Silius Italicus l. 13 Carthaginis imaginem fecit eodem modo nuncinam, eo quod eidem Africae caput. Ita similiter uidetur fuisse Ricina tempore Galleni Caesaris, sub quo ad istam Coloniam cusum numisma: quum alias alio tempore Curibus Liceni fuerit eiusdem caput: ut Asculum, Firmum, Auximum, Anconam, et Firmum.

7. Ad imperio Traiani extant Ricinae monumenta in Lapidibus. sub Traiano autem reuiuiscere, et Romanum Imperium florere coepisse, nemo unus, qui uel a longe historicas Caesareas salutauerit, est qui dubitet. Videri Aurelium Victorem in Traiano, Suetonium in Domitiano sub fine. Cecidit autem, ut uidebimus, sub Teia ultimo Rege Gothorum, cum quo destitit ipsorum Regnum circa Italiae, Narsete natione Graeco, Constantinopoli Imperante Iustiniano, et paulo post Occidentale etiam Regnum, et imperium, Longobardis, et ceteris nationibus Italiam inuadentibus, in eamque sedes figentibus. Hinc historias Sigonius uocat non amplius de Imperio occidentali, sed Regno Italiae.

8. Rex ultimus Gothorum Teias capto tali cingulo, ob aquae defectum, frustraque obtenta Septempeda, descendit in aquam

Recinensium, ubi Ricina obsedit, sub uerisimilius fuisse destructam, quam sub Alarico Gothico Rege longe prius; nam Ricinates dicuntur obsessi a Teia, non Maceratenses, ut aliqui uolunt. Ad hec Ciuitas Recinatum, que dicitur obsessa apud Blondum, et Sabellicum describitur in campestribus; idest in terre planitie, non in colle sita; tandem Mantuanus carm. Nicolaus Tolentinas ait de Macerata.

Post Gothica bella

Culta, et ex priscis Ricine generata ruinis.

9 Diu restitit Ricina Gothis obsidentibus. sub fine estatis capta, et diruta uidetur anno Christi 553; nam Teias, qui cepit regnare circa principium estatis anno Christi 552. ut uidere est hoc anno apud Pagi Tom. 2 in Crit. Baron. Sequenti estate Ricinam obsedit, nam diu fere estates, et hiemes consumate initio bellorum, et fine, quibus cepit, est deuictum Regnum Teie una cum Gothorum Imperio.

10. Videndus numerus 7.

11 Verisimile est ineunte anno Christi ~~se~~ audita morte Teie, et cede Gothorum, Maceratam una cum Ricineto edificatam, cum fere statim utramque reparatam ait Blondus in Piceno maxime cum [illegible] paulo post in Italia plena

Loca à Gothis vastata, sub Narsete Duce fuisse restituta.

11 Videtur dictio Maceratae à maceriis, idest domorum parietibus ex puris cæmentis sine arena constructis, ut fit in sepiendis fundis, vel hortis [hæc enim est maceria ex Philandro in Vitruvium l. 1. cap. 10] quod post Ricinæ ruinam plures incolæ, qui solum vicatere longius noluerunt, ex ipsius ruinæ desolatæ Patriæ Lapidibus temere, et tumultuario opere, sibi casas construxerint.

13. Quamvis primo in maceriis producantur, tamen primam in Macerata corripiunt Mantuanus, Pamphilus et alii.

14 Perindeac si Macerata veniat à verbo macero, quod idem significat ac contero, et attenuo, et alluditur ad eius commiserabilem casum.

15 Macerata primum ædificata in collis parte proximiori Ricinæ ruinis adhuc extantibus in territorio Maceratensi, ut indicant rudera vetera Austrum Maceratæ, postea vero, cum hæc renovatur, fuit in summitate collis locata.

16 Quantum, quasi apparens extans, illustrio à verbo clivo. Titulus inter Piceni celebriores, ex vetusto Lapide Maceratæ.

Est alia inscriptio fere similis in alio lapide

Milit. XII Leg. Cos.
Imp. Ext.
Iuvent. Cluent.
Flum. Picen.

Latinè Cluentu, et Iuventu generis neutrius, ut est apud Pomponium Mela, et Strabone utrumque corrigendum, ubi habetur Bruentum, et Iuventinum, licet Chientum barbarè vocent Io. Baptista Mantuanus, et Blondus.

17 Et hoc diuturno incolatu Romanorum multi Pagi adhuc denominantur à celeberrimis apud illos gentilitiis familiis, licet corruptis nominibus, Seruigliano, Oberzano &. Andreas Baccius de origine Cluanae bibl.

18 Hortos Alcinoi Corcyrae, seu Phaeacum Romanus commendat propter frugiferos arbores, non propter illas, quae magnitudine, plenitudine, umbrarum officio in hortensibus delicijs commendantur.

19 Poma Picena praestantissimi saporis, et succi Iuvenal. Satyr. 10.

De corbibus traderet.
Emulas Picenis et odoris mala recentis.
Picenis cedunt pomi Tyburtia succo. Horat. Satyr. 4.

Ac Strab. l. 5. solum Picenum à frugiferis arboribus magis

quia à ceteris fugitivus laudat.

10 Picus, seu Picus Saturni filius dedit nomen Piceni Asculo, unde tamquam à capite fuit denominata tota Regio Picenum. Silius l. 10.

> Et inclemens hirsuti signifer Asculi:
> Picus quondam nomen memorabile ab alto
> Saturno statuit genitor.

Videndus Petrus Marsus in commentario predicti loci.

11 In pluribus partibus oræ Picenæ, maximè verò Firmanæ, ex recessu maris continuò prolatatur longè, lateque ager etiam ad aliquot milliaria.

12 Delectus militum in locis asperis, ac minimè amœnis laudatur. J. Lips. Politic. seu civil. doct. l. 5. cap. 12.

13. P. Ventidius Bassus genere Picens primus de Parthis fere invictis triumphavit. Gellius l. 15. cap. 4.

14 Græciæ mons tam eminens, ut Italiæ Appenninus: illius fauces Antiocho Syriæ Rege, cognomine magno contra Romanos obsidente ascendere iussâ iugum Firmanâ Cohorte, hinc factum initium Antiochinorum fugæ. Plutarchus in Catone Censorio, Chalamis fragm. de reb. goth. Firm. L. 1. cap. 10.

15 Titus Livius l. 45 circa finem innuit ex alia cohorte Picena, eademque Firmana, id est ex ea parte prælii, ubi illa erat, hinc primam fugam Macedonum esse ortam. Idem

eodem cap. 9
26. In ipso Piceno.

27 Lucius Florus, et Plutarchus aiunt Pompeium privatum hominem annos tres, et viginti voluntarium exercitum in Piceno conscripsisse, plures ibidem Civitates, maximè vero antiquam Auximum sibi conciliasse, adeumque se nobilitatem Romanam contulisse, ut deserta Urbe ad castra venirent, mox ad Syllam cum exercitu instructissimo profectum, Imperatorem ab ipso Sylla salutatum, statimque ad Celtiberiam missum esse. Principium igitur magnitudinis Pompeii è Piceno receptio, et factioni Syllanæ conciliato.

28 Ex Piceno autem amisso cœpit virtus, et gloria Pompeii in dies minui. Cic. ad Att. L. 7. ep. 18.

29 Alpes natura posuit ad Italiæ, et Romæ munimentum. Cicero de Provinciis consularibus non longè à fine: Alpibus Italiam munierat ante natura, non sine aliquo divino numine. Nam si ille aditus Gallorum immanitati, multitudinique patuisset, nunquam hæc Urbs summo imperio domicilium, ac sedem præbuisset.

30. Urbi tuendae, quasi agger steterat. Ita Paulus Manutius in illa verba Ciceronis ad Att. l. 7. ep. 13 in Pompeium, cui ne Picena quidem nota, id autem praestabat Picenum Romae, non tam naturae situ, aut artis operibus, quam fide, et virtute militum munitum.

31 Ecclesiasticorum habitui.

32 Nicolaus Quartus de quo Platina.

33 Quae sunt partes iustitiae, quam vocant distributivam, altera, quae premiat, altera, quae punit, illa praecipue commendavit Nicolaum Quartum, haec Sixtum Quintum.

34. Sixtus, quem Firmani volunt natum in Castello eorum ditionis vulgo Le Grotte à mare, quae olim fuit Cupra maritima, dicta simpliciter à Pomponio Mela, ubi de Italia, et à Strabone l. 5. nam alia Cupra, ut ab illa separata intelligatur cognomine montana est appellata, Plinius l. 3 Reg. Ital. 5. Sixtus tamen agnovit montem altum, ut Patriam suam, ubi Pater eius natus fuerat.

35 Urbinates quidem, olim in Umbria Plinii. l. 3. Reg. Ital. 6. verum à temporibus Constantini magni protractis Piceni finibus tota ditione Urbini, et partem Romandiolae Urbinum fuit in Piceno. videri notitia Imperii sub Constantino apud Laudatum Pagi tom. 1. ann. 37 n. 8. et Chanoz Italiae veteri, P. Mortier in Atlante sacro; sed à tempore Longobardorum Picenum Marchia appellatum, et minori Firmanae circumscriptum adhuc

continet Urbinum ex Blondo in Piceno, quem sequitur Albertus.

36 De laudibus Maceratæ, et eius Territorii satis pro elogio omni erit illud Sixti Quinti in Bulla erectionis Tribunalis Rotæ Bullar. tom. 2. n. 9 in proemio. Civitas, inquit, Maceratensis, quæ alias insignis existit, et ferè in medio dictæ Provinciæ, ac in territorio fecundo, et ameno reperitur, solitaque sedes Legatorum existit, celebrique Gymnasio, duplici Collegio, insignium insuper Doctorum copioso, qui experientia, scientia, et ordine dicendi, interpretandi, adnotandi, patrocinandi eorum particulari studio precellunt.

37 Macerata ornata Cathedra Episcopali a Joanne vigesimo secundo, non decimo secundo, ut errore Typographi extat in Breviario Geographiæ Episcopalis edit. Parisien. apud Labbè.

38. Loco Legati Marchiæ.

39 et Thesaurarius eiusdem Marchiæ.

40 Rota sacra pro causis totius Piceni.

41. Propter Athenæum celebre ibi existens.

42 Ita inscribitur ex nummo Ricinæ laudato apud Crivell. n.° 3.

43 Plures Lapides Maceratæ sunt, quibus veteris Ricinæ adulata est antiquis Cæsaribus, modo Antoninianam, modo Helviam se ab illis denominans, videri apud Compagnon. cit. n. 3.

44 Mercurius potissimum tanquam Deo suo precipue sacra faciebat

Ciclina, et comprobatur ex ipsis marmoribus apud Eosdem Magistratus existentibus.

45 De Tyrannio Piceni laudandus est Baccius, qui supra.

46 Picenum est velut Caeleste sinus, et umbilicus capiti nexus, ut ex ipsa Collecta Officii pro Domo Lauretana conceditur.

47 Est in via Romana pene media inter duo celeberrima Christianae pietatis monumenta, utpote Tolentinum et Lauretum, ab utroque paucis milliariis distans, et fere aequali distantia.

Tyburis deliciae

Elegia.

Urbs iacet in Latio: Argei tenuere Coloni.
Hanc prope praecipites ruunt Anienis aquae.
Montibus alta situ, oleaeque inclyta silvis
Tyburis augustas condit oliva dapes.
Ingenium quam mitis soli, quam limpidus aether!
Non tantum ver hic, floridus vernat hyems.
Oh utinam possem hortorum sua nomina tantum
Dicere, quae late semisepulta iacent.
Pisonis referant alii, Mariique recessus,
Seu Maecenatis, sive Manonis agros.
Quaeque olim coluit fortis Zenobia rura,
Nunc Tyburtino dicitur rura solo.
Atque ruinosas Hadriani Principis aedes,
Et centum cellas, horrida tecta situ,
Quaeque Syphax proprias sunt consolata catenas,
Namque tibi solo nomine carcer erant.

Nam mea Atestinę celebrabunt carmina villas,
Materiã quamvis exsuperante modos.
Hospitium Divis, Nympharum assueta voluptas,
Salve villarum gloria, fama, decus.
Musa mihi referas excelsi culmina tecti,
Et quę sunt vastis flumina clausa locis.
Vestibulum ante ipsum longo videt ordine pandi,
Atque Atestinę regia tecta domus.
Hinc myrtus, laurusque virens, solisque calores
Temperat arboribus tonsilis umbra suis.
Flumina formosę subter labentia silvę
Responsat taciti fistula cęca doli.
Hospitibus, nec amica suis; venientibus ultro
Bella, et insidias hic meditatur aquis.
Palantes, ut aquis non expectata, repente
Latet è cuniculis emicat unda suis.
Pace etiam spectanda suâ est, belloque relicto
Nec minor ingenio munera pacis obit.
Organa cum variis pulsantur hydraulica cantu,
Mobilis officio fungitur illa manus.
An lateo, aut fallor, vitreo sub gurgite fontis,
Quę canat arguto musica Nais aquâ?
Flumine declivi, dum scanditur ardua montis
Subdola, sed gremium verberat unda latus.

Aligeri medio comminuunt fonte dracones,
Qui rapidum undoso flumen ab ore uomunt.
Eminus latebris fluuius dum crescit eundo,
Pensilis attonitâ stare uidetur aquâ
Ille hilares nimbos, tempestatesque serenas,
Et tonat ignaro, uel sine nube, Ioue.
Ille niues, et grando, sed non inuisa colonis,
Innocuo praeceps uerbere pulsat humum.
Singula nec possim centum perstringere linguis:
Mille hic sunt riuis nomina, mille ioci.
Namque hinc ouati surgunt de marmore fontes,
Ludit et hinc uarios Roma uetusta modos.
Est fons in medio, seu fontes mille sub uno
Aspicis, atque simul suspicis arte opus.
Parte alia Fauni tumidis gestantibus ore,
Inde procellosis Neptunus ludit aquis.
Saxea natura, quâ surgunt libera guttis,
Quâ triplici stagnat Lympha amoena lacu.
Denique quae passim referunt miracula fontes,
Vincere fonte suo sola Diana potest.
Nec tantum docili solertia ludit in undâ,
Et dedit ingenium frondibus illa suum.
Stantia describens horas mirabere signa,
Atque immota tuum, Phoebe, sequantur iter.
Delicias captare uolunt an tempus in istis?
Heu nec tantillum sic retinere ualent.

Innuet hortorum potius brevis illa voluptas,
Praepete quod fugiat labilis hora pede.
Florentique stylo, variisque coloribus ornans
Vere novo, monitu quid grave scribit hiems:
Quod fugiat viridis depicta in flore iuventus
Floribus ornato scribitur arte solo.
Cogor at invito, quia iam praetervolat hora,
Carminis ad metam me properare iubet.
Oh utinam possent vobis spectantibus ipsis,
Explorare meam lumina vestra fidem.
Nam puto dicturos: olim, qui haec omnia dixit,
Et bonus est Civis, nec malus Historicus.

Pratianus alter.

Carmen Leoninum

Quot Caeli stellas, quot habent loca cuncta puellas,
Corpora quot venas, quot habet quoque littus arenas,
Quot guttas habet Cynthiate, tot debeo grates.
Ut possem aequales, ego vellem reddere tales,
Sed cum velle datum, nihil est, si posse negatur.

Ante suum obitum.

Epigramma.

Urbs genuit, iuvenemque aluit, dum conditur in agro
Piceno, tenuit me Macerata diu.

Iamque senex uideo Tulli me patria, donec
Conclusum fini hæc Insula parua tenet.
Oh cælum post hæc oro mihi scandere detur,
Et uitare tuos Styx truculenta lacus:
Nil etenim refert hoc si succedat utrumque,
Quo natus sim, quo moriare loco.

Præfatio in logica habenda circa fine octobris,
aut post medium.

Mirabitur forte quis nostri moris ignarus, cur non diu expectatis Kalendis, sed in ipso fine cursus, scholæ uacationibus abruptis litterarii labores sint nobis solito maturius repetiti. Uerumtamen id factum ex prisco more nemo unus non uidebat, qui uel à limine eruditionis historiæ penetralia salutauerit; nam decimo quinto huius mensis die, et uindemialibus feriis finem afferebat, et scholæ eadem initium. Quamobrem qui dormitarant in idibus octobris, dicetur sic, ferulæ tristes, sceptra Pedagogorum, rursus quasi ab inferis resuscitatæ insurgebant in miseros pueros, uerberibusque desinabant. Quod statum Gymnasii potissimi

Feriæ uindemialis incipiebant à uigesimo quinto augusti, et usque ad decimum quintum octobris durabant, et tunc erat uacatio non solum à foro sed etiam à scholis; id etiam innuere Martialis lib. 10 Epig. 62. sed clariss.mo utrumque de feriis ut ex die Dom.co J. Aug. l. 9 Confess. cap. 2. et 5.

tempus, etiam in maiorem scholarum studiis instaurandis operam servatum, et nos ad unam, et alteram diem productam, in nostram scholam iterum accepimus. Totum autem hoc modo a me dictum, possem testibus, et quidem probatissimis confirmare, nisi sus ad Minervam doctus scilicet docere viderer. †

Bruma mones potius quam doceo sapienter fuisse institutum; ut vindemiam plerisque in locis penitus omnium absolutam, hinc viri redirent in forum ad iurgia, illinc pueri, et iuvenes ad literarum studia: eoque eo praesertim tempore, quo sol notabiliter, diem deflectit à Libra, et sat dici ad scholasticam emulationem superat, et prorogatis noctibus ingeniosae Palladis oleae suae iam maturae liquorem, quietiori studio et lucubrationibus suggerebat.

Sus, cui anima pro sale, si videretur docere Minervam scriptorem docti, erat res ridicularia. Proverbium vetus. Vide in Adagiis Pauli Manutii.

† Olea Palladis arbor, quae eius inventum, prout in fabulis poeticis.

At dicet quis: Cur statim ab umbra, et otio in solem et pulverem? Cur illico post tot feriatos dies publica instituitur disputatio? Atqui anni literarii fructus, ut fit in anni vulgaris frugibus, videbantur recurrente Autumno colligendi; non ut in privatum intus usum serventur, sed publici veris effecti palam proferantur: ferventque nunc maximè musto in doliis non alia re fervere, et ingenia in Scholis. Quodsi inter novissima[m] hanc vindemiam, et proxima vinalia rustici laeta convivia pro decerptis quatuor anni tempo[rum] fructibus gaudentes, sibique invicem gratulantes agere consuevérunt, quidni et nos vindemialia nostrá, veterum studiorum fructibus relegendo concelebrabimus?

Autumni tempore ferè omnes fructus colliguntur.

† Ita olim faciebant rustici, et puto etiam nunc hunc morem permanere.

Quod Graeci συμπόσιον conuiuium nominant, quasi inter scyphos, et epulas id si modestè fiat, tunc uerè uita in hominum societate uiueretur. At ullus cibus suauior reperiri potest, quam ueritas ulla uita iucundior, quàm cum literis, idque nobis, qui ad illarum studia, non dicam natos, uel saltem, et eruditi, et instituti sumus? Quid, quod sapientia ipsa narratur ponere mensas, miscere uinum, praecipue paruulos ad epulas inuitare, atque adeò ancillas ad arcem mittere, inter quas praesto est nostra dialectica, scientiarum reginae ipsius nobilis administra, quae saporem suauitatemque sapientiae, si non praeferas, certè praebet, seu melius dixerim praeparat? Viuamus igitur in his studiis, nostrarumque mentium conuiuia

Cicero de Senectute cap. 13.

Quid? quod habet hanc uim: che direste, che? la medesima sapienza ʒ. Prouerbior. cap. 9. nº 4.

sit, hodieque mox futura
disputatio, quâ uel incalescente
non metuendus erit neque pugnæ
detestabilis exitus, qualis
Centaureo mouet cum Lapithis rixa super mero.

Obtemperabimus Cælio, qui conuiuis
amicis omnibus sibi in disputa-
tionibus annuenti, dic aliquid
inquit, ut duo simus; nimirum
citra omne conuicium, et iniuriam,
ego hodie unus hinc ero, qui defen-
dam has theses, hinc alter, qui
redarguat. Et hic quidem fortasse
uictor, ego uero uictus. Tamen,
rebus disputatis, suam quisque opinio-
nem, cum alter ab altero amicè disces-
serit, peregrè moribus retinebit. Quid?
hoc restat. Tenuitatem apparatus, ut
excuses, quod faciunt pauperes uiri
locupletibus ad conuiuium inuitatis.
Pro igitur Rei quicquid erit appositum,
non pro uestra dignitate, sed pro
meam facultatem modo, quæ uestra
humanitas est, æqui, bonique consulatis.

Horatii uersus ad Varum Od. 18 Carmin. L.1.

Cælius Ciceron. amicus, et Orator. Apud Macrobium, ni fallor.

Quid? interrogatiuum hic, et habetur idem perinde ac aliquod exciderit à memoria, quod uelimus memi-nisse, id est. Che volevo io ora dire?
à casto. umano

Gratiarum actio.

Quas quidem gratias agere pro merito, et dignitate vestra ora quantumvis garrula, non potest dialectica; at mea quid vox, et frigida lingua etiam deficiente, animo tamen eas semper, et eternum habebimus.

Vel.

Quas vobis nec agere, nec pareat persolvere gratias Mecenatibus, has immortales ego semper habebo.

Quali grazie io non renderò colla lingua, ne con fatti, come è dovere rendevile, mene dichiarerò sempre tenuto.

Nexus Eloquentiae cum Philosophia

Oratio habita Maceratae.

Quum mihi dandum esset munus dicendi A. S. in hac studiorum instauratione, excitandae causâ Iuventutis nostrae ad amorem litterarum, quae litterae essent inprimis commendandae, quarum commendatione perchabitâ, animi postea moverentur, non videbam. Hinc mentis nostrae oculis obtulerat sese Eloquentia quam nunquam omiseram, illinc Philosophia, cui recenter animum

adiecerim. Orabat illa, ne se omnino desererem; haec ut penitus
sibi me traderem. illa ne ingratus essem, post tanta accepta
beneficia tam praeterirem; haec me sibi plus debere, quam accepisse
nunc, quam olim accepisse magis iuvaret. Deinde inter se
contendere: una praedicabat quam oblectaret, altera quam prodesset:
una alteri nugacitatem, altera alteri acerbitatem obiiciens.
Ita ego quid facerem, non intelligens, diu anceps animo steti,
ac deliberavi tandem, ut illae secum, ego mecum finirem disceptationem hanc, utramque conciliarem; tum ad utrisque gratiam
inire, cum a nobilis Rhetoricis et Philosophiae, quorum scholae
domi apud nos sunt hodie. Itaque conciliavero, utrisque
demonstravero, Philosophiae coniunctum velut quodam foedere
studium eloquentiae, primum quantum iucunditatis, dein secundo
loco quantum utilitatis, quantum denique dignitatis afferat.
Vereor tamen, ut ex animi sententia dicam, ne argumento huic
proposito adversa hac mea oratione, aut edisseram, quae
nesciam, quod erat stultitiae, aut dicam non bene, quae sciam,
quod erat infantiae. Verum vos oro pro vestra sapientia, atque
humanitate oro, atque obtestor, ut aequi boni que consulatis,
nec pro mea facultate, quid possim, sed pro meo studio quid
velim, nec quantum in utraque re profecerim, sed quantum profecisse cupiam, ut aliis prodesse possim consideretis.

Atque ut me hic primo loco instituentem dicere, quod ordo orationis postulat, de ea voluptate, quâ perfundit animos eloquentia, nemo unus ex vobis est non videt, qui vel primoribus labris Rhetoricam attigerit, adeo huius facultatis proprium delectare, ut si quae aliae artes, ac praesertim Philosophia voluptatem, non sibi, nec alteri, quam illi facultati acceptum ferre possint. Quamobrem si qui oratores, vel Poetae, alius alia lingua de Philosophia disserentes, delectarunt unquam, id habuerunt ex eloquentia. Delectarunt Anaxagoras inter Graecos, Lucretius inter Latinos, ambo suavissimis versibus Physica complexi: sed eorum quidem Philosophia nos docuit, delectavit autem eloquentia. Scripserunt Graece Plato, Latine Cicero, multa de moribus, certe uterque, et alter propter doctrinam admirabiles, at uterque placuerunt ob eloquentiam. Econtra vero Stoici, quantumvis Dialectici maxime omnium Philosophorum periti, inque definiendis et partiendis rebus acutissimi, nihilominus nonnulli, ut ait Tullius displicuerunt non alia ratione, quam quod illis una deerat eloquentia: adeo natura est Philosophia austera, vel amara, ut delicatis quibusdam, nequaquam sapiat sapientia ipsa, nisi Eloquentiae melle delinitur. Quis autem dubitet, quin veritas futura sit pulchrior quantumvis per se pulchra, et amabilis, si nitore orationis

perpolita, si decenti oratione bene ornata, quâ opportune narra-
tione sinus denudans, quà allegoriarum veste, et lateat, et luceat,
modo sententiarum luminibus, modo præclaris similitudinibus
illustris, nunc faceto sale splendior, nunc motibus affectibusque alacrior
incedat, veluti puella, quæ naturalem formæ bonum non negligat,
sed cultu, et studio quodam, citra fucum tamen promoveat.
Quorsum hæc, ô iuvenes ornatissimi, ut intelligeretis à vobis, et si
Philosophiæ eloquentiæ vacare identidem non quidem postulandum
[nolumus enim hoc onus imponere Philosophiæ vacaturis] at
excipiendum tamen esse, si non totis viribus, et ex proposito, at
levi brachio, et succisivis operis, at in otio vestro. Quid autem
honestius, quid delectabilius maxime Religiosis, vel Ecclesiasticis
viris, qui sine litteris pene nullam vitam esse ducunt, quàm
animum in altissimarum rerum contemplatione defixum, sinere
aliquantulum respirare, ad hæc amœniora studia descendentem,
atque adeò illud studium grave, ac difficile sapientiæ excipi ab
iucundo eloquentiæ, et facili, ut illud sit vere studium, hoc autem
ludus; hoc pro otio, illa pro negotio. Quâ ratione æque mentem,
ac linguam excolendo efficiamus, ut sicut nos, qui homines sumus,
non minus ratione, quàm sermone in bestiis antecellimus, ita
in utraque facultate, ac præstantia supra homines ipsos
efferamur: Di Deæque immortales! Quæ voluptas hominis magis
proprium excogitari potest, quàm à litteris, quæ propterea huma-
nitatis appellantur? Quæ magis libero delectabile, et ingenuo

digna, quàm ab artibus, quæ inter liberales recensentur? Vellem mihi inesset tantum eloquentiæ, et auctoritatis, ut studium sapientiæ, ut studium sapientiæ cum eloquentia iungendum iuvenibus suaderem. Sed quî possum, id ætatis, et minus eloquens? Videbo igitur, an ipsam met Eloquentiam possim vestrum in hunc consessum inducere, quæ certè melius adolescentes impelleret pro causa mea: non illa quidem meretrix blanda, et procax, amans licentiæ, et lasciviæ; sed casta illa dulcis comes, et studiosa nutrix morum, et disciplinæ. En adest, inquit, ô Iuvenes (Philosophos ita alloquitur) vobis quidem iucundis, et festivis, ut aspicitis vestro videmini, at non illis tamen more Xenocratis, qui nunquam gratiis litarunt, tristibus, et severis: neque adeo hic, vos ab editis sapientiæ Templis avocabimus, sed tantum dico, ad cessare libet, huc domum ad me descendito. Si uvis delectant, sunt apud me amena vineta fortunatorum nemorum, sedesque beatæ, quas non minus scriptis suis, quam in campis Elysiis adumbravit Virgilius. Si odores recreant, est in officinis meis nobilis unguentario, è qua myrothecium Isocrateum depromptum consumpsisse ait Cicero in commentario sui Consulatus describendo. Omnia mea, polita, florida, expolita, vernantia. Sed ipsam me, quæso, respicite. Sum digna, quam ametis æquè ac vestram Philosophiam. Æquè autem? immò multò magis, an non videtis, ut illa nihil [illegible]

deambulas in tuo Lyceo, ac caperatâ fronte. Ego verô, ut hilari, et
exporrecta? ut illius facies squallens, et pallida; nostra suavis,
rubens, et decora. Quid de sermone Philosophiae? qui nescio quid
horridum, et barbarum sonat: at oratio nostra multo dulcior, et eius
compositione, concinnitate, nullus numeris cantus auribus accedit
gratior: mihi non creditis? At credite tot amatoribus, qui me circum-
stant. Atqui viri? an non esset instar omnium Plato, ille Philoso-
phorum Deus olim appellatus, cuius linguâ Iovem aiunt, si graecè
loqueretur, locuturum? An non urbis familiae Princeps Aristoteles
mane quum lectiones Acroamaticas scriberet, idest penitiores Philoso-
phiae, summum ipsum, à meridie legebat, Rhetoricos, ut se, itaque
recrearet. Praetereo hic Religionis nostrae capita, si mihi res
tanti esset cum Ethnicis, Gregorium Nazianzenum, Aurelium Augustinum,
quorum alter animi causâ carmina scriptitabat, alter pigmentis
meis eruditos libros de Civitate Dei, et ipsas suas Confessiones
adornabat. Quid? Quod ipse Hieronymus in Bethlehemitico specu
caelestem vitam in terris quum ageret, carere quidem potuit omni
alio humano solatio, non autem meo. At vapulavit, quod esset
Ciceronianus. Fac ita esse, (quamvis ipse, qui affirmat, somnium
illud fuisse narret) merito suo vapulavit. Adhibuisset modum,
nec propter Ciceronem, et Platonem, et Plautum, scripturas sacras, neque
sapientiam ipsam, quod incultus illarum sermo horrere sibi vide-
retur, prorsus negligeret. Et quoniam in Scripturarum mentionem incidi,
ne divina Sapientia quidem in verbo suo respuere mea videtur: et
ornamenta dicendi, quae sunt mea, quo magis alliciat homines ad

legendum. Et quis extitit ex Testamento ueteri Dauide ornatior, Isaia elegantior, ut ceteros omittam! Et quis in nouo, Apostolo Paulo eloquentior! Et his tantis, ô Iuuenes, tot exemplis, et tam illustribus excitati, quando satietas aeui ceperit, labor fregerit, studium fatigauerit, ad me uenire, in sinumque nostrum confugere recreandi.

Nunc Aud. si longior in hac tractanda parte fuerim, ignoscite. Oratio in hoc suo, uelut proprio loco, dulcedine illa, quam laudas, delinita, tuo exultat, ut uix à me possit contineri. Illustrat altera pars quam utili commercio Eloquentia cum Sapientia iungatur, ne nostri Iuuenes, more hominum emolumentis se tuentium, solam tamquam utilem Philosophiam eligant, has amenitates studiorum aliis relinquant. Tantum enim ualet Eloquentia ad illustrandum ceterarum bonarum artium studia, ut quantumuis ipsae per se clara, quantumuis utilia soleant necesse est sine illa, perinde ac si quis exerceret multas artes inglorius. Nam sit aliquis, ut Gorgias ille Leontinus, paratus ad omnia, de quibus rogatus fuerit, respondere: praestat nihil quod ea optime sciat, dum ignarus est facundiae, ac poliendae orationis recte, id ipsum possit, de quo sciat, dicere. Ego certe non puto. Quod possem hodie ostendere, singillatim ij artes procedendo; sed infinitus sim, omitto, et solum de ea parte Philosophiae conseram, quae Theologum iuuat; propter quam unam, ut mihi uidetur Eloquentia Religioso Viro est expetenda. Eum Theologum nunc alloquar, eumque ipsum sic compellabo. Exi modo ex hoc otio, et umbraculo Philosophiae tuae, ô Theologe. Haec tua uia est in commune bonum instituenda, et deriuanda doctrina: Num

semper hoc saxum volvet, et in ista schola tuo studio delectabaris, tamquam ad Sirenum scopulos consenesceres? Eia tandem, et aliquid de tuis litteris in nostrum fructum affer, et in aspectum, lucemque profer. Vtrumque munus Christiani Doctoris; exhortari in doctrinâ sanâ, et eos qui contradicunt arguere. Erit, credo, oratio tua non angustis disputationibus et concisis, sed auribus populi accommodata? tractabit res ubertim, sermone nitens, figuris illustris. Quid? Poteris ne artis Rhetoricae ignarus delectare, ut placeas, flectere animos, ut vincas? age porrò, transeamus ad alterum munus Christiani Doctoris, quod est, eos, qui contradicunt, revincere. Heus, ne tibi credas semper ludendum more scholae in umbratili pugnâ, cum tuis similibus adversariis. Erit aliquando pugnandum pro aris, et focis, quod aiunt contra Religionis, et sacrae Theologiae hostes infensissimos, qui ut parum sapientiae, vel potius nihil habeant, pollent eloquentia tamen. Quod si evenerit, quid facturus sis, nescio. An nuda, et inermis veritas, te duce consistet adversus mendacium? An novus Imperator balistis, et aliis machinis iam diu desuetis, adversus exercitum tormentis igneis, ut fit instructum velis dimicare? Sed dicam rem apertius, ut quique omnes intelligant. Noverint Haeretici [proh pudor] auditorem, vel benevolum, vel intentum, ac docilem proemio facere; tu non noveris? Illi falsa breviter, aperte, verisimiliter; tu vera narres, ut audire taedeat? Intelligere non pateat, credere postremo non libeat? Illi animos audientium, ut in errorem impellant, artem movendorum affectuum ita calleant, ut terreant, contristent, exhilarent, exhortentur: uno verbo: Terrae Caelum misceant; tu pro veritate lentus, frigidusque dormites? Quis ita desipiat, ut sapiat, exclamat Augustinus in illis verè aureis de

doctrina Christiana [libris]

Ad his argumentis nunc oratio hec confirmatur A. A. ut uerendum mihi sit, ne quis Grammaticus, aut Rhetor in se minerua, sibique placeat in eloquentia sua, ut p̃ illa contemnat, quasi sua beatus et inuideat Philosophia nostra, seu Theologos, ut fecere olim temere sequentibus Valla, Erasmus, Melancthon, Anonius Paleariy, et alii ad hoc genere uiri, qui singula censoria quid adnotarent, ubi barbara aliqua Theologorum uerba, [ut fastum uaerico] à uerbis ad res theologicas examinandas, quod non erat eorum iudicii, transire=unt; unde Religio in his, uel suspecta, uel damnata nobis exemplo fuit, ut de studio Rhetorico, seu Theologico, alterum si esset optandum debeamus malle Theologorum scientiam indisertam, quam istorum Rhetorum inscitiam. Ac, ut Religionem omittam, et si maxima, et precipua pars sapientiæ ea sit, et de Philosophia, que nunc est in manibus, aliquid breuiter dicam. Quid poterit unquam Rhetor non instructus hac nostra Dialectica, si Rhetorica est adeo illi affinis, quin imò eadem ipsa censenda; quum Eloquentiam non immeritò dixerint dilatatam quandam, et plenam Dialecticam, et ipsam nostram Dialecticam esse quandam, quasi adstrictam, et contractam Eloquentiam? Quare iure optimo Zeno Stoicorum disciplinæ Princeps, manu quum uellet demonstrare, quid inter utramque facultatem interesset, digitos comprimens, pugnumque faciens, Dialecticam aiebat sic esse, digitosque autem, et manum dilatans, palmæ huic similem Eloquentiam esse dicebat. Quod si hec ita sint, ferè nunquam Orator praesidio Logicæ destitutus rem propositam definiet, definitam in partes tribuet,

distributam tractatio, tractatam concludet. Omitto hic, quam eloquentię
necessaria ea pars Philosophię, quę de uitiis, et moribus; quâ
ignorata ignorabitur, et ut concilientur animi, moueantur affectus,
nec ad suadendum, dissuadendumue habes quid dicas de uitiis, et uir-
tutibus. Pretereo etiam utilitatem Scientię Physicorum, et eorum, quę
metaphysica appellantur, cuius scientię utriusque beneficio, eloquentium
animorum, qui ad physica, et diuina contemplanda se erigunt, oratio postea
grandior, et magnificentior ad hęc nostra humana descendit. Hęc,
inquam, omnino pretereunda, quę uos probe etiam, me tacente, uideatis;
compositè, et aptè dicere, sine sententiis, et rebus precisim à Philoso-
phia mutuatis esse quandam speciem insanię. Sententiosè autem
dicere sine uerborum ordine, et modo esse quandam infantiam. Sed huius-
modi tamen infantia, ut qui utantur non stulti homines haberi
possint, etiam quicumque prudentes, quamquam illotis, ut dicitur manibus,
qui tractarint sapientiam, indignè mihi uidentur separare, quod
tertio, et ultimo loco mihi dicendum proposueram. Namque minimè du-
bitandum, quin maxima cum dignitate loquatur sapiens, cuius sermo
non modo approbationem sed etiam admirationem, et plausus moueat:
quod non contingit quidem in illo disputandi genere angusto, et
exili, apparentibus nudis, quodammodo, et sine carne neruis;
uerumtamen quum quasi robori doctrinę accedit orationis pulchri-
tudo, non enim tam decenter fulget auro gemma, aut ebano in-
clusum ebur, quàm splendor linguarum, et elegantię iuncta rerum
prudentia. Ferendum itaque fędus est. ut par est, et decet, inter sa-
pientiam et eloquentiam maximè per nos Religiosos, quorum curę precipuę
esse debet Christiana Religio, quę nostra uerissima Sapientia est,

ut dicebam modo, ut illa sententia semper in Ecclesia, et quidem Latina,
quam nulla barbaries obscuret, nullum solœcismus adulteret, nec
amplius illud committendum videatur, quod olim fuit commissum in
editione Catechismi Romani, ut in eius doctrina tradenda, alii
sapientes, alii eloquentes viri fuerint. Composito siquidem libro, unicè
quem deesset illi linguæ Latinæ puritas, et ornatus, S. Pius Pontifex,
quo elegantissimis Hæreticorum Catechismis pari elegantia opponeret,
recurrendum esse dixit ad quosdam sæculares viros, eo tempore eloquentissimos
Paulum Manutium, et Cornelium Amaltheum, qui acceptam materiam dispo-
suerunt, et ornarunt, ut hi melius, quam illi, qui tradiderunt, scire
viderentur. Fuit, fuit etc. quondam ferendum hoc dissidium mentis
et linguæ, adhuc barbarie incumbente litterariæ Reipublicæ, at
modo non ferendum tot instrumentis nunc addiscendæ Latinæ linguæ
repertis causa, tot eiusdem linguæ exemplaribus publici iuris
Typographiæ opera factis, tot commentariis ad prælectionibus, tot de-
nique scriptoribus aureæ latinitatis loquendi modo feliciter
imitantibus, quorum non pauci sunt, qui sapientissimè ad scribe-
rent, ad eloquenter scribendum tamen nobis exempla reliquerunt.
Potuit namque non longè à memoria Patrum nostrorum, ne antiquiora
repetam, Melchior Canus ex illustri Dominicanorum Familia Latinam,
et ornatam facere Theologiam, potuit Fernelius Medicinam, Iuris-
prudentiam Cujacius, multam verò partem Philosophiæ moralis
Osorius Episcopus: homines partim Hispani, partim Galli, omnes ad-
venæ, et exteri, quos prudentius nomino, adversus Italos, non tam
obiurgandi causâ, quàm admonendi, ut quantoperè enitendum
videamus, ne quos vincimus ingenio, vincant diligentiâ, et gloria

Romani Imperii iam diu translata et splendore, ceteroque Lingue ad se transferant. Hic alios ex alia parte recensere, sed virorum hominum, et nostrorum memoria cum quadam approbatione etatis, et gentis, ne videatur praepostero; unus instar omnium erit, quo nullus quoad dignitatem splendidius, quoad utilitatem efficacius, quoad tempus exemplis probantius afferri potest, noster Beatissimus Pontifex Clemens XI. iustâ re, ac nomine, ingeniique Princeps mitissimus noster. Hic, hoc Eloquentie veram, germanamque formam talem edocebit, qualem in Ecclesia Latina esse decet. Nam huius Orationes, seu potius Homelie, que stilum ipsum Latii redolent, (non dico, que de seculari Litteratura imiserint) an huius, inquam, orationes desiderant numerum Lactantii Tulliani, stylum Cypriani delicatum, elegantiam Hieronymi, gravitatem Leonis, pietatem Gregorii, argutias Ambrosii, mentem denique Augustini? Quae unus omnia N. B. R. Clemens nobis refert; et id, quod mirerum magis, in vita nunquam non occupatissimo, nunc vero in hac principali totius orbis Terrarum cura, qua nihil est, quod non longe provideat in celsissime sue dignitatis specula, quin vel minima non negligat curare circa Pontificie dignitatis, et maiestatis cultura, Dei providentie, cuius loco apud nos est, emulus, atque imitator: adeo ut, quasi pro miraculo videatur, ab uno Principe, non modo in dictione propria, sed in communi negotio Religionis, omnino cui summo, hic infima, tam docte, tam equaliter, et scire posse et tractari. Oh Pontifice, et homine hac charitate vere optimum, et in agendis rebus, vere maximum! Oh nos miseros hic temporibus, non omnino miseros: quod tot, et tantis Sublimitatis Chris-

mens Aelquissez navis quaerantibus, alio certe, propter hunc secundis nimium lectorem gubernante, etiam salutis, non modo rei familiaris naufragium fecissemus. Sed ut cum in locum revertatur oratio, unde paululum digressa videri potuit: Si tantum ille valeat eloquentiae virtutibus, tam occupatissimus, nos nihil hoc poterimus, o Iuvenes, in hoc otio nostro? minime vero, sed illam dicendi felicitatem, si non consequamur, tamen aliquid assequemur, ut dicentibus nobis, si non admiratio, et plausus, ut eius oratione fit, excitetur; at semper nos cum aliquam laude nostra, et aliorum utilitate. Quod si non fructus, et dignitas, sed sola ex his studiis oblectatio peteretur, certe animi nullo, ac tanta remissio humanior esset, atque iucundior; sunt. Haec studia omni tempore, aetate, loco grata: adolescentiam oblectant, senectutem sublevant, secundis rebus addunt gratiam, adversis praebent solatium, dulci comitate in vita nobiscum sunt, iucundissimo domi contubernio. Ergo Iuvenes optimae spei, et indolis. Quid non invitat ad haec studia sapientiae, et eloquentiae pariter capescenda? Vel locus, vel genus in quo degimus, et hi colles, cum amoeni, tum fructiferi, et hic aer tam apertus, quam salubris, et haec civitas, quae ad omnem elegantiam, urbanitatemque sit composita, similiter ac verae sapientiae praeceptis instituta. Ipsa denique studiorum universitas, bonarum artium, quasi thesauro locupletata, et studiosis. mea sapientiae. mea vita usquequaque refertus. Ergo o Iuvenes utriusque rei foedus inite, quod nihil sit sapientius in communicatione humanitatis melius, quam linguam, et pectus excolere, hoc est vera sibi parare ad bene dicendum ea, quae hominum causa, non minus utilia, quam honesta esse iudicaverit. Tunc enim profecto unusquisque nostrum,

[ut oratione hic concludam] se absolutè, utroque numero impleroe velat, qui possit dicere modo hâc, modo illâ linguâ, sive ex æquo, sive ex superiori loco, sive ut doceat, sive ut moneat, sive obiurget, sive arguat: atque ita possit, ut dicendo doceat, et docendo delectet, et impellat homines quocumque velit, seu potius excitet ad amorem divinæ sapientiæ hâc ipsa eloquentiæ opera, et ministerio, donec utriusque facultatis studio, de quo dixi cessante, in uno, divino omnium eloquentes mirabiliter verbo, desiderium sciendi nostrum omninò conquiescat.

Discorso sopra S. Lorenzo.

Quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. S. Paolo nella 1.a a Corinti al cap. 4.

Avendo meco stesso lungam.te considerato, ch'essendo stati sempre per lo spazio di quindici secoli, e più, ministri del Vangelo cospicui per eccellenza di santità, e gloria di dottrina, i quali adornarono non solo con una chiara vita, ma anche con una gloriosa morte le testimonianze della nostra fede, e vedendo da tanto tempo, niun di tanti, come Lorenzo di cui ora ho a favellare, essere frà fedeli onorato, ho finalmente pensato esser ciò un chiaro argomento del merito impareggiabile di questo Santo; poi che la Chiesa, errar non puote, si nel consecrare gl'Eroi suoi, come nel modo d'onorarli, come quella, ch'è assistita dallo Spirito Santo suo rettore, e lume, con ceremonia sacra, e tutta la Christianità celebra la di lui festa, con solennità di rito speciale leggenda, con rito di preci particolari la distingue, vi si prepara nell'antecedente vigilia, e per otto seguenti giorni la proroga. Di più i primi Padri della Chiesa, e per ordine di tempo, e di dignità, come sarebbe a dire un'Agostino lume, un'Ambrogio Dottore della

medesima, due Pontefici ambe due magni Leone, e Gregorio, Pier Crisologo, e Massimo illustri Confessori, e Vescovi, Prudenzio fra gl' antichi celebratissimo, e tanti altri; che ora per brevità non nomino, tutti nelle loro opere fan professione di lodarlo, chi commendandolo per la singolarità del martirio, chi paragonandolo nel merito agl' Appostoli. V'è chi comparando il nostro santo, che fu Diacono della Chiesa Romana col gloriosissimo Diacono, e Martire Steffano, dice, che non men' va superba per Lorenzo Roma, che per Steffano Gerosolima; non manca altri, che riconosca, che le fiamme, che l'abbrucciarono resero sì illustre il di lui Martirio, che sene fece bello tutto il mondo cristiano; ed altri, che attesta, che per il suo merito estinta la persecuzione, si chiusero i Tempj agl' Idoli, s'apperirono a Cristo, chi finalmente, in un modo, chi in un altro lodandolo, dove distintamente narrando le di lui gesta, dove magnificandole con stile sublime, dove con sacre lodi, ed onori cantandole. A queste memorie così belle, e tanti encomii, con cui viene a noi lodato Lorenzo, succedono altre non meno magnifiche, che gli si veggono nei Tempji, de' quali un sontuoso, che fu il primo consecrato in onor di Lorenzo nel luogo del sepolcro, è opera della pietà del gran Costantino, che fello fare poco innanzi la sua miracolosa conversione, e poco dopo li famosi Edifizj delle due Basiliche, che una fabbricar fece nella via Ostiense, l'altra nel Vaticano agl' Appostoli Pietro, e Paolo, volendo così dare ad intendere il pio Imperadore, che era degno di memoria in Roma, come chi vi aveva colla predicazione, e col sangue fondato la fede, con chi ve l'aveva coll' esempio d'un nobil martirio stabilita

A questi dunque sì distinti onori, che sogliono accompagnare, e corteggiare una santità eroica, chi dubiterà, che Lorenzo, che fù eletto alla vocazione di Diacono, e Ministro della Chiesa, non corrispondesse eccellentemente alla grazia del ministero; sicche Iddio con maniera particolare abbia poi voluto onorare il suo servo, e ministro? E benche si hà a credere, che nella Chiesa vi siano stati sempre ministri, e dispensatori del Vangelo, secondo il sentimento dell'Apostolo Paolo. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei; pure si cerca dall'Apostolo, come cosa ardua, e difficile à rinvenirsi, chi in ciò singolarmente siasi segnalato: Quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. A me pare, se non m'oppongo al vero d'averlo trovato in uno egualmente degno di lode, e d'imitazione, se vi contenterete, non tanto per gloria altrui, quanto per profitto vostro, che io vi dimostri: Che Lorenzo appunto fù un di questi fedelissimi dispensatori di Dio, poiche con virtù eroica, e quasi divina dispensò, e nell'officio d'Economo della Chiesa i tesori della medesima, e nel ministero di Diacono il sangue di Gesù, e nell'atto del Martirio il sangue proprio.

E per dar principio, secondo l'ordine del ripartimento, che vi facea nel mio discorso, voi ben sapete, o Signori, che Lorenzo per la dignità di primo Diacono della Chiesa Romana, conforme l'uso di quei tempi, era p.° Custode, supremo Economo, e independente dispensatore dei beni, e tesori della medesima; i quali, anche in quello stato di cose, in cui la Chiesa, per esser depressa dalle persecuzioni più d'umile, che d'aurea sembianza, erano con tutto ciò, e in valore, e in numero considerabili. Che se dell'oro, e dell'argento allora si facea acquisto frà i fedeli, per la maggior parte impiegavasi,

e a decoro del ministerio del sagro Altare, e a souuenimento dei poueri, e 'l tutto, poiche per l'uno, e l'altro ottimo fine ueniua procurato, si depositaua nelle mani del santiss.mo Diacono, come dicemmo di essi nella Chiesa Romana. L'offizio, e cura stendeasi, se crediamo ad Eusebio, non solo a souuenire i Poueri di Roma, che non erano pochi, ma qui per così dire del mondo tutto, che erano infiniti, dilatando così Roma a proporzione dell'autorità, che aueua nel capo della Chiesa la pietà delle ricchezze.

Lorenzo dunque fu posto dal glorioso Pontefice, e Martire Sisto in un offizio sì riguardeuole, e geloso; e quantunque giouane anteposto a molti altri d'età più matura nel Clero, e non ostante, che fosse straniero, e nato nelle Spagne agl'altri Cherici tutti della Nazione Romana preferito. E ciò uuol dire, che la uirtù di Lorenzo fosse ben trascendente, di molto superiore ad ogni eccezione, che per mancanza delle condizioni del luogo, e del tempo dar mai a lui si potesse. Ma perche qui non tanto si ha da cercare qual dignità fosse in Lorenzo per meritare un tal onore, quanto come poi l'abbia esercitato degnamente; chi mai per uero dire potrà dubitare, che non sia stata grande la uirtù di Lorenzo in sostenere un tal carico? perche al certo non fu poca la difficoltà, ch'ebbe a superare uno giouane con tante ricchezze in sua mano, in tempo di cui il senso, e la carne quanto al senso dia, tanto ne toglie alla ragione; in Roma non ancor santa, doue trionfaua il uizio, non che senza castigo, ma con laude, e trà i Cristiani medesimi, benche che si uedesse il fiore delle uirtù cristiane, pullulauano col mal nato loro seme infiniti mali esempli, contro i quali con una bella, e graue orazione distintamente descriuendoli inueiua

il glorioso martire S. Cipriano. Ma basti fin qui accennato la cosa a
gloria del nostro Santo, senza esprimersi da vantaggio, per non fare
più altero il mal costume del nostro secolo, con una viva similitu-
dine dello passato. Or io dico: Un giovane in una tale, e tanta ten-
tazione, e pericolo non essere schiavo dell'oro, aver il comodo di far
far del male, e non farlo, poter avere non altro. potuit facere mala, et
non fecit, e non averlo egli fatto, come dice il Savio, mirabil cosa
degna di sommo lode! Vaglia il vero è un miracolo, che chi può
ciò, che vuole, e non voglia ciò, che non deve: tanto più, che essendo così,
come è, costume dei Vecchi ritener l'oro con avarizia, così dei
giovani l'abusarsene con intemperanza. La castità di Lorenzo, che
fu il soggetto delle maggiori lodi, di cui l'adornarono molti Padri
chiari per dottrina, e santità era di maggior grado di quello, che co
ora posso dirvi; e questa ebbe la prerogativa fra l'altre virtù nel
S.to Giovane, acciò fosse nel governo dei beni della Chiesa ad ogni
altro preferito; che non si temeva punto del castissimo Prelato, sen
che ci era nella lusinghevole primavera dei suoi verdi anni, quel
abuso giovanile nemico d'una fedele, et esatta economia: ma ss
esser facil cosa a dire, che Lorenzo solo, per che non mal dispose dei
tesori della Chiesa, abbia fin'ora da noi laude di fedele dispensa-
tore di Dio; ov'veggiamo, come egli con virtù eroica li distribuisca
poco innanzi al suo Martirio: con ciò sia cosa che, ne deve, ne può
l'eroe operare con sua virtù sopraumana, e quasi divina sempre,
e da per tutto, ma secondo i dettami della prudenza che benché sia
Regina, e Donna delle virtù, non ordina ciò a suo piacere, ma come
se li presenta l'occasione, a suo tempo, e luogo. La governa, che

né il bravo, ed esperto Nocchiere, né il forte, e valoroso Capitano ponno dar chiari segni del lor valore, se un sia fuor del cimento della guerra, e l'altro senza pericolo di tempesta. Mosso dunque Valeriano mosse alla Chiesa una fiera persecuzione col pretesto del zelo della sua Religione, ma in verità per togliere ai Cristiani con cupidigia, non tanto la fede nemica del culto de suoi Idoli, quanto l'oro, e l'argento del Santuario, che al par de' suoi falsi Numi, e forse anche più idolatrava. Vedeva tutto ciò il Santo Lorenzo, e considerava, che egli era preso di mira, come Depositario, ed Economo di quel che il Tiranno era sì vago, e che era in sua balìa, con una pronta, e spedita consegnazione degl' ambiti tesori, scansare da se ogni vessazione, e pericolo, e pure con eroica magnanimità tal rimedio, indegno del suo gran cuore, disprezza. Vedeva, e considerava ancora, ch'egli era abbondantemente proveduto, a comprarsi la grazia dell' avaro Prencipe a qualsi sia prezzo, e con ciò con umiltà cristiana non la curò, imperocchè non riguardava con umano accorgimento i suoi vantaggi, e pericoli, ma con eroica prudenza, giusta le massime del Vangelo giudicava, che quel che era di Cesare dovevasi a Cesare, ma dovevasi custodire per Iddio quel che nel Santuario era destinato al divin culto; e che quando il Tiranno tentasse a viva forza rapirlo, come minacciava, era meglio assicurarlo negl' erarii del Cielo, che sono i poveri, i quali avendo sovvenuto alle loro indigenze, poco, o nulla averebbero delle consumate ricchezze lasciato all'altrui ingordigia, come che molto averebbono ricevuto al merito, e di l'averla con liberalità a Dio

donare, e di chi l'aveva con giustizia, e studio distribuire. Imparato
dunque Lorenzo da una tal prudenza, e incoraggito dall'altre virtù
sue, santamente dedusse l'ingordigia del Tiranno, i tesori della Chiesa
innanzi che tolti esser potessero distribuendo, e meritossi dalla Chiesa
quel celebre elogio, che nel Salterio Davide ci cantò sull'idea d'un uomo
giusto, liberale, e misericordioso: Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius
manet in saeculum saeculi: dispensò nulla per se Lorenzo, dedit pauperibus,
tutto agli altri, e tutto con indifferenza di genio, e giusta misura, iustitia
eius manet in saeculum saeculi. Oh che bella gloria ora sarebbe del Cris-
tianesimo, se vi fossero Prelati dispensatori dei beni della Chiesa
simili a Lorenzo! O se di quel che avanza, che pur ve n'è per la
pompa delle gioie, e vestimenti, per la gola nei conviti, per il gioco nelle
conversazioni, o come dico, bene imiteremmo Lorenzo, se delle proprie
sopravvanzevoli ricchezze d'onde anno la carne il suo pascolo, i sensi i
suoi trattenimenti, l'ambizione il suo lusso, indi ne avessero l'Iddio
il suo diritto, la fede il suo merito, la povertà il suo sostentamento.
Impetrateci voi, o glorioso dispensatore del patrimonio di Cristo, di capir
questa verità, che mai ben si spende, che per il senso, e la vanità di
cui finalmente solo vergogna, e pentimento è il frutto; e che le nostre
rendite nelle mani dei poveri, meglio, che nelle casse, e negli scrigni
sono sicure. Beati noi, se spartendo rettamente i nostri tesori ai po-
veri saremo imitatori di voi, e per dir meglio d'ogni vostra virtù, cioè
di Dio, il quale sempre mai apre le sue mani benefiche, e tutti gli
animanti, come dice Davidde nelle sue celesti benedizioni riem-
pie, e sazia! Che non in miglior guisa al certo i raggi della divina

bontà, e sapienza traspirano in noi, se non quando a salute dei mortali i beni, che da Dio riceuemmo, distribuiamo. Che se sopra ogni creato così sono chiari specchi, e similitudine di Dio il Cielo, la Luna, le Stelle, si per la lor vaghezza, che mostrano, come per l'utile, che recano, l'istesso sarà, anzi più bella imagine delle diuine perfezioni chi di chiare uirtù ornato non solo impiega se, e le cose sue, non solo a bene[fi]zio di questa carne fragile, ma anche dell'anime, che è immortale. E tal fu Lorenzo non men ualoroso dispensatore dei beni, o tesori della Chiesa à souuenimento dei poueri, che del sangue di Giesù a prò dell'anime, imperocchè a chi non è affatto nuouo nell'ecclesiastica istoria è ben' noto, che Lorenzo, come primo Ministro del S.to Sacerdote, e Pontefice Sisto era altresì per l'uso di quei tempi uno dei principali Amministratori del Sangue di Giesù, e però, se i Sacramenti tutti s'appellano, come ueramente sono uasi pieni del Sangue di Giesù Cristo, ora attendiamo di grazia, come in quelli, che io dissi, degnamente Lorenzo lo dispensasse; e breue sì, ma efficace testimonianza ce ne darà quel, che egli oprò nella carcere, doue ueniua ristretto dal Tiranno, deluso, come dicemmo delle sue speranze. Quiui egli ristretto, non si ristringe la sua carità, e seppe sì ben' fare, che compartì la grazia del Battesimo a molti ciechi Pagani colla grazia del suo parlare, ma molto più con auer reso miracolosamente il uedere con un semplice segno di Croce à due, che erano innanzi di luce priui. E non sarà dunque ora Lorenzo degno Dispensatore del Sangue di Cristo, se così ulse, che mostrò fin' co' miracoli

farne partecipi altri nella grazia del Battesimo? Egli poi, avendo degnamente dispensato il vero Sangue di Gesù, all'altare, se così bene il sangue di lui mistico anche fra i ceppi santificando le catene e le carceri amministrò. Che se l'esercitare con dignità una sagra funzione, o ministero riesce dalla stima di quel che amministrasi, chi dubiterà, che Lorenzo non sia degno ministro del calice Eucaristico, se sopra ogni altro suo merito, ed onore d'un tal ministero si pregiò? Poi che egli, mentre conducevasi il suo S.to Pontefice Sisto senza esso lui al martirio, andava così piangendo, e parlando insieme. Dove, o Maestro senza il discepolo, dove o Padre senza il Figliolo, dove o Sacerdote senza il Ministro? Se così m'avete sempre stimato buon Dispensatore del Sangue di Gesù, fate ora prova, se sia buon Dispensatore del sangue mio. Quò progrederis sine Filio Pater, quò sacerdos sancte sine ministro properas? Numquid degenerem me probasti? Dominici Sanguinis dispensationem. Dunque Lorenzo, se mostra alcun titolo, per meritare il martirio, non è per che fosse stato eletto un de' Diaconi della Chiesa Romana, onore per la rarità a quel tempo stimatissimo, come attesta S. Geronimo quì del medesimo Sacerdozio, anzi non per che si vede in quest'istesso ordine dei Diaconi il p.mo, ma perche sia p.o custode dei tesori della Chiesa, e generale Economo delle rendite ecclesiastiche non, ma solo, perchè gli pare, che il saggio, e S.to Pontefice potea ben giudicare, che sarebbe non avaro Dispensatore del proprio sangue nell'atto del martirio, chi nel ministero di Diacono era stato ritrovato da lui vero, e fedel Dispensatore del sangue di Gesù Cristo. E con una tale stima d'un tanto sagramento, avea Lorenzo proceduto senza le dovute circospezioni, che dee avere nel distribuirlo un buono, e fedele Dispensatore

dei misteri di Cristo, i degni distinguendo dagl'indegni, che sono i peccatori massime pubblici, e diffamati, tanto più, ch'era consape-vole come quello, che era ben istruito nella legge, che non si hà, secondo il comando del Signore a darsi il Santo ai cani, ne innanzi agl'animali immondi gettarsi le preziose margarite; e certamente non poteva voler Lorenzo, che da altri con indegnità fosse ricevuto quel, che degnamente sempre riceveva in se medesimo, e con frutto dell'anima, quindi traendo quella costanza, e fortezza, per cui parea che non sentisse i tormenti, allorche a testimonianza della Fede spargea il suo sangue, siccome disse Agostino. Quia bene de illa esca man-ducaverat, et de illo calice biberat tormenta non sensit; non perche l'animo di Lorenzo assorbito da quel celeste nettare rimanesse stu-pido, o col corpo insensibile, altrimenti non avrebbe ei avuto nella sua sofferenza alcun merito, ma perche quel mistico vino d'onde Lorenzo era ebro, e di cui si dice, che il cuor dell'uomo conforta, ed esilara, confortò, ed accese sì il valore del Martire, che soffrì bensì con acerbissimo dolore, senza contristamento veruno nell'animo, e senza conturbazione veruna nel corpo. Così vuole Iddio, che si pa-tisca a sua maggior gloria, e se è d'uopo darli il nostro sangue, darglielo con allegrezza. Così lo diè Lorenzo, non cum tristitia, aut cum necessitate; hilarem enim datorem diligit Deus. E questa testi-monianza del divino valore acquisto perfettamente s'adatta oggi nelle sagre preci istituite per questa festa, e a nostro esempio, e a dimostrazione della virtù del nostro Santo, di cui, se si vede, che con lieto animo dispensi il suo sangue, chiaro segno è, che con tutta virtù lo dispensa, mentre si conforma alla divina volontà, che

è regola d'ogni nostra virtuosa operazione.
S'era infellonito l'avaro Prencipe defraudato, come pensava dei tesori della Chiesa, già dall'uso della povera gente, a cui si distribuirono consumati, e perchè nulla vede di quel che ei desidera nell'erario vacuo della Chiesa, vuol' torre a chi glie l'hà tolti, o la fede dall'animo, o l'anima dal corpo co' tormenti. Ordina per tanto, che a Lorenzo si squarcino con uncini di ferro le membra. All'esecuzione dell'inumano comando scor-rono per tutto rivi di sangue; e Lorenzo tant'è lontano, che al dolore di questo martirio si commuova, e allo spargimento di tanto suo sangue s'inorridisca, che lieto, e costante và dicendo: Has epulas, tamquam somnium, non avrei mai pensato di stare innanzi a tavola sì lauta, e deliziosa; tant'egli è vero il detto del Savio: Secura mens iuge convivium; mentre si vede, che anche frà i tormenti è una bella delizia una buona coscienza. Dovea dunque essere accetto all'Altissimo il sagrifizio, che Lorenzo cominciava collo spargimento del suo sangue, se con tant'amore, onde n'era lieto, e gioioso glie lo dava; che se Iddio gradisce quel che noi gli diamo del nostro, egli è, perchè essendoci à cuore le cose nostre, e quanto più nostre tanto più à cuore essendoci, se con tutto ciò pure indifferentemente à Dio diamo, indi manifestamente si scorge, che noi Iddio sopra ogni altra cosa nostra amiamo, e stimiamo. Or Lo-renzo dona se, e la vita d'ogni altra cosa a noi naturalmente più cara, e la dona a Dio, non solo facendone un semplice sagrifizio, come fin' ora abbiam veduto, coll'effusion' del suo sangue, ma anche con farne, come vedremo un vero, e perfetto olocausto. mentre molto d'Isacco, che portò sulle spalle per il sagrifizio le legne, ignorando, che ei ne dovea esser la vittima: Lorenzo pervenne con un veementissimo desi-derio a qual si sia penosissimo martirio. Quindi è, che pervenuto al luogo del suo sagrifizio, facilmente v'accomoda la sua naturale

inclinazione, che quanto ama patire, tanto ripugna al morire massime d'una morte si lenta, e crudele, quanto fu quella di Lorenzo nel fuoco, per lo spazio d'una notte intiera, e di non breve parte del giorno; il che tanto è più mirabile, quanto è più natural cosa in qualsisia, che non potendo fuggir la morte, il desiderio almeno d'abbreviare la pena coll'agonia la più breve, e la meno penosa, che sia possibile; Effetto dunque fu d'una carità sovrumana, e quasi divina; con cui Lorenzo volle, quanto più potè, accrescere, et abbellire il dono, che faceva a Dio del suo sangue. Nè qui alcuno m'opponga, ancor Epicuro aver insegnato, che il savio anche chiuso nel toro di Falaride, acciò non resti privo del suo piacere, e conven[ga] debba dire. Quanto questo è soave, quanto poco, o nulla a me cale! In Phalaridis tauro si erit, dicet, quam suave est, quam hoc non curo! Imper[ciò] che non sò, come ad Epicuro Filosofo molle, ed effeminato, che pone[va] nelle sue massime essere come il sommo dei beni, la voluttà, che egli seguiva, così il sommo dei mali, il dolore, che egli schivava, sarebbe riuscita un tal pensiero, tanto diverso dai suoi principii, anzi dall' opere sue, massimamente, che Dionigi . . . . . allevato nella scuola de' Stoici, e già ben persuaso il dolore esser cosa indifferente, una sola volta tormentato dal dolore dei fianchi spasimando, rinegò il maestro, e la scuola, come quello, che insegnato gli aveva cosa così all'esperienza, e all'umane forze contraria. Anzi di più l'istessa Poesia smentisce una sì vana Filosofia, che benchè ella ci rappresenti anche bene spesso l'impossibile, se pur questi abbia sembianza di verisimile, pur mentre appunto Sofocle il più saggio tra i Poeti Tragici ci rappresenta Ercole l'eroe della Gentilità, che nell'ardente Rogo la morte coll'immortalità cercava, ce lo dipinge mesto, dolente, e querulo, come che ella saggiamente pensasse, che sarebbe stato il maggior mostro dei mostri, che da Ercole

dornato fosse, se un' uomo, quantunque cioè non avesse dimostrato alcun senso nel tormento penosissimo di quelle fiamme, che lo circondavano. Eh, che questi miracoli s' imparano solo nella scuola di Cristo, e solo nei discepoli di Lui, e massime in Lorenzo si vedono; che disceso nella sua graticola, e lentamente bruciando, mentre si sente l'odore delle carni abbrustite, mentre si ode lo stridor delle fiamme avvalorato dal liquor delle carni distrutte, mentre l'occhio inorridisce a questo terribil senso, e vista insieme; ei come in un letto, non seminato di brage, ma di rose, non di ferro rovente, ma morbide piume si giacesse, scherza, schernisce, insulta i Carnefici, e sfferma il Tiranno, che presente era, Valeriano dice; già le mie carni da questo lato sono stagionate dal fuoco, voltale, e pasci la crudele tua fame; giacchè non puoi piacere la tua ingorda avarizia colle facoltà della Chiesa, che si sono già assicurate per mano dei poveri nei tesori celesti. E di che tempra mai, Sig.ri, ebbe Lorenzo il suo corpo? Fu forse della condizione di qual ferro, in cui disteso giaceva? Non così fu già quello del pazientissimo Giobbe, che vedendo non potere nelle sue pene reggere la veemenza del dolore, si scusava innanzi con dire, che la carne sua non era di bronzo. Numquid caro mea aenea est? Io non pretendo con un' odioso paragone mettere in confronto l'uno coll'altro Santo, ma solo far ragione alla nuova legge dispensatrice della vera grazia, che dall'antica legge veniva solo simboleggiata. Che se si legge nell'antica profezia di Daniello, che il fuoco nella fornace di Babilonia non recasse alcun tormento ai tre Fanciulli Ebrei, si legge ancora, che fu, perchè le fiamme, che li circondavano, non ardirono toccarli. Ignis, dice la Scrittura, neque contristavit, neque quidquam molestiae intulit. E certo non fu miracolo grande, che il fuoco non contristasse l'animo, non toccando il corpo, ma questo

fù gran miracolo a gran gloria del martire Lorenzo, che il fuoco gli contristasse il corpo, senza contristamento dell'animo; che se fù miracolo l'essere nel fuoco, e non esser bruciato, fù miracolo solo dell'omnipotenza divina; ma questo fù miracolo della vostra fortezza, o Lorenzo, che il fuoco toccandovi, abbruciandovi, consumandovi, non solo non vi abbia contristato, ma vi abbia lasciato, e renduto lieto, e tranquillo; ma non vorrei, che così attendeste, Sig.ri che io lo dò a Lorenzo, che vi scordaste di quel che poco innanzi dicea, che questi prodigii solo si veggono nella legge di grazia, ed in virtù di Giesù, il quale, o sia, perche (come pare al Gaetano) assumendo nella assunzione dell'assunta Umanità i nostri mali, non solo loro hà tolto quel, che eglino aveano d'imperfezione, per la loro acerbità, o durezza; ma ancora con averli portati all'esser di lui, gl'hà resi dolci, e soavi; o sia, perche, come a me pare più verisimile, comparendo nel mondo questa sorgente di grazie, indi tanto di dolcezza s'è emanato, che eguagli, anzi superi qualsisia amarezza di questa vita. Che se noi questa verità non gustiamo, si è, perche preoccupati da certe false cognizioni di beni, e mali di questa vita, schifiamo quel, che la ragione ci propone illustrata dalla fede; imperocche ella c'apparecchia molte volte, non il piacere, nocivo, ma il bene sempre faticoso, ed amaro sapore al palato anche corrotto. poi che mentre noi viviamo secondo il senso, siamo simili al poverello infermo, cui ogni cibo, quantunque dolce, e soave, par salso, ed amaro, non per l'amarezza del cibo, che per se è dolce, ma per quello, in che la lingua, con cui lo gusta, ed assaggia. Sentito, ed inteso questa verità Lorenzo anche frà l'estreme angoscie del suo morire, e vedendo, che

tutto doveva alla divina grazia di Gesù, che n'era l'autore, però le dovute grazie. Domine gratias tibi ago, quia ianuas tuas ingredi merui. Conosceva ben'egli, che nè destino, nè stelle, o fortuna, nè suo errore, o colpa, che duole più dell'ardore al Santo, lo menavano a miseramente morire di fuoco in una craticola, ma solo l'altissima providenza di Dio, che l'avea già ab eterno eletto suo Dispensatore, e per Martire, per l'altrui esempio, e gloria sua. Quindi gl'erano stati compartiti nella vita gl'atti di quelle divine grazie, che l'istesso Iddio nell'eterno consiglio preparati gl'avea. Laonde, se fortemente superava gl'incendi del piccante tormento, se avea poc'anzi distribuite le ricchezze della Chiesa, se santamente sempre dispensato il sangue di Gesù, l'esser così santo, e giusto, erano doni di Dio; ma perchè il beneficio non gli toglieva la facoltà dell'arbitrio, v'aggiunse il suo merito, il quale medesimamente attribuisce a Dio a guisa d'un Dispensatore fedelissimo, che avendo ricevu-to molto, anzi tutto dal suo Padrone, anche poi quelle cose, che potrebbono parer sue, a nome del Padrone, da cui tutto aver crede, dispenserebbe. Non si cerchi dunque più di Lorenzo, se egli sia quel fedele Dispensa-tore di Dio, che fin'ora da noi si ricercava, perchè egli la gloria d'esserlo non la riguarda in se, avendo ciò imparato dall'Apostolo Paolo, che a quest'istessa questione: Quaeritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur, risponde con queste celebri parole: Quis te discernit? Quid habes, quod non accepisti? Quod si accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Il cui intendendo Teofilatto, dice, che appunto questo fedele Dispensatore nulla reputa suo, ma tutto di Dio, anche quello, che potrebbe parer suo. Fidelis dispensator, qui non arbitratur propria, quae Domini sunt, imò quae videntur propria arbitratur Domini. Lorenzo dunque nulla da se, tutto da Dio riconosce; perchè fuor di Dio cer-cando, nulla può riconoscere da se, altro che il peccato, che non è

altro, che un nullo, e l'imagine di questo nulla, che è lo stesso,
se pur del nulla vi può esser ombra, non che l'imagine. L'umiltà di
Lorenzo ben nota nella di lui vita, l'umiliava sì in se medesimo,
che la cognizion di se stesso, che fu avviso in quel nosce te ipsum,
oracolo dai Gentili è un effetto della santa umiltà, virtù sì ignota
alla morale del Gentilesimo, che fra scrittori della Greca, e Latina
lingua, ne pur di nome fu conosciuta; Quindi gl'antichi Eroi igno-
rando, e se, o Iddio, Autore della virtù, non Lei, ma l'ombra, che è la
gloria seguirono; anzi quegl'istessi Filosofi, che, come dice Tullio,
posero a chiare note il suo nome sui libri, che scrissero d'intorno al
disprezzo dell'umana gloria, quanto più s'infinsero di dispregiare una 1
tal gloria, tanto più appassionati amatori della medesima comparvero.
Ma ecco coloro, che più della virtù seguirono la gloria, ne quella otten-
nero, eguale al fin ebbero; imperciò che molti di loro, che ne' tempi
Eroici furono dalla cieca Gentilità riposti nel numero degli Dei, ma' son
favole, et altri Cesari, da poi consacrati, ora come empii oscurati sono; e
tutti quei, i quali che furono uomini superiori all'umana condizione
furono in varii tempi consacrati agl'inchiostri, ed altre illustri memorie,
essere a noi tramessi; ora di quelli, io dico, il nome si ritrova appena,
o del merito di quella gloria, che tanto ambirono si disputa. Voi
gloriosissimo, o gran martire S. Lorenzo, se quella gloria, che daste a Dio,
ora da Dio in voi diffusa, chiara anche dopo lo spazio di 15 secoli; Voi
santissimo, se la vostra santità eminente, immune da ogni umano
giudizio con cuore umile, e devoto contemplasi; Voi beatissimo, se la
vostra felice memoria in Roma, con tanti Tempii, ed Altari, e in ogni
luogo in qual che Tempio, od Altare onorasi. Voi celebratissimo, se
le penne de' più santi, e saggi scrittori, vostre laudi, impiegansi
nel vostro martirio, e singolarissimo; il vostro esempio efficacissimo;

il vostro aiuto potentissimo; ed impetrate a noi, che celebriamo la vostra memoria, quel distaccio di quell'amor divino, che vi arse nel cuore più fortemente delle fiamme, che vi bruciarono il corpo. Questo c'illumini, ci purghi, c'unisca al principio d'onde siamo. Ottenetevi quel celeste lume, con cui voi conosceste, che le cose, che ora veder ci pare non sono, e che quelle sono, che ora non vediamo, veramente sono. Deh fate ancora, che a vostra imitazione, e questa vita, che da Dio riceviamo, impieghiamo per Iddio, e le nostre facoltà, che da Dio abbiamo, siano a noi, non istrumento del vizio, ma via della virtù, e del paradiso; e il sangue di Gesù per noi diffuso, che mai, massime nei Sagramenti ce ne abusiamo per nostro castigo. Fate finalmente, che con lieto animo soffriamo questa mortal vita, fin che nell'altra di Dio si goda in vostra compagnia, senza mistura d'alcun male

---

Elogium.

Frater Gabriel Maria Meloncellius fugit, et modestus, qui diffuse ingenii vena plura Poemata Italice scripsit et edidit; Poetarum, nulli Poetarum seculi sui posthabendus, nisi eximie naturae literaturam fortuna invidisset. Natus Bononiae, obiit Romae An.o 1710 quarto Idus Iul. Aet. LXIIX.

Affinis ipsius pulverem saxo ornat.

Elogium.

C. Mario inter Arpinates genere humillimo,
Virtute militari,
Infra neminem ex Romanis Imperatoribus,
Summo Reipublicae Imperio
Septies repetito, supra ceteros erecto,
Variante fortuna,
Inter felices felicissimo,
Inter miseros miserrimo,
Post Africam subactam
Iugurtha Numidarum Regem ante currum suum acto,
Post Cimbrico, et Teutonico triumpho,
Et binis trophaeis in Urbe erectis,
Per arma civilia pulso;

In maximoque vitę discrimine, et rerum inopiâ,
Exuli, et proscripto,
Animi tamen erecti, nunquam infracti,
(licet iracundi, et aliquando impotentis)
Patriâ, ac veteri dignitate gravis restituto;
Factionis optimatum socio inimicorum
Coloni acerrimo.
Tandem in septimo Consulatu
Feliciter domi defuncto
Jam septuagenario.

De calumnię brevis oratio.

Quid modo sit animus tuo calumniam dicere, et quicquid in huiusmodi vitio turpitudinis est in lucem protrahere; tu mi Deus, qui totus bonitas, candor, et charitas es, linguam dirige, mentem illustra, ut adversus indignitatem huius vitii etiam inimici nostri digne loquar. Calumnia est occulta lesio, aliorumque famę diminutio in sermone, aut scripto, fraude mixta. Grecę linguę institutores ita dixerunt a verbo Caluchio, quod in fraudem ducere designificat: quoniam calumnię proprium est mentiri, et fallere, etiam Diabolum nuncupaverunt, quod greco verbo sonat traiicere, et penetrare, quia et calumniator linguę telo alienum traiicit honorem. Oh vitium omnium vitiorum deterrimum! Et tamen hac nostra etate ita frequens, ut nihil hodie in usu sit, quam calumniari. Te, amplissime Pater, audaciam calumnię ad iudicium voco, Judicem mihi magis opportunum nunquam potuit occurrere; adeo enim ex ingenio tuo fraudolentissimum vitium detestaris, quum mores habeas simplicissimos. Quid enim illo tuo pectore candidius, ut etiam in vultu se prodat sinceritas cordis tui, ut vel in ipsa fronte facile legamus quicquid intro se animus tuus meditetur. Neque in electione loci pariter erravi; quoniam antiquitus in conviviis et mensis hoc vitium maxime triumphaverat, igitur non erit indecorum ut etiam in mensis de illo triumphemus: ubi delectus, etc, et plenas.

namque ita videtur factus ingenio convivarum, ut insipidi videantur cibi, qui non hoc calumnie condimento misceantur; videlicet dulcius esset alterius famam libare, quam liquorem; et gratior ille morsus, quo alterius honor imminuitur, quam ille, quo animantibus etiam in morte detrahitur; peiores utique ipsis anthropophagis, qui licet non vorent hominem, vorant tamen honorem hominum. Quamobrem sapienter Sapientissimus Ecclesie Augustinus in sua mensa iussit in tabula versus illos decantatissimos.

Quisquis amat dictis absentum rodere vitam
Hanc mensam indignam noverit esse sibi.

De isto igitur vitio tria hec breviter dicam: primo quam foedum sit: secundo quam pernitiosum: tertio quomodo cavendum.

Omne vitium turpe et detestabile fateor, at hoc pre ceteris, quod maxime foedum esse a fedis oritur. Figmentum Poetarum est ex trium corporum coniunctione Chimeram ortam, sed figmentum hic dubio procul abest fictio. dum huic calumnie monstro procreando triplex vitiorum mixtio concurrit. nam precipui eius effectores, et quasi parentes sunt mendacium, et invidia, curiositas autem nutrix: papae, oh quenam bella proles ex hoc bello vitiorum ternario: mendacium inquam ipse genitor, quod cum vitam, et animam inspirat calumnie; quid enim remoto mendacio esset inquam calumnia? nam quis calumniator simplici vero contentus unquam fuit? nec aliter posset noxam nocere, nec suum consequi finem. Quapropter ingeniose, qui dixerit, auget, attollitque; totam instar vocis in vallibus concavis repercussae, que dicitur echo, que quum una sit, duo, treisve redduntur. non aliter hoc vitium inspectum, auditumque refert, ac geminat. Verbulo forsan ab aliquo questus sum: graviter accusasse me dicet. Ambiguus fuit mihi sermo: calumnia deterius eliget. Non immerito igitur mendacium ei pater; sed eius genitrix invidia est, que suis malis cogitationibus concepta, eam in mente, veluti in utero gestat, usque dum parturiendi tempus advenerit. Mihi fides non adhibebis? more, et falsae calumniatori inspirate. Invidia semper in hominem probate vite insurgit. Calu-

mniatores etiam non uiles petunt, sicque similes, at eos, qui morum
candore, doctrina, aut qua alia decorati uirtute praestent, et excellant.
Athletae, quando cursu currunt, non quos reliquere respiciunt, at ocu-
los in priores intendunt; sic in praestantiores calumnia. Curiositatem
demum, ut nutricem ei addidi, et merito, quod excepit in sinu, et hanc
nutrit pullam alimento rumorum undique quaesito; hoc deficiente ca-
lumniae uis eneruis, languet, et omni robore caret, et quae nocere uellet
potius, quam posset, quoniam haec est, quae materiem suppeditat, quae domi
nunquam, foris semper, imo in foris moratur; omnium domos, omnium
animos penetrat; haec est, quae sparsos rumores colligit. Ex his aperte
uidetis quanta sit calumniae foeditas, quam mendacium genuit, inuidia
peperit, curiositas educauit.

Iam ad calumniae pernicies progrediamur. Dixi secundo perniciosam esse ca-
lumniam; et utique ualida, et uaria est, quanta nec in bello uirorum ba-
lista, inquam, quod acute, occulteque laedit. Uaria, quod in plerasque res, et
plerosque omnes. Breuiter haec singula attingamus. Dixi acute laedere:
suo calculo regius Psaltes confirmat, exclamans: Dentes eorum arma, et
sagittae, et lingua eorum gladius acutus. Nec ab hoc diuino oraculo nobilis
Spartani dictum dissentit, qui quaerentibus de gladio satisne acutus esset:
acutior, inquit, ipsa calumnia; scilicet significans nullam cuspidem, aut
ex chalybe, aut ferro cum linguae acumine conferri posse; quid enim
ipsa non tangat, aut tactu non penetret? Tum subtilissima fulminis
imitatione cuncta pertingit, eaque efficacius, quod occulte, ut dixi, et
uelut ex insidiis. Quisnam illam cauebit sagittam, quam non uidet? Nebulae
de tempestatibus admonent, et incendiis fumus, de hoste exploratores,
at calumniam ex inopinato deprehendis. Oh fraudes detestabiles! Hostem
aduersum, ait egregie Sallustius, opprimere homini strenuo haud
difficile est: occulta pericula, neque facere, neque uitare bonis in

promptu est. Itaque validas esse ipsas iudicio esse satis pro ingenii mei
tenuitate mihi visus ostendere, nunc quam varia eadem sit perpende.
Potest enim in plerisque re, et plerosque omnes, ut dixi, quod sane
eximium in calumniis adnotabitis. Potest inquam omnes aetates, sexus, ordines.
Non ne igitur totius Orbis infortunium est, quod Phaetontis ad instar
omnia exurat? Quis tam felix, et sapiens, qui tactus se immunem
ab illa? Nemo. Dentes habet semper in promptu, in eos maxime, qui
praeeminent: Hos deprimit, exterit, evertit; et uti, qui aedificium
destruere volunt, primum columnas deiiciunt; nec aliter illa, cuius
ingenium est totum destruere trucidare, illos appetit, quibus humana
Respublica nititur; apertas inimicitias gerit cum prudentibus, doctis,
et sapientibus. Ideo igitur, et varia in re laedit; nec ulla res est, quae
apud homines sit in pretio, quae non expilatur aut saltem imminuatur
ab audacia calumniae. Honores, potestates? Privabit. Omnes habet. Illi
vero vim suam, et artes exercet, quibus Laelium a Scipione, Pyladem ab
Oreste divelleret. Id quod famae causa? quae non immerito a viris probatae
virtutis bonis omnibus, imo vitae praefertur: nam haec utraque caduca, et
fluxa sunt: et opes quidem ante nos saepe, vita nobiscum semper abit:
nomen vero, et fama aeterna: itaque sola est non extincta hic erunt.
Atqui hunc unicum sapientiae thesaurum, pretiosam vitae gemmam calu-
mniator audet omni dolo surripere; et quoniam virtutem laedere non
valet, laedit splendorem, lucem, et quasi imaginem virtutis. Audistis nunc
validam, et variam calumniae perniciem?
Sed ne amplius vos detineam, ad tertiam, et ultimam partem descendo, quae est
de calumniae cautione. Quale igitur in calumniae vulnera remedium
vobis ostendam? duo tantummodo suggeram, quae ad instar clypei calu-
mniae acies retunderint, quorum primum innocentia, alterum vero patientia
sit. Innocentiam inquam, ut clypeum, quo te protegas, et calumniae ictus
propulsare contendas, quoniam certe, qui vitam integer, cautus linguam,

actione pudorem erit, quid tripudiaturus sit ea? Ut in loci, lebetis, et pellis difficillime sordes immovantur; sic calumniae labem non est inculpate viventi. Quare hoc tegmen saepe profuit, Ciceronem scio scribere. Ut ignis in aquam coniectus continuo restinguitur; sic falsum crimen in castam vitam. Igitur albero clypeo uti quis potest, quam patientiam dixi. Et quoniam calumniam vitare non licet, saltem et crebra fronte sustineat, imo et contemnat. Ut bonus et fortis miles telorum circum galeam, clypeumque crepitantia non curat; sic vir fortis, et sapiens doctrina. Quid enim tollunt? famam. Bonorum est apud bonos. Virtutem, aut sapientiam? Ea non subiacent humano arbitrio. Sed tu desine plura; et audisti foeditatem huius vitii, perniciem, cautionem. Quid denique? claudam, ut sic dicam hac mea precatiuncula cum Davide: muta fiant labia dolosa, quae loquuntur adversus iustum.

Epistola di Cicerone scelta.

Tibi gratulor; mihi gaudeo; te amo; tua tueor; a te amari, et quid agas, quidque istic agatur, certior fieri volo. Vale.

Traduzione.

Teco mi congratulo; meco godo; voglioti bene; assistoti nelle tue cose; se mi vogli bene, e che vi faccia, e che costì facciasi, saper desidero. Addio.

Artifitio spiegato.

Contiene quest'epistola brevissima, benevolenza, congratulatione, offitio e curiosità.

La brevità consiste nel tacer la cosa del che si congratula, e si rallegra, come scrive la lettera è chi ben sà ove cada l'allegrezza, e consolatione, con la congratulatione; sì ancora nel lasciare la particella congiuntiva Et, ben tre volte nei primi membri. La congratulatione è nelle parole Tibi gratulor. La benevolenza nel Te amo

certior fieri volo à te amari, et quid agas, Perche l'amico desidera sapere d'essere amato, e che cosa si faccia l'altro amico in assenza. L'offitio stà nel velle nosse, perche si vede quell, che fà Cicerone verso l'amico. la curiosità è in quello Certior fieri volo, quidque iste agatur. l'Epistola è di buon suono, e numero, in quel che porta lo stile familiare, e sta nel principio nella parità dei membri, e nell'alliteratione, e simile desinenza; e nel fine il verbo servile posto con bella oppositione, e regge tre membri quasi uguali.

Epigramma.

Quae olim lupa erat, meretrix nutricula fratrum,
Quicis accepta refert semina Roma sui;
Iam lupa, quae meretrix nunquam satiata recedit,
Tot licet una agnos sorbeat, una lupos.

Effuge, quem signo tuxpi natura notavit.

Epigramma.

Stigmate cui frontem Iudex signavit inusto,
Quod vitio insigni est dedecorata probro,
Hunc fugias hominem, et vitis bene caveris: at istum
Quem natura notat, nequiter haud fugias?

Epigramma.

Omnis animi lumen, quam corporis huius utrumque.
Servandum potius Lucia Virgo peto.
Hoc ore servus in primis, quo bene cerno,
Quod coeli in vesti debuit esse prius.

Idem aliter.

Servetur potius, quam corpore lumen utrumque
Mens animi lumen, Lucia Virgo peto.

Septimo Idus Decembris, quo Tullius occubuit, Natalis Cathedrae S. Ambrosii

Epigramma.

En quâ luce silet Latiae facundia linguae,
Cuius erat Cicero spiritus, ora, sonus;

Natalis Cathedrae Ambrosi, unde hoc nomine dulci
Dulcius illa fluens coepit in ore sacro.

Idem aliter.

Natalis Cathedrae Ambrosio, unde ore illa sacrato,
[Omina dat nomen] dulcius ore loqui.   sive
Saeculo ab hinc quarto ex Insubribus alta Cathedris   seu
Saeclis post quattuor ex Insubribus alta Cathedris
Ambrosio illa sacro coepit in ore loqui.

Distichon.

Nomine quid meretrix, si vis evolvere nomen,
Vita, quod unica corporis aera mores.

Ver flores legit, atque greges, armentaque supplet,
Maturas messes, dein torrida colligit aestas,
Cumque suis pomis autumnus frugifer uvas
Servat hyemis partis, iucundisque utitur escis.

Fascibus Imperii quondam decorata, togisque
Romanae Sedes medio asperrima belli,
Victrices aquilas mundi per cuncta ferebat,
Christiadum sed facta caput, modo Pectore Christo
Corda sibi menteque hominum, non corpora vincit.
Nec minus, namque haec sunt inconcussa locatur
Prima Petri Sedes, quam Sedes Tarpeia ipse
Aggreditur fulcire, sic sunt oracula dia:
Immo ruat totus licet hic ad pulvere orbis
Agmine non nullo quatiet tamen, aucte nullo;
Nunc equidem, nunc Roma valet de robore dicta,
Nomine digna suo, nunc illa Valentia vere
Nunc stat, nunc stabit Capitoli immobile saxum;
Nunc aeterna, atque immortalis dicitur Urbs.

In Cod. Theodos. leg. 3. de collat. donat. possess. Excepta aeternabili Urbe. ex Catalogo.

Epigramma.

Heu mors fortunae Ludibrium, an ludibria dicas?
Nunc caelo imposita, nunc humilique Loco.

Mons pilę, miseros sic sors contraria uersat,
Immò sibi hunc fidum sedes in orbe Deus.

Idem aliter.

Mortales ludus sumus, et ludibria sortis
Nunc altum petimus, nunc humilemque locum.

Hexasticon.

De Labyrintho.

Oh tu Matthaeos hortos spectare paratus
Quos coeli collis parte videre scias:
Hic Labyrinthus adest, quem finxit Daedalus alter,
Quo uia multa quidem, sed mala fida tamen.
Principio sub molli aditu pulcherrima sylua:
Sed mox ingresso clauditur absque via.
Namque per ancipites iter semita flectitur umbras,
Et sunt multa doli, indeque ciuiat iter.
Orbibus implexos orbes habet innuis error,
Fabula ubi ante uagos, qui tenet usque pedes.
Verbo, non labyrinthus erit, si labore itinus,
Atque exire pares, sed labor inde erit.

Idem aliter.

Siquis forte (Duce Matthaei admittitur hortis)
Stappes, ubi attollit Caelius orbe caput.

Caietane puer dulcissima cura Parentis,
Qui te sic amat, ut nec amet sua uiscera tantum
Mensibus elapsis cum febris absumeret artus
Roma tua, magnoque fores discrimine uitae
Flebant te Tiburtis saxa cadentibus undis
Qui sonitu, et gelido Tiburnus flumine fluitat,
Flebant et Collinae querulo clamore Napaeae
Impedebant ualles, ubi garrula concinit Echo.

Ergo ne invidiae tantam vim Parca voluit,
Carnifex ipse suis ultra stamina fusi
Rexit, et in longum puero aurea vita trahatur.

Oh ager Ausonius, oh Sora, oh frigida Tempe,
Quae resonans Liris, gelidusque interserat amnis
Fibreni, seu forte quis alter oberrat in hortis,
Seu fluvius, seu monte cadens cum murmure rivus,
Tuque, oh naturae pondus libera Insula Sorae,
Non demum quidem, sed aquarum amplexa ruinis,
Vos iuga, quae patent cum Palladia arbore vestit
Iuncta Ceres Baccho, et Flora, et Pomona vicissim,
Sed procul hinc, ubi laeta Ciuga, ac campestria late
En caput, unde venit Pater Appenninus ad auras
Late riget nivibus, maiori parte virescit,
Oh quam pulchra oculis haec sunt spectacula nostris!

Epigramma.

Mundi Roma caput, totum sibi miscuit orbem,
Humanumque genus maluit esse suum.
Iuncta diu late imperitas, nova regia nobis;
Sic facti hisce locis Hybridae utrique sumus.
Barbaries mox Italiae, fex est Vandalus, Hunnus
Cum Franco, et Gotho, Theuton, Alanus, Avar
Tot omnis septem subiectis Trionibus ipsa
Polluit Hesperiae colluvione plagas.
De Longobardis, sed maxima portio constat.
De veris Italis pars quota nunc superest?

In Chronico Andreae Presbyteri edito a Menck. Tomo I. Antiq. Ital. pag. 44 Langobardi.... Pannoniam vero a in usque sui Avarorum genti commendaverunt. Ad haec verba ibi adnotatum est: Paulus diaconus in lib. 2. de Gest. Langob. [illegible] Hunnis commendantes Pannoniam scribit. At Paul. Hunni, et Avari an iidem [illegible] est. Eosdem Avares primum Hunnos postea a Regis proprio nomine Avares appellatos fuisse ibidem scribit.

Epigramma.

Alcides geminos elisit faucibus angues,
Dum puer ad cunas repsit uterque ferus;
At solus Nicoleo fuit infantilibus annis
Monstrum immane, vorax, continuisse gula.

Namque sat, fertur, pius enutrire diebus
Hac semel exugere, idque cadente die.
Quam pietatem alii, siugunt cui labe puellæ
Nicole . . . maior, ut sine lacte bibit.

Epigramma.

* Lumine Acon dextro, capta est Leonilla sinistro,
Et potis est forma vincere uterque Deos.
Blande puer lumen quod habes concede sorori,
Sic tu cæcus amor, sic erit illa Venus.

Horologium arenarium, ex cineribus Alcippi ob amatæ feminæ discidium tabe consumpti.

Epigramma

* Perspicuo in vitro pulvis, qui dividit horas,
Et vagus angustum, sæpe recurrit iter.
Olim erat Alcippus, qui Gallæ ut vidit ocellos
Arsit, et ex cæco factus ab igne cinis.
Irrequiete cinis miseros testabere amantes,
More tuo, nullâ posse quiete frui.

Epitaphium

De S. Thoma Aquinate.

Sacro è fonte vocor Thomas, cognomine Aquinas
A Patria, virtus addidit Angelici.
Florensem sophiæ studiis, cathedraque docentem
Audiit in multis natio multa locis.
Audiit Urbs Vicana, Urbs inclita Parisiorum,
Fundi, Roma, Fogi, Felsina, Parthenope.
Lelucenus rapuit, rapto Tolosa potita est:
Sed mea, quæ potior pars fuit, astra tenent.
Sub duce Dominico, dum vixi cælibe vitâ,
Cuncta mea Ecclesiæ scripta fuere bono.
Ergo diu fuerit terris sapientia vivens,
Divinum donum, perpetuumque datum.

Dum tenes sophie, inquas laus, ego nomine clarus.
Huius ero, haec autem nomine clara meo.

Notae aliquae in Epitaphium.

1. Gulielmus Cane Hibern. Lector. in D. Thomâ Aquin.
2. Vulgo Foggia. Fogia. Auctor in opusculis, meminit idem Cane,
qui supra. et Albertus in Capitanatae opusculo.
3. Monasterium Fossae novae est apud Priuernum. Basilius Ferm.
Ord. Praedicat. in uita S. Thomae; ubi de eius morte.

Et Iudaeos uobis Epistolis de grege Priuernates
Hic exul Patria, et iucundis exul amicis,
Inter confusus Volsci istius aspera montis,
Aspera enim bibens, pedibus magis apta terendis;
Qui pene è uicina teneat, qui uilibus ouis
Corpore trux achuersus hyemem, et mala frigora telluris;
Neque ubi sarcina, uel cura domestica cessat,
Parupertis in tugurio lactante pauperis cellâ,
Excepit hic Iudaeus latiae exemplaria linguae
Nocturna uersare manu, uersare diurnâ.

Epigramma.

Terribilem tandem deponas dogma Pallas,
Sat belli terris, militiaeque fuit.
Exoptata diu iam feceris otia nobis,
Cumque tuis tandem consociare Sophis.
Arma procul musis, nam si clangore tubarum
Instrepitum, Clio pacis amica silet.

Epigramma.

Christe deus, uirtusque Patris, cui dextera trina
Hunc orbem digitis protrat, cumque tubis,

Cur te damnatum ypocrita, ut Lastibula ferri,
Saepe ferunt oneri succubuisse tuo?
Ah non pressat onus, sed tot, tantaque pressant
Crimina, quot cuiusque pondera quanta meę!
Pondere si uictus nutat, sub numine cuius
Subdita stat mundi machina tota triplex!

Quo sim forte loco, et quaę sint hęc oppida terrę,
Quę me detineant, tibi amice, est noscere uotum.
Proximior soli postquam sunt Hernica saxa
Finita, et Latium Apennini parte reposta
Me tenet Arpinum, quod grece nomen ab Harpe,
Ni fallor, quasi quid rapiat conuertere possis,
Ah uereor, ne me rapiat, ni fata resistant.
In triplici facie non ullo ex puncto uidentur
Cuncta simul, quę monte sedent pendentia tecta.
Plurimus Agricola hic habitat, nasioque timendus
Bellio, mercator uilis, Lanariiq. uendelus.
Attamen est cęlum late, limphęque salubre,
Terra ferax oleę, arboribusque, et uitibus apta.
Quod si nosse cupis, quę sint confinia terrę
Hinc, atque hinc ...

Ex Mss. P. D. Jo. Andr: Massè V. R. Ecitali
ad antiquam Geographiam pertinentia

Lucullanum subintelligi his prope Neapolim. V. Martyrologium Rom. 8. die Januarij. vide Nova Guida per far osservare a Forastieri Napoli. v. Varronem de Re rustica lib. 3. cap. ultimo. V. Ciceronem lib. 2 Academ. qui inscribitur Lucullus paulopost princip. Puto nominatum hoc res tanquam delitiosissimum lib. 3. finium non longe multum a fine libri.

Fuit autem hoc Lucullanum L. Luculli ut videre est ex lib. citato qui inscribitur Lucullus [redacted] M. Lucullus habuit amenam villam prope Tusculum ut observat Baronius in annotat. ad Martyrolog. 8 die Januarij, & fit mentio hujus villae Tusculanae 3°. De finibus a Cicer. in princip. ubi erat magnifica Bibliotheca: Utrasque villas nominat Varro ubi supra.

Ceterum redeundo ad Lucullanum prope Neapolim ubi fuit quondam corpus & Ecclesia S. Severini Abbatis quae durabat etiam tempore Gregorij Magni; Lucullanum itaque illud fuit ubi nunc est Castello dell'Ovo & remanent vestigia ut observat la guida nuova di Napoli; additque Varro ea de causa in

A

a L. Lucullo montem perforatum, ut scilicet postquam perfodisset montem (sunt verba Varronis) ac maritima flumina immisisset in piscinas quae reciproce fluerent, ipse Neptuno non cederet de piscatu ut amatos pisces suos videatur propter aestus duxisse in loca frigidiora, ut Apuli solent pecuarij facere quando propter calores in montes sabinos pecus ducunt

Hinc Baronius die 18 Januarij ad Martirologium annotat hanc esse celebrem criptam Neapolitanam perforatam a L. Lucullo. Sed errat nam mons perforatus a Lucullo non ambulationis causa, sed immittendi flumina maritima propter servandos pisces ut loco modo citato ait Varro. At cripta illa celebris Neapolitana de qua Seneca, & Strabo lib. 5. describens Neapolim fuit causa itineris non maritimi, sed terrestris perforata, ut ex eodem Strabone & Seneca videre est

A quo autem haec cripta perforata fuerit incertum ait Lipsius in epist. Senecae. At guida nuova Neapolitana dicit inscriptionem quidem recentem esse quae perforatam ait a M. Cocceio. Idem testatur Bernardus Tassus epist: collectarum a Zucchi p. 2. lettera 2.

Ex Guida scopulos. Perforatum a Lucullo tradit Guicciardinus loc. infr. citand.

descrizzione al Sig.r Gio Batta Porez, idest esse personam a M. Coreggio. Hanc esse apud plerosque sententiam ait Celestinus Guicciardinus in suo Mercurio Campano in Urbis Neapolitanae descriptione vers. finem

Liguria a tempore ante Antoninum Augustum erat etiam Insubria. In itinerario Antonini numerantur provinciae Italiae 17. dicitur Liguria in qua est Mediolanum. Vide etiam Labbe in Topographia Italiae in apparatu ad Concil. ubi Galliam Cisalpinam Liguriam inscribit. V. Pagium in 1. tom. Critic. ad Annales Baronij ad annum Xti 37. n. 8. in tabula descripta, ut ait ipse ante tempora Arcadij, & Theodosij

Ravenna fit caput Emiliae ab Labbè in notitia Urbium Concil. in apparatu; sed in Flaminia ponitur in Itinerar. Antonini in divis. provinc. Italiae. Ariminum ponitur in Aemilia item Ferraria Caesena in Flaminia apud eundem Labbè ibidem. Sed errat Labbè nam Blondus cui est credendum utpote perito ejus loci, ubi natus est, in descriptione Romandiolae ait viam Flaminiam Ariminum Roma continuatam esse usque ad Forum Cornelij, idest Imolam. Ab Imola usque Placentiam

ea

seu Trebiam caepisse Aemiliam quam descrip-
tionem videtur confirmare Itinerarium Antonini.
Dicitur enim esse Ravenna in Flaminia ut
supra. Ex quo habes Ariminum, Ravennam
quae est in Flaminia, et caput sunt Emiliae:
Post in ipsa Flaminia Caesena Forum Julij, Fa-
ventia. Sed ab Imola seu foro Cornelij incipit
Aemilia, & ipsa Imola Bononia Mutina
Rhegium, Parma & Placentia. Ubi vides Roman-
diolam, quae ab Arimino Ravennam includit
Bononiam ultra Flaminiam comprehendere partem
Aemiliae.

Adde quod in vita S. Ambrosij scripta a Paulino
dicitur Ambrosius praepositus Liguriae & Aemiliae
venisse Mediolanum tanquam ad locum suae
jurisdictionis, ibique Lares fixisse ut explicat Cave
non venisse casu, ut videtur velle Baronius in
vita Ambrosij. +

– Aemilia via duplex ex Strabone qui ... ait lib.
5. Hic est ille Scaurus qui per Pisam & Lunam
usque Sabatios viam stravit Aemiliam & hinc
per Derthonam. Alia vero est Aemilia quae
Flaminiam excipit. Eodem in Consulatu M. Lepidus
& C. Flaminius collegae fuerunt victores
Ligurum, straver hic quidem Flaminiam e Roma
per Tuscidam & Umbriam usque Ariminum alter
ulteriorem vero usque Bononiam, & ex ea Aquilejam

prope.

A Aemilia via a. 2. 3. c. 4
Anagnia a. 4.
Ariminum. b. 4.
Amiantus. b. 2.
Apia b. 3.
Annonariae provinciae d. 2.
Albatina via c. 2.
Aegyptus c. 3.
Brixellum a. 3. c. 4.
Baburus. a. 4.
Barbarino b. 4

Cremdae b. 4.
Clitumne c. 2.
Cupra. c. 2.
Citatoris mons. c. 1.
Cors. c. 4. f. 2

Diecusij c. 1.

E

Flaminia via a. 3. c. 3. c. 4.
Fiume verde b. 4. c. 2.
Flumen. c. 2.
Francia c. 3.
Farum c. 3. g.
Fregellae d. 3.
Flegra d. 4.
Gallinana pinus, silva d. 4

G

Haemica via a. 4
Hirpini b. 2.
Hilarnae legis b. 4
Herculaneum b. 2.

Insula filiorum Petri c. 2.

Lucullianum. a. 1
Liguria a. 2.
Laconia b. 2
Latium b. 3.
Lacus b. 4.
Laus Pompeia c. 1.
Metaurus. a. 3.
Mevania b. 2.
Municipium b. 3.
Morra b. 3.
Mammini b. 3.
Marphigiani b. 3.

N

Ocbalius b. 2.

Peloponnesus b. 3.
Picenum. b. 4. c. 3. d. 2.
Philippi b. 4. c. 2. h. 3.
Padua c. 2.
Pentapolis. c. 4.
Papuria ... h. 3.

Maceratonia balnea b. 4
Maronia c. 1

Q
Ravenna. a. 2.
Reate b. 2.
Romania. c. 2.

Spartania b. 2.
Sentinates b. 4.
Sicilia d. 1.
Saburbanae provinciae d. 2.

Therapne b. 2.
Thuscia d. 2.
Tomus. h. 4.

Vulturnus b. 4.
Ulterbium b. 4.
Veravius c. 2. g. 3.
Urbicariae provinciae d. 2
Volsci. c. 3.
Velitrae. c. 4.

X

Z

...inus legis. c. 4

Aquinum f. 1. Aqua virgo. g. 2.
Atina f. 2.
Alba. f. 2.
Anxur. f. 3.
Antium f. 3.
Agrinum. f. 3.
Bolae f. 2. f. 3.

Larina g. 1.
Lycaonia g. 4
Locri h. 1.
Longobardi h. 2.

M

Casinum. f. 2.

Nuceria g. 3.

D

E

Elides g. 3.
Epicnemidij h. 3.

Olea Loqui f. 3.
Olimpus. g. 3.

Fidenae f. 2.
Formiae h. 1.

Privernum f. 1.
Pugnaus f. 4
Parthi f. 4.
Picentes h. 3.

G

Quercus maiana f. 4

H

Rhetiana civitas f. 4.
Roma f. 4

Insula Circeij g. 3
Insula Lycaonia g. 4
Jalysus g. 4

Stagira h. 2.
Saraceni h. 1.
Spelunca Homeri g. 2
Suessa. f. 2. f. 3.
Sora. f. 2.
Syria. f. 4.
Surrentum g. 1.
Saturni sepulcrum. g. 1.
Servia g. 2.

Tarentum. g. 2.
Teuthrantia regio g. 2.
Triballi g. 2.
Tusculanum g. 2.
Tenmole g. 2.
Tusculum g. 2.
Tibure. g. 2.

X

Y

Z

Alpium radices ducta per ginon circa paludes opere. Haec nunc via Francesca dicitur. in qua lapis

+ Erat etiam Baronius, cum in vita S. Ambrosii inscriptione dicat hunc praepositum Aemiliae, & Liguriae & Insubriae cum olim tempore Ambrosii Liguria contineret Insubriam. melius Paulinus in vita Ambrosii qui nominat tantum Liguriam, ad cujus caput Mediolanum venisse ait Ambrosium, & ut bene explicat Cave, Longibi fixisse #

cum hac inscriptione invenitur at Valentiniano Valenti Dominis fratribus semper augustis devota Venetia conlocavit. Ergo etiam per Venetiam ducta haec via.

Aemilia via a Placentia producta Flaminiae conjuncta est a M. Aemil. Scauro. v. Blondum in princ. ubi de Romandiola. atque Baronium ex Bapt. Pio in annot. ad Mart. v. Fernab. in ep. ib.

Flaminia via durat usque Ariminum, ibi et Marginem Strabone citato. v. Liguria in fine. Ita Albertus cum illo ubi de Romandiola quamvis Blondus protendit usque Imolam. v.. supra Liguriam & Blondum ubi de Romandiola; Ariminum ne comprehendatur in Flaminia, an Aemilia disputari debet. certe Ravenna est in Flaminia ex Itinerario Antonini Pii v. supra in Liguria. esse in Flaminia ait Thesaurus Latinae linguae unde Strabo intelligi debet cum dicit Flaminiam Roma per Tusciam & Umbriam protendi usque Ariminum intelligi inquam inclusive, quidquid dical Labbe

M. Suetonius in Augusto: Quo autem facilius undique urbs adiretur, desumpta sibi Flaminia via Arimino tenus munienda, reliquas triumphalibus viris ex manubiali pecunia sternendas distribuit.

in Geographia Concil. v. supra Gizarta.

Forum Cornelij vulgo Imola erat in Flaminia unde Flaminia teste Blondo cum dicitur protendi usque Imolam debet intelligi exclusive. Nam Imola dicitur in Flaminia a Martiali lib. 3. epig. 3/4 ad librum suum. Romam vade liber si caveris unde requirat, Aemiliae dicas de regione viae, si quibus in terris qua simus in urbe rogabit, Corneli referas me, licet, esse Foro. mihi 3.

Civitas supra Padum appellatur a' sulle Brescello — Brixello vulgo Brescello incipere seu continere Flaminiam ait Sidonius Apollinaris lib. 1. epig. 5. versus finem: Brixellum dein oppidum, dum succedenti Aemiliani nautae decedit Venetus remex.

Flaminiae oppida vocat idem Sidonius ibidem in oppida quae sunt via Flaminia:

Celebris illa pugna qua victus ac caesus est Asdrubal ad Metaurum a Cl: Nerone & Livio Salinatore Coss. fuit prope Fanum. Audi Sidonium Apollinarem lib. 1. epist. 5. Hinc Fanum Fortunae perveni, illud Gallorum rebellione memorabile hoc Asdrubaliano funere infectum. Siquidem illic Metaurus cujus ita in longum felicitas uno die parta porrigitur, ac si etiam nunc Dalmatico salo cadavera sanguinolenta decoloratis gurgitibus inferat.

Fuit autem haec pugna dissipantum longe a mari

a mari forsitan in loco vulgo dicto le Taccarnelle prope quidem Forumsempronium, sed tamen in Territorio Fanensi. nam T. Livius lib. 27. pag. 209. alt. fac. haec habet. Asdrubal dux lucem viam ostendebat, ripa fluminis signa ferri jubet & per tortuosi amnis sinus, flexusque cum errore obiens haud multum processisset & ubi prima lux transitum opportunum ostenderet, transiturus erat, sed cum quanto a mari abscesserat tanto altioribus coercentibus amnem ripis non inveniret vada diem terendo spatium dedit ad insequendum hosti. Certe ripae Metauri paulum a mari distantes assurgunt & altiores fiunt prope locum jam dictum.

Meminit hujus pugnae & fluvii Albertus in descript: Italiae ubi de Umbria pag. 28 & notat Metaurum fluvium ex ~~p~~ Blondo ubi de Piceno.

Babucus, vulgo ~~Bau~~ Bauco in Hernicis Martyrolog: Rom. 12 Martii S. Petrus Confessor. Verulis, Babucum ~~Ferentinum~~ in Hernicis

Hernica saxa, Herine saxa lingua Hernicorum dicuntur saxa. ex Anagnia in Hernicis Stephanus Thesaurus Fabri & Roberti ponit, ponit item Blondus & Volaterranus sed Virgilius Anagninos eo videtur distinguere ab Hernicis lib. 7.

Quique altum Praeneste viri, quique arva Gabinae Junonis, gelidumque Anienem, & roscida rivis

Hernica

Hernica saxa colunt. quos dives Anagnia pascit
Quos Amasene Pater....
Videatur ex his versibus interpunctis, ut fieri debet inter=
punctio, Anagnia distincta ab Hernicis, nam populi
Praenestum colentes agrum gabinum Anienis ripas
& Hernica saxa inter se separata, ut illi ab his, qui
colunt arva & ripas Amaseni, nisi
divisive male velis Virgilium qui unum membrum
dividens in alio dividente comprehenderit. Vide
Martirologium Rom. ubi licet non semel dicat Ferentini vel Venuli in Hernicis, nunquam tamen dicat licet
plures sancti referantur ibidem Anagniae, hanc civi=
tatem in Hernicis fuisse. Animadvertendus est textus
ipsius qui fauere videtur lib. 8. Blondo citantes aliis
qui videntur Blondum sequuti.

Tamen cum Macrobio sentiendum qui mani=
feste favet Blondo & Volaterrano Aeneid. 7. illos versus
Virgilij explicanti manifeste collocat Anagniam in Hernicis
cujus sunt verba lib. 5. Saturnalium mihi pag. 442
in 4°. Qui non legeret (i. Virgilius) Hernicos quorum
est Anagnia a Pelasgis oriundos appellatosque ita a Pelasgo
quodam duce qui Hernicus nominabatur, & confirmant
statim auctoritate J. Higinij. Unde videtur errare Servius
& eodem auctore Farnabius qui lingua gabina Hernica
saxa vocata esse affirmat, quod potius ab illo Hernico
Pelasgo sint ita appellata.

Arminium

Ariminum de quo Lucanus ob portam in Italiam infelicitatem, describit & queritur, quamvis sit in Flaminia, v. Liguria. tamen ponitur in Gallia ab Eutropio. sic enim ubi de bello Tarentino cum Pyrrho gesto Q. Galone & Fabio Pictore Coss. bellum Picentes commovere, & ab insequentibus Coss. P. Sempronio, & Appio Claudio victi sunt, conditae sunt a Romanis civitates Ariminum in Gallia, & Beneventum in Samnio. Tunc etiam Croton a Romanis invaditur.

Ergo conditum Ariminum ex computatione Petavii in sua Chronolog. ann. mundi 3716 ante Xum 267

Hic autem Ariminum in Piceno Coloniam deductam non conditam civitatem ex Livio lib. 15 apud Albert. & quidem conditam in Piceno ait Livius. in Umbria Strabo, in Gallia Ptolomeus cum Eutropio concordans in Gallia inquit Senonum ut aperte notant Ptolomeus & Albertus. Nam in Gallia Cisalpina non erat, siquidem termini Galliae erat Rubicon qui est ultra Ariminum.

Reate ~~in~~ umbilicus Italiae. In agro Reatino Cutiliae lacus in quo fluctuat Insula. Italiae Umbilicum esse M. Varro tradit. Plinius lib. 3. c. 12. & Albertus in descriptione Italiae p. 100, qui affert locum Virgilii Aen. 7. Est locus Italiae in medio sub montibus altis

Nobilis &c. Quest loco, dice L. Albert, è, sic detto

& omnia

& omnia accomodat Reatinae regioni quae hi in Virgi-
liana descriptione pag. 101. praeter ea vertu ruptoque
ingens Acheronte vorago, pestiferas aperit fauces. Non
puto hic mentionem fieri Cotiliarum ubi teste Marty-
rologio Romano 7bris 3. entes & sulphuratae
currant aquae ad quas damnatus fuit S. Victorinus
vulgo Castigliano de quo vide Allestrum pag. 95.
Quidquid dicat Lambertus Hortensius & Servius cum
Donato qui faciunt hunc locum apud Venosam.
~~Dicit atque~~ Livius etiam lib 26. nominat Cutilias
describens iter Annibalis Romam.

At si credimus Ciceroni lib. 1. de Divinat. pestis
a med. venus finem ante venusillos Flexanimo ut Bacchis
~~[illegible]~~ lymphata &c. Amsanctus est in Hirpinis ubi dicitur
terra pestifera, seu mortifera a quo non longe divertit
Donatus. V. Thesaur. ling. lat. & Fabri. v. Amsancti
unde med. Italiae hi erat Hirpini ubi sunt. v. Enn
prop. v. Hirpina Idem dicit Heinsius in notis margi-
nalibus ad locum Virgilij.

Galliher Thesaurus latinae linguae dum putat
Therapne seu Theramne esse oppidum Sabinae
dum explicat illud Sil. Italici lib. 8 v. 82

Ecce inter primos Theramnes a sanguine Clausi
Exultat rapidis Nero non instabilis armis
putat enim Robertus Theramne esse oppidum

Sabinae

Sabinae, sed falso cum e contra[at] videmus Lacones Sabinos & Sabinos omnes propterea vocari de sanguine Therannea quod essent oriundi e Spartanis Therannea per figuram Synecdochen parte pro toto posita.

Oebalius dicitur Tatius in primo fastorum Ovid. V. Strabonem, quod lib. 5. innuere videtur Sabinos ortos vel ex Tarentinis, vel socios sibi adscivisse Lacones, licet obscure loqui videatur Strabo Ovidium explicat ita ut alter scriptor alteri opem ferat. Oebalia duplex est alia prope Tarentum regio est, alia est Laconia ipsa. v. Thesaur. lat. Linguae

Oebaliae matres non non Italae simpliciter dictae, ut vult Thesaurus latinae linguae Fastorum 3. ubi de raptu Sabinarum, sed Sabinas ipsas ob eandem causam. Sed clarius Plutarcus in vita Romuli circa medium ubi de raptu Sabinarum. At Sabini, inquit, vis hominum permagna erat; incolebant vicos sine muris, quasi id ipsis petitum fort, elato animo & interrito esse qui Lacedemoniorum coloni essent.

Spartania & Laconia, Lacones & Spartani idem sunt, & Synonima.

Oebalides puer fuit Hiacinthus idest ex Oebalia idest Spartania, seu Laconia. Ovid in Ibin.

Quo puer Oebalides ictus ab orbe cadas

V. Sabi

vide Fabr. Thes. v. Oebalides, idem dicitur puer Therap-
neus, seu Theramneus. Est idem Therapne seu Therap-
hnae. est urbs Laconie v. eundem Fabr. Ovid. fast. 5.

Prima Therapnaeo feci de sanguine florem
Et manet in folio scripta querela meo

~~Hic~~ Vel scribitur Theramnus ling. lat. 64. vide supra.

Propertij patria Mevania ex Blondo, Volaterrano, Crinito in Italia imo ex ipso Propertij Testimonio, unde nescio quid in mentem venerit J. Scaligero qui patriam fecit hujus vatis Ameriam. v. locum ipsius in lib. 4. eleg. 1.

Umbria te ~~notis~~ notis antiqua penatibus edit…
Qua nebulosa cavo rorat Mevania campo
Scandentisque arcis consurgit vertice murus
Murus ab ingenio notior ille tuo

Non de muro Ameriae, sed Mevaniae hic loquitur Propertius, & dicit illam murum quamvis celebratum ab auctoribus, seu scriptoribus admirabilem quidem per se ipsum, sed multo magis ob ingenium Propertij intra quod ipse fuerat editus. Murus autem hic non erat Ameriae. nam Plinius lib. 35. cap. 14 in fine sic inquit: In Italia quoque latericius murus Aretiae, & Mevaniae est. Huic concinunt versus alij ejusdem elegiae.

Mi folia ex eadem ponige Bacche tua

Ut nostris tumefacta superbiat Umbria libris
Umbria Romani Patria Callimachi
Scandentes si quis cernet de vallibus arces
Ingenio muros estimet ille meo.

Latium quonam extenderetur audi Calepinum teste Servio x Ex Plinio accepit lib. 3. cap. 4. sed loquitur de Latio antiquo tempore Rom. Regis v. Volsci 5.] Nam extendebatur antiquitus ab hostio Tyberis usque ad Sarracinam 50 milliaria secundum longitudinem; Novum postea quidquid inter Tyberim & Vulturnum adjacet. Sed novum erat tempore Reipublicae & non Regum latinorum de quibus Aurunci & Volsci postea comprehensi sunt inter Latium, & Sannites, & Etrusci qui reges habebant suos.

Ex Blondo in Latio illustratae Italiae teste Strabone ab hostijs Tyberis usque ad Sibarum fluvium ubi fuit olim oppidum Sinuessa ita per partem maritimam; per mediterraneos comprehendit Aborigines Rutulos, Volscos, Hernicos Aequicolas, Marsos & eos qui proximam Marsis incolunt Apenninum. Dest usque ad viam Appiam ubi ostium Liris vulgo Garigliano portuque a mole Cajetae olim Formijs per sex vel septem milliaria hospes aliqui discesserit procedens per mediterranea juxta Trajectum ad fluvium praedictum tuam iter. Post Trajectum fluit amplus in modum Pyramidis apparet ad decem millia pass. perennis planities, cui cuspidem ejus basim [illegible] latere [illegible] montes, & littus maris efformant

Decem milliarijs distat Trajectum a Cajeta ex Blondo in Via Latina

Ita est
affermat; ~~that~~ campanus ager. vide Guicciard. in Mercurio Campano prope initium

// Municipium deterioris, an potioris juris & conditionis fuerit, quam Colonia V. Gell. lib. 16 c. 13., & distingue tempora. Certe ~~[illegible]~~ ab initio fuit municipem potius esse quam Colonum

// Morea olim Peloponesus, atque etiam Apia dicta s. a piris quibus abundat ea regio. Apia graece, latine Pirus. v. de hac cognatione Jo. Zanarem in epist. de nomine & dignitate despota circa finem. De nomine i. Apia seu Piro. v. Thes. lat. Tu Apia & Thes. Fabri v. Pirus.

// Marrucini a flumine Vomano ubi olim desinebat Picenum. v. Picenum & includebant Theate vulgo Chieti. v. Volaterr. de Italiae descript. a Marrucinis originem ducebant ~~[illegible]~~ Asinij Pollione v. Thes. Fabri v. Asinij. Caeterum J. Scaliger in ~~[illegible]~~ Catulli Marrucine Asini contendit esse quid ~~[illegible]~~ injuriosum dictum, ut Marrucinus idem sonaret, ac asinus seu bufalus, & docet exemplo ~~[illegible]~~ aut. ut nunc dicitur Asino Marchegiano.

// Marchigiani grossi, ed idioti. Vita di S. Gio: da Capistrano Rabadeneira. Ibi vide errorem Rabadeneirae qui dicit B. Jo: de Capistrano fuisse Commissarium Pontificium adversus Fraticellos in Marchia Treviriana. fuit enim in Anconitana v. Waddingum ann. 1426 in principio. Pozilio Senato Piano che uguise secondo

secondo Val. Massimo, Cicerone lib. 5. de ingratis vien chiamato dal Claudi nell'antica Arpino il perfido Marchigiano lib. 3. pag. 157.

Maceratensia balnea adivit valetudinis causa Pius 2.us Platina quae vocat ea Balnea Maceratina Henricus 7. ex Bzovio an. 1313. n. 4. ubi dicitur Pius reliquis initia morbi incipientis (dissenteriae illo morbo acuto febris peremptus est) adoriebatur a quo ut convalesceret medicorum consilio Balnea Maceratensia adierat & post pauca: Consternatum Henricum ac exinde disenteria laborantem ea Balneorum lotio non minus recreavit purioris aeris loca petere constituit.

Sed Maceratina vocat Platina & sunt in agro senensi ut ait Baccius de Thermis, ubi ... Petriolana.

Picenum habet colles montes & campestria ut Palestina quae pariter expectat pluviam de caelo, ypsa ... Piceni debent servire Deo ut Palestini ne forte claudat caelum, & dicat nubibus ne pluant. V. Deuter cap. 11. a a vers. 10.

Philippi Civitas Macedoniae olim apellata Crenides in qua Philippus Macedo aurifodinas excolens quotannis M. Talenta colligebat. Diodorus apud Bekorum. 4356.

Dante ove ~~parla~~ nel purgatorio parla del fiume verde ove fu sepolto Manfredi l'autore della nova Cuprano pretende essere il fiume verde appresso Cuprano, quando il Boccaccio appresso il Summonte Istoria di Napoli ove tratta della morte di Manfredi Manifestamente dice esser vicino ai liti della Marca. v. il B. ove istoria di Fiumi

Desiderij Regis Longobardorum decretum est in verbis Feudalibus in fine appositis Lexico V. I. Calvini, ubi dicit a se aedificatum Barbaranum in Etruria seu Tuscia, loquitur de Barbarano prope Viterbium, nam dicitur aedificatum Volturenis, dedit Viterbiensibus quem Pref. scribit & dicit, Volturenus vox composita ex Tirena Volturna & factum Voltirenum. — Sunt quatuor hae litterae FAVL. in pecunia Viterbiensium inscribendae, ut opinor legendum. Facta quod Vetuloniam longulam. Jubet etiam ibi loco Herculis in pecunia poni signum Sancti Laurentij cum Latoni ut iam ante tempora Desiderij faciebat in prima Coronia Roma.

Sentinatus etiam in agro Etruriae prope Ecclesiae Patrimonium (Nunc in agro Piceno prope Fabrianum) ubi aedificatum a Desiderio Rege Badicofanum, v. ibi in illo Decreto

Fastorum 6. ubi de Luco Helernae, seu Carnae Cornae. Adiacet antiquus Tiberino lucus Helernae..
Pontifices illuc nunc quoque sacra ferunt.
Hic lucus ponitur a Marliano Topographia urbis Romae ac a Lucio Fauno (lib. 4. c. 12. & 3.) sed clarius a Marliano post Aventinum circa montem Testaceum in planitie qua itur ad Tiberim. Unde ille alius lucus quem Ovidius Fast. 2. circa princ. vocat Asili est diversus. Hunc quoque vicinus Lucus celebratur Asili
Qua petit aequoreas advena Tybris aquas.

Ambo

Ambo Ludi sunt prope Tyberim, sed hic videtur fuisse ad pontem Salarium seu Navicts, ubi via Salaria
Tiberim versus tendit V urnij, seu ubi Anio influit in Tiberim nam Lucaria quae fiebant ex Ovidio mense Februario 2.da die vel ex Kal. antiq. illa quae fiebant in illo Luco de quo Macrobius lib. 4. cap. 13. ~~...~~ ex S. Pompejo sic ait. et Thesaurus Fabri in Lucaria: Inter viam Salariam & Tyberim celebrabantur pro eo quod Romani victi a Gallis fugientesque a Praelio ibi se occultarunt.

Flumen Padusa: Padus qui ita vocatus ~~...~~ Padus et Eridanus Propertius, Palus a Pado confecta Ravennam versus. Virgilius tamen undecimi Aeneidos ait. amne Padus, ubi palus dat ... seu flumen & amnis conjunctim leguntur, nam amnis propter ~~...~~ aquarum multitudo fluens, quod vocat Virg: agmen aquarum. Sed in recto nomen proprium ~~aquarum~~ fluminis, in obliquo amnis apellativum nomen lib. 7. in fine.
Propertius ... Veneto ... Eridano
Caelataque amnem fundens Pater Inachus urna et lib. 8. in princip. dicit Tiberinus fluvius Aeneae in somnis

Ipse ego te ripis & recto flumine ducam.
Ado
Hinc alibi, Clitumne, (nomen fluvij in Umbria) greges & Maxima, Taurus, Victima saepe tuo perfusi flumine sacro)
Et post pauca
Tuque o Tybri tuo genitor cum flumine sancto
et infra Tybrij ea fluviumque quam longe est nocte tuentur

 ferijt

Recipit & tacita refluens ita substitit unda
Seneca apud Thes. Fabri in Trag. Hippol. v. 16.
Meandros steriles amne maligno radit arenas.
Et hoc dictum sit gratia hujus nostri carm.
Et major ionas amne fluente tuo.

~~Diaecesis nomen generale [illegible] [illegible]~~

Diaecesis nomen generale complectens non modo sub se plures civitates, sed etiam plures provincias. v. Pagium in Ann. Baron. ann. 37. a Constantino Magno hoc nomen incaepit & sub eo nomine comprae[he]nsae provinciae, nam sub Constantino facta fuit divisio haec Dioeceseon. v. Pagium n. 4. Vide alibi Flaminia & Picenum Annonarium & suburbicarium. Juxta hanc divisionem laicam facta est etiam Ecclesiastica quae est ordinata juxta normam Imperij a Constantini tempore eodem numero. Lag. Cabassut. in can. Con. Antioch. 2. diatriba de provinciis ecclesiasticis pag. 97. edit. venetae in 4.

Postea appellata diaecesis etiam jurisdictio & subjecta sub uno Episcopo. v. Magri. vocab. v. Diaecesis

Ante Constantinum Magnum eoc. temporibus hoc nomen diaecesis erat & administrationem seu jurisdictionem significabat. Sed tamen non tam generis, sed totum id [illegible] quod aliquod

quod aliquod dividitur, quam partes quae erant divisae significabatur inde cum Cicero ivit in provinciam Ciliciae Dioeceses tamen ejus fuerant ut ipse dicit & Manutius adnotat in commentariis epistolarum ad Attic. lib. V. ep. 2. Prima dioecesis erat ipsa Cilicia quod erat caput admi= nistrationis, & administratio tota nomen accipiebat, praeterea Pamphilia, Lycaonia, Phrigia major secundum aliquam partem ultra, & secundum aliquam cytra Meandrum Laodicea Cybira Apamea. Unde Cicero poterat dici Proconsul Ciliciae & Apameae suae dioecesis.

Verum enim hoc modo partes & membrum episco= patus dicuntur dioeceses ut et subditi, cuiusque loci dioecesani tam latine quam vulgo. De quo v. Crusca la quale cosi spiega. Diocesi luogo dove il Vescovo, o altro Prelato ha spiritual giurisdizione. Notabilis canonem seu capitulum Concilii Charthaginiensis secundi n. 5. apud Bail tom. 2° Conciliorum ubi dicitur Felix Episcopus Selemselitanus etiam si hoc placet sanctitati vestrae insinuo ut dioeceses quae numquam Episcopos acceperunt non habeant, & illa dioecesis quae aliquando habuit habeat proprium, & si accedente tempore crescente fide Dei populus multiplicatus desideraverit proprium habere rectorem ejus videlicet voluntate in cujus potestate est dioecesis constituta habeat Episcopum. Ubi vides nomine dioecesis appellari etiam locum qui per se non habet Episcopum sed est subjectus alterius loci Episcopo.

Apud

Apud eundem Baile eodem loco citato in can. 8. Concilij Tarraconensis dicitur, Multorum tamen experientia magistrante reperimus nonnullas dioecesanas Ecclesias esse destitutas, ob quam rem hac constitutione decernimus ut antiquae consuetudinis ordo servetur, et annuis vicibus ab Episcopo dioecesis visitentur, et item nomine dioecesum apellari omnia loca subdita eidem Episcopo.

Hinc recte dicit Sydonius Apollinaris lib. 9. ep. 16. Nam peragrati forte dioecesibus, cum dominus vir erat Sydonius Arvernorum Episcopus

// Dioecesis igitur: v. Tirbell. de poenit. cap. ult. et in Apologetico. V. Baron. tom. 1. an. 1. Titi.

/// Insula filiorum Petri in insula seu interamna quam facit Liris prope Soram (sic dicta ut patet ex inscriptione saepe arca veteri in sacrario S. Co[illegible] insulae ut pro rata portionae d.a terra filiorum. In Piceno Blondus in Aprutio ait de hac. At sub Sora ubi bina Liris capita coeunt est insula oppidum ab ipsis duobus fluvijs circumdatum, quod maiores interamnam apellaverunt et 2.um eius fluvij deinceps Castella Turris Campus Lati et insulata. Volaterranus ubi de Volscis in fine: Sub Sora velut inter Liris fluenta Insula Interamna continetur. (Ride anno 1030 Petrum quendam filium Raineri Dominum Sorae fuisse, et Arpini. Baron. eodem anno. Clavelly in antica Arpino v. finem libelli.

Insula

Insula filiorum Petri fora in capitulis Regni Neapolitani editis anno 4 Regni Caroli 2 Andegavensis apud Antonium de Nigris cap. 74 de Custodibus Passuum & Grassiae ubi nominatur item Stepinum. (nominat ibi plura nomina oppidorum confinium status Ecclesiastici) unde corruptum est plura alia & dicendum Insula filiorum Petri fora quia haec Insula appellatur Insula fora & creditur compositum verbum ex Fil & Petro illo forano de quo supra & ejus demum forae Dominae. nam multa nomina ut Perusiny quae latine dici debent Aureus v. Sigonium de Regno Italiae Et ille error facilis fuit apud Typographos, ut F. in typis facile convertatur in S. et e contra.

Francia erat olim quaedam pars Germaniae Germania dicta inter Alemannos & Saxones, in qua parte gens erat non tam latitudine regionum, quam virium validitate major, quae Gallias coepit, & nomen suum illis dedit, hodie vel postea vocatur Franconia. v. Flemingum in vita Macarij

Per Picenum seu Marchiam tendentibus Bononiam primus Senogalliam postea Pisaurum, Flaminia via inde Bononiam. Ita Sigonius de Regno Italiae paullo ante finem pervenisse ad annum 1156 ad Januam primus petendum est, quam Ravennam Januam autem item est Flaminia via.

Flaminia via strata Roma usque Ariminum a C. Flaminio ut Livius teste Blondo, vel Cajo teste Strabone (errat Strabo) lib. 5. Geograph. non quod dicit Blondus in prine. geograph. Romandiolae hanc eandem stratam fuisse — T.Q. Flamin. vocat Ther. lat. ling.

Roma

Roma usque Ariminum ab Augusto, et innuens quod a C. Flaminio fuerit potius strata Arimino usque Imolam est manifeste contra Strabonem loc. cit. Ipsum videtur errare Blondus cum legit. 7. Virg. Hi Soractis habent montes Flaminiaque arva, cum legant omnes docti Flaviniaque textus emendatus Aldi, Turnebus & alii. Flavinia autem Phanabius dicit cum Servio esse oppidum Etruriae.

Flaminia igitur Roma a Flaminio strata & restaurata potius ab Augusto (ita Martianus Topogr. Rom. Veteris c. 23). durabat (ut idem Martianus) usque Ariminum ex Strabone loco citato. Sed ex Blondo longe posteriori scriptore usque Forum Cornelii, seu Imolam, seu Sternum Imolae fluvium (Verisimilius est opinio Blondi quia Ravenna erat caput Flaminiae alias si Flaminia continuasset usque Ariminum Ravenna fuisset in Aemilia) intellige tamen exclusive ex Martiale lib. 3. ep. 4.

Romam vade liber, si veneris unde rogabit
Aemiliae dicas de regione viae.
Quilibet interius qua simus in urbe rogabit
Corneli referes me licet esse Foro.

Ergo ex Blondo via Flaminia continuabatur usque Imolam & Martianus inchoat viam Aemiliam ab Arimino. Certe cum caput Flaminiae esset Ravenna videtur errare Strabo.

Attende tamen aliam esse provinciam Flaminiam aliud esse viam. Certe provinciam & viam Flaminiam esse quid distinctum constat ex provinciarum divisione apud Pagium critic. Baron. an. 37. n. 7. nam

per

per Viam Flaminiam Plura oppida Piceni Umbriae & tamen Flaminia Provincia distinguitur ab his & alijs provincijs Piceno Umbria Tuscia quorum oppida attingebat via Flaminia) Via incipiebat Roma. Flaminia Provincia incipiebat ab Isauro (Isaurus fluvius Pisauri ex Blondo in Marchia Anconitana) seu Pisauro, & comprehendebat Ariminum, & alia oppida usque Imolam exclusive idest ~~Ravennam~~ Ariminum. Ravenna teste ... ex Itinerario Antonini. caput erat Flaminiae Forum Populi; Forum Livij, Caesena, Sarsina Ficrolae Faventia

Sed ex ~~[illegible]~~ Martier Tabulis Geographicis Provincia Flaminia non incipit ab Isauro. sed a Rubicone fluvio Arimini atque exclusive fluvio & Urbe. Sed quidquid sit de hoc certe errore chartae geograficae Dni Martier quod ostant Imolam seu Forum Cornelij esse in Provincia Flaminiae cum ex charti= ali citata sit in Aemilia. Erat hi fabri iam Aemiliam incipere ab Arimino

Aemilia igitur incipiebat ab Imola ~~incipiebat ab Imo~~ inclusive & pertinebat teste Blondo usque Placentiam ad fluvium Trebiam (vide Blondi Imola seu forum Cornelij Aemiliae regionis initium) Consentiunt chartae geographicae D. Martier. Consentit item Sigonius de Regno Italiae anno ... 1133. Comprehendit igitur Aemilia quae est idem cum via Aemilia Forum Cornelij Bononiam Mutinam Regium Lepidi Brixellum, Parmam, Placentiam & Mirandulam

Hadrianus p. 2. tomi 6. Concil. apud Labbe cp. a.

ad Cardinem

ad Cortlum Magnum Aemiliae civitates ait esse Faventiam Forum Pompilii, Forum Livii Caesenas Imolam Bononiam itemque Corneliam Bobium Ferrariam &c. Unde eo tempore incipiebat Aemilia a Faventia

Adverte quod Sidonius Apollinaris lib. 2. ep. 5. dum dicit se advenisse Brixellum oppidum dum succedenti Aemiliano Nautae decedit remex Venetus non quod in Brixello finiret Aemilia sed quia Sydonio per Padum seu Eridanum naviganti, & Cremona per Venetum remigem usque Brixellum advenienti succedebat Veneto remigi, cuius fines erant Brixellae Aemilianus Nauta; nam adveniente Cremona per fluvium proximior erat Brixella longinquior Placentia terminus Aemiliae

Piceni Annonarii urbes Ravenna caput Ariminum Pisaurum. vid. inscript. apud Cardinalem de Noris de synodo V. cap. X

Pentapolis in Piceno ex quinque urbibus Ancona Ariminio Fano Pisauro Humana v. Noris de synod. V cap. c. 5. §. dubius.

Adverte etiam quod licet idem Sidonius ibidem videatur comprehendere Fanum in Flaminia cum dicat post transitum Fanum Hinc cetera Flaminiae oppida statim non ingrediebar, appellat ibi oppida non provinciae Flaminiae sed viae Flaminiae.

Via Flaminia attingebat plura oppida Piceni Annonarii puta Forosempronii, Callii &c. Umbriae puta Fulginei, & Forulis montis prope Flaminiam ex parte in illis

in illis verbis Virgilii supra citatis: Hi fora etc habent. Ergo Provincia Flaminia est distincta a via.

Erat Flaminia Provincia conjuncta Piceno Annonario quod ex tabulis Petri Martier comprehendebat Ariminum Pisaurum Fanum fortunae, Forum Sempronii, Callium Urbinum Aesium, Senogalliam, Tifernum, uno verbo totam ditionem Urbini status. Vide quid spectaverit ad Picenum Annonarium in Card. de Noris de Synod. V. infra. Hoc Picenum Annonarium per latum Italiae Appenninus secabat cui jungebatur Picenum suburbicarium per longum ad mare superum extensum ab Ancona usque ad fluvium vulgo Pescara & Per oppidum utrumque, nam pescara etiam est oppidum comprehendebat Anconam Auximum, Numanam Ricinum Septempedam Cingulum Helvinum, Asculum, Matelicam Fabrianum: Camerinum erat in Umbria. Picenum annonarium suberat Italiae Vicario ut suburbicarium Vic. Urbis. V. Cardinalis de Noris de Synod. V. cap. X.

Picenum quare alias diceretur Urbicarium seu suburbicarium & alias Annonarium et item Thuscia ut vocatur in Codice Theodosiano apud Cujac. in observat. tom. ejus 5. lib. 5. cap. 14 certe innuit quandam separationem unius Piceni ab alio, unius Thusciae ab alia Cujacius ibidem. in quo autem sit haec separatio hoc opus: Pompejus Compagnonus arbitratus pro in principio Regionis Picenae plura dixit, sed firmandus apud Pagium critica Salmasius Critic. Baron. t. 1. et in indice Regiones suburbicariae ann. 3 .. 5 a. n. 35. & ann. 37.

n. 6.] dicit fuisse illas provincias seu regiones quae
parebant jurisdictioni Vicarii Praefecti Praetorio, erant
duodecim ex notitia imperii Romani Consulares Campa=
nia, 2. Thusciae, Apulia. Calabria 2 Brittiorum et
Lucaniae Praesides Samnia 2. Sardinia III Corsica
4. Valeria seu Marsorum. Colligit Syrmondus sub
Vicario Italiae fuisse Venetias, et Istriam, Aemiliam
Liguriam, Flaminiam et Picenam Annonariam; Sed
quomodo respondeo ego Thuscia quae dicebatur Anno=
naria in parte, ut ex Codice Theodosiano citato.

✝ Verr. de Re Frumentaria dicitur suburbana
provincia Siciliae ubi de Apronio circa finem verr. 3. et
Verr. 2. princ. Laudis provincia Siciliae suburbanitas
~~dicitur~~ Siciliae dicitur ex eo quod ut in principio quod
quidquid Sicilia posset efferre id non apud eam nasci sed
Romae domi conditum videretur hic ibidem dicta
cella penaria Romanorum, nutrix plebis Romanae.
Unde videtur provincias suburbanas, seu Urbicarias
ut postea dictae sunt quod essent sub urbis Vicario
utriq; emiserat annonae urbanae ut annonariae annonae
militaris.

✝ Sed potest responderi sub Constantino Magno
vel Thusciam totam fuisse suburbicariam postea sub
Theodosio factam partem annonariam, vel Thuscia in
notitia imperii quae erat sub Vicario praefecto Praetorio
Urbis, esse tamen suburbicariam non annonariam.

Anno=

Annonarias Provincias non fuisse tanquam Picenum aut Thusciam ut dictum est, sed reliquas separatas etiam a suburbicariis regionibus, sed dictum signanter Picenum & Thusciam ad differentiam partium quae erant suburbicariae sive urbicariae seu parentes Vicario urbis.

Annona & Spes annonariae quae ex Vegetio (floruit hic sub Valentiniano) sunt quae ex provinciis pro militibus exiguntur ut pabula frumenta ante quam inchoetur bellum idque ex consuetudine & in lege C. Theod. de extraord. ac sordidis muneribus, dicitur non per italiam tantum sed etiam per urbicarias regiones. Vegetius de re militari lib. 3. c. 3. v. Thes. lat. ling. v. Annonaria v. Jo: Calv. [illegible] civiles v. annonariae expensae quas militibus provinciales erogabant in [illegible] frumenti paleae foeni. (v. Jo: Calvini lexicon juris.)

Provinciae Urbicariae separantur ab Italia C. Theod. # ii per abreptionem fuerint impetrata l. unic. erant separatae a regionibus Italiae v. Cujacium tom. 5. observat. l. 5. tit. 14.

Vocantur suburbanae suburbicariae Urbicariae Siciliae apud Cujacium ibidem. Suburbana provincia dicitur Sicilia Verr. de re frumentaria.

Erant tributariae C. Theod. l. de indulgentiis debitorum. l. 12. ubi indulgetur in tributa ratione Tusciae & Piceno suburbicariis.

An deberent annonam? certe urbi debebant ut in vino quod ex omni urbicaria regione ad alendam urbem aeternam

aeternam dat. Roman describebatur quaenis in C. Theod. l. 3 Tributum in ipsis speciebus inferri. et vocatur tributum vini.... v. ibi quod mihi videtur annonarium vocatum (Picenum) ob annonam militarem.

Vocantur suburbicariae Provinciae in l. Novellarum legum Theodosii Augusti tit. de Tyronibus & vicaltitibus desertorum l. 3. (liber de novellis legibus est annexus C. Theodos.)

Piceni termini videntur facti a filio Italico l. 8. nec Sydone vibii.+ V. Alberi Jannites, Marrucini ex Blondo.

+ Ancona, Marica, necopico, Statu, Moreschelle, Vomano, Adria, Aesis.

Non vocat annona id tributum vini.

Urbicariae regiones dum aliquid Italiae provincii praeerant ____ non comprehendebantur. indigebant ut comprehenderentur in l. de placitis Principum speciali mentione videtur d aperte in Cod. Theod. passim Hoc est certum quia non veniebant nomine regionum Italiae

Picenum olim descriptum eodem modo a Strabone qui vixit Augusti temporibus ac Plinio qui Vespasiani a Pomponio Mela qui post Plinium vel sub temporibus Plinii, a Ptolom. qui temporibus Antonini; dat Romam Anconae, ut Plaut. Picenum vel altra in Campania postea vero fuit magis dilatatum ut ego opinor circa tempora Aureliani vel paulo ante ut comprehenderent etiam partem Flaminiae & Umbriae. Nam Flaminiae conjunctum erat Picenum Annonarium in notitia Imperii Constant. M.

Constantini Magni. Nam si Flaminia vel desinebat in Pisauro, vel Arimino certe Picenum Annonarium Flaminiae conjunctum ~~erat~~ ab alterutra civitate incipiebat. Ab Arimino vero inchoat Petrus Martier in tabulis geografiis vide supra. A Ravenna autem inchoasse patet ex ea inscriptione quam refert Rezzi Picena p. 13. descripta ex Historia Hieronimi de Rubeis inscripta Archadij & Honorij etype seculi 6.

Per tria secula integra haec denominatio ideist per 300 & amplius annos &c. Patet item ex eo quod Pentapolis quae invenit primo seculo 6. huic voci Piceni tam annonarij quam urbicarij comprehendit civitates a Pisauro im significat praesertim Marchiam ab Pisauro.

Fregellae olim civitas clarissima, vicus a temporibus Strabonis (Fregellae alij ponte corvo prope Aquinum, alij l'Isoletta del duca di Sorain prope Caeperanum. alij Caeperanum vide Dizionario del Italiani Stessinile v. 1. in 4. c. p. nu u. Fregellae.) Colonia Roman. Velley. b. 1. Ets ut nota P.M. in ep. 76. Cic. lib. 13. ann. 4 n. 4 est inter Formias & Minturnas. Thes. Fabri. Blondus in latio, et ex eo Albertus (in latio litorali.)

Errant hic et Thes. lat. linguae dum afferunt pro Fregellis illud Silij l. 8. c. m. Deboreilae campo squallente Fregenae legunt ipsi falso Fregellae nam ibi loquitur Silius de locis litoralibus Hetruriae certe videtur excludere Fregellas quae erant in mediterraneo Campaniae.

Fregenae

Fregenae ut ex Itinerario Antonini apud Albertum & ex aliis ibi sunt in littore maris Hetrusci prope civitatem vulgo Porto, Città Porteze, vide Alberti in Etruria littorali.

Ut redeamus igitur ad fregellas, potius Silius eas spectat l. 5. Tristes misere Fregellae turbas quod hi ob rebellionem fuerant destructae. v. Albertum ibi & idem Silius l. 12.

Et mox vicinus Arpinas

Et quae fumantem texere giganta Fregellae

Ubi vides Fregellas prope Arpinum idest prope Ponte corvo ut ait Blondus in latio littorali & dicitur texisse giganta fumantem, nam forte erit sulphureus locus ut sunt Puteoli Neapolis in toto fere Campaniae Agro Poatne ubi fumantem & ardentem terram dixerunt finxere contectos illa terra Gigantes ab Herculo victos & adhuc ignes, & fumum expirantes, v. eundem Silium lib. eodem 12. ubi loquitur de campis Flegreis prope Neapolim ex Solino in Italia cap. 7. non longe ab la principio seu melius ex Strabone juxta Cumas. v. Thes. lat. Ling. v. Phlegra. Ergo Silius ita loquitur de hoc Phlegreo campo

Tradunt Herculea prostratos mole gigantes

Tellurem injectam quatere, & spiramine anhelo

Torreri late campos, quotiesque minantur

Rumpere compagem impositam, expallescere coelum

Hinc explicatur quid sibi velit Silius in illo versu & quae fumantes: scilicet, & Fregellae sulphureae, &

Item Sinius prope agrum Arpinatium v. Fregellae l. in 4. c. 7. Fregellae prope Arcem & Arpinum sive Ager Fregellanus sulfurata sulphureis & exhalationibus nativis

terraemotui

terremotui subiectae

Hinc & fabula ~~de~~ Enceladi cui superimpositus est Etnae mons. V. Lambert. Hortensium in Virgil. 3. lib Aeneid.

~~Ceterum~~ Phlegraeus campus ita ~~dicitur~~ dictus est ex Strabone Historicè loquendo quod gens virtute sua bellorum concitatrix sit, hinc fabula de Gigantum bello

Fregellae, quod colonia esset Ciceronis tempore, licet Strabonis civis erat, habebant quattuorviros qui praeerant ut Romae consules, non modo municipijs, sed et colonijs licet frequentius colonijs erant duumviri. v. Paulum Manutium in epist. Cic. l. 13. ep. 76, & Sigon. de jure Italiae.

Flegra; Alberti dove di Pozzolo, lo ritocca Silio al libro 8. così ove parla della Campagna, e de soldati che vennero della Campagna

Illico quos sulphure pingues
Phlegraei legere sinus, misenus & ardens — ibi balneae ardentes
Ore giganteo Ithacesia, seu Iachesia Dei
(melius Ithacesia ut commentatur Marsus nam ut Strab. fuit nominata a Bajo Ulissis Ithacensis socio, ita legit Thes. Fabri. v. Ithacesia, & Thes. Roberti)

Sequitur Silius lib. 8. hic.

Non prochyta non ardentem sortita Typhoea ‡Procida
Inarime — ‡Ischia in Strabon.

certe videtur oblitus Silius l. 12. quod dixi nam post descriptos phlegraeos campos ut supra: Tradunt Herculea

sequitur

sequitur Apparet Prochytae saevum sortita mumenta
Apparet procul Inarime quae turbine nigro
Fumantem premit Iapetum, flammasque rebelli
Ore ejectantem, & si quando evadere detur
Bella Jovi rursus superisque iterare volentem
Monstrantur Vesevo juga atque in vertice summo
Depasti flammis scopuli, fractusque ruina
Mons ~~circum~~, circum atque Aetnae fatis certantia saxa.

Iapetus & Typheus videntur esse nomina diversa, nisi sint synonima (Claudianus l. 3. v. 57. Typhaea cernit Inarimen). Et sub insula hac Typheus, id videtur errare, nam hos Gigantes distinguit Virgilius l. 1. Georg. v. 56.
tum partu terra nefando
Caeumque, Iapetumque creat, saevumque Typhoea.

Gallinaria pinus Satyr. 3. Juven. De Sylva Gallinaria intelligunt plures interpretes, quae ex Strabone erat juxta Cumas, de ~~qua~~ qua Cic. ad Paetum l. 9. ep. 23. Etsi Marcus Caeparius cum mihi in silva Gallinaria obviam venisset. Hinc non opinor Gallinariam esse quae est in Con cinia seu Conducio in Aprutio ubi Albertus S. Donatus, & Gallinaria puto sic dictam silvam Gallinariam a gallinis rusticis ibi frequentibus.
Est item insula contra montes Ligusticos ex Varrone
ut refert

ut refert Georgius Merula in commentat. hujus loci Juvenalis. Hic enim S. Pompejus piratica instruxit navigia idest ex hac insula prope Cumas.

Herculaneum inter Neapolim & Pompejos ad Vesuvium. v. Plinium Hist. l. 3. cap. 5. circa finem. Hinc fundus Herculanensis in epist. famil. ad Petum. v. etiam Senecam quaest. Natural. lib. 6. in principio. cap. 4. & 5. cap. 12.

Cupra Montana. Baccio ubi de origine Civitatis Umanae, L'Amaldola. Ptolomei Commentarii Coninaldo, Alberto in Italia, Grato. Cupra haec cognomine Montana dicebatur. v. Plin. l. 3 de reg. Italiae ... alia absoluté Cupra dicebatur. v. Strabonem & Pomponium Melam vocat litoream Silius l. 8. Et quis litoreae fumant altaria cuprae. quam esse eandem de qua Strabo ubi erat templum Junonis patet ex descriptione, — ponit eam inter Truentum & Firmum, ubi sunt Criptae ad mare. Errat Albertus qui hanc litoream putat esse Lauretum

Citatorius mons a Cytorio ~~...~~ buxo, ~~...~~ dictum putat Jo: Vignolus de ~~...~~ Columnis quia ibi patrius Europae buxo celebris. ex Martiali lib. 3. epigr. 20. Ut enim buxus Cytoriis nobilissimus ita a loco ubi nascitur denominatus pagus buxeto celebris

Hatmini lib. 2. cap. 2. c. finem

Maronia Syriae est ut in vita Malchi D. Hieronimi fuit Malchus q. e. & sunt nunc Maronitae praesertim Romae commorantes sub custodia P.P. Societ. Jesu, & est Maronia Thraciae ~~in~~ vino nobilis de qua Plinius lib. 14. c. 4. & Andreas Morelles specimine rei nummariae tab. 12 effert nummum graecum horum Thraciae Maronitarum cum horum inscriptione ex una parte & capite Bacchi & ex altera parte cum capite radiato Veneris.

Gaius Pompeja genit. Gaudis dat. Gaudi abl. Gaude non Gaudae cum diphtongo, perinde ac sit Gauda Gaudae vide Maximilian. lib. tab. [illegible] Gaius Julia + unde errant Martyrologia in scribendo 19 Januar. in fine V. Plin. lib. 3. cap. 17. qui [illegible] Gaudes Pompejas non Gaudam. Verum cum lego Blondum & Albertum in descript. Italiae nescio quomodo vocem illam sint rationes hinc illinc alterutrius nominis. Caeterum in exemplari quodam ~~primo~~ Martyrologij Romae edito cum annotat. Baron. tempore Sixti V. est Gaude &c. & in alio Martyrologio pariter Romae edito tempore Urbani utroque typis Vaticanis.

+ Gaius Pompeja

Romaniae significationes plures vide apud Pagi tom. 1. critic. Baroni. anno Xti 382. n. 3.

Pupinia est ager prope Tibur. V. Calepinum faciolati. (Pupinia ager ita nominatus a Valerio Maximo lib. 4. cap. 4. bis in duabus & agris acervatis & in Pupinio sterilis & aestuosissimus ager) Valer. Max. lib. 4.

lib. 4. de liberalit. cap. ultimo ubi de Fabio Maximo et, hoc in Papinia addictis, loquitur de agris Quinti Fabij qui venditi sunt ab eodem ad redimendos captivos, ut Lomen scilicet vilitatem ~~magnam~~ et hoc in Papinia addictis legendum quorum in Pomptina intelligendo Paludem, ~~aut~~ ~~cum~~ vel Pomptino intelligendo agro, nam prope Tarracinam sunt paludes seu campi pomptini, et prope Tarracinam ager ille Fabianus, cui dicitur Anibal pepercisse ad invidiam excitandam in Fabium qui prope Tarracinam bellum gerebat cum eodem Hanibale, quique ager postea venditus fuit; et bene addidit addictis, sive ab agris, seu hostium incursibus propterea vilioribus.

Vide Martialis in Xenijs lib. 12. ubi de vino Fundano Pendula Pontinos quae spectant retia campos Legitur in margine alia lectio, Pompinos, editionis Basileae 1539. in 4. # Vide hic inferius litt. H.

Ardeatina via contermina viae Appiae unde Cemeteria etiam duo Contermina SS. Marci et Marcelliani et Calixti (sed diversis nominibus nominatum) ubi est Ecclesia S. Sebastiani in qua sunt ambo haec duo coemeteria (Corpus tamen S. Sebastiani sepultum ad Catacumbas v. Martyrol. et Offic.) Coemeterium S. Marci et Marcelliani ~~et~~ caemeterium dicebatur olim ad Catacumbas, ut in Rom. Romae Subterraneae pag. 172 185. (Nota hic

sunm

unum, & idem fuisse Coemeterium Callisti, & sanctorum horum martyrum diversis tantum nominibus apellatum Bosius Roma subterranea pag. mihi 186.) Super Cimeterium dictum ad catacumbas ubi olim jacuerant corpora Apostolorum, aedificata est illa basilica, quae in lectionibus Breviarij dicitur aedificata a Damaso via ardeatina, in qua ipse fuit sepultus cum Matre, & sorore & inde translatus ad S. Laurentium in Damaso. Vide Acta S. Damasi citata Rom. subter. p. 185. Alicam basilicam, dicunt aedificavit via Ardeatina ubi requiescit ubi requiescit in catacumbis. & MM. acta apud eundem scriptorum ajunt. Construxit & Basilicam aliam extra muros urbis in Catacumbis ubi recondita fuerant corpora Apostolorum & post pauca; sanctissimorum corpora Apostolorum receperunt & honorifice locaverunt in Platonia, quam ob eorum reverentiam S. Damasus P. varibus exornavit. ubi vides Platoniam & Catacumbas & Basilicam via ardeatina conditam esse ibidem eodem loci. (Catacumbae idest catatumbae idest juxta tumbas. v. Baron. annot. ad Martirolog. die 20. Januarij.)

// Dante ove nel Purgatorio parla del fiume verde ove fu sepolto Manfredi, l'autore della vera Ciprano pretende essere il fiume verde appresso Ciprano, quando il Boccaccio appresso il Summonte Istoria di Napoli ove tratta della morte di Manfredi manifestamente dice esser vicino ad Ascoli della Marca. v. il Bocc. Istoria de fiumi.

Aegyptus

~~//~~ Aegiptus; ex Itinerario Antonini Fines Aegipti ex parte Judaeae h. est Gaza vel Antomedon ex ~~Ptolo~~ Ptolomeo qui in Itinerario illo apellatur Rapa, videtur ex eodem itinerario esse confinia Aegipti ex parte Judaeae ut est finis Judaeae Rhenoclera ex parte Aegipti

Ex illo vero loco idest Tane ubi fuit (v. Ptolom.) Israelitarum captivitas sunt milliaria a Gaza seu Rapa milliaria 120 aut 110 ex Itinerario Antonini unde nescio quomodo faciat Tostatus 70 aut 80 leucas (in c. 42. Genes. pagin. 682), quae sunt milliaria italica 240, nisi ab Alexandria Aegipti vel ab alio oppido initium sumat. Certe a Tani ii numeros milliaria Antonini Itinerarij sunt 168 milliaria quae faciunt septem ad summum diaetas. Concordat Tostatus t. 1. in Math. c. 2 q. 60 cum Antonini itinerario & dicit a Doro ~~vocat~~ Rapa itiner. Anton.)

Leucae sunt tria milliaria Italica. V. Tirinum in princ. ubi de mensuris & a Lapide in c. 24 n. 13.

Leucae 1500 passus antiquitus V. Fabri.

Aegiptus ex Itinerario Antonini distat a Tani ubi captivitas fuit Judeorum ex Ptolomei commentatore milliarijs 168, scilicet 7 ad summum diaetis & illa ratio & via brevissima est & tota habitata. V. Tostatum c. 12. Genes. ad illa verba descendit Abraham in Aegiptum. Per viam deserti erat via longior scilicet ex illo quod vadit ad Chananeam saltem octo dierum vid. Jordaniam Tostati Math. tom. 1. c. 2.

Gemini

Jeronimi qui erat Aegypti modo vocat Tostat: in cap. Matth. 2 . t. 2 . q. 60 : Darum seu domum ex parte Judeae quindecim milliaribus distans a Gaza ita ut Gaza sit in interiori Judaea . Gaza terminus Judaeae ex Antonino distat 22 Milliarijs, sed forsan Tostatus prosequitur iter ex altera parte.

Hesychius fortissimi martyrum & omnium religiosissimi: cum enim fuissent superstitiosissimi &c. vide Baron. annot. 5. Januarij . l. a .

Volsci incipiebant a Nympheo flumine juxta Volaterram ubi de Astalitrijs qui fluvius est prope Velitras. Sed Nympheus quem Blondus in Latina Italiae Storacem vocat illabitur prope sanctam Felicitatem in palude pontina adeoque est ultra Velitras cum tamen Velitrae sint in Volscis ex supradictis. v. supra in principio hic in Volscis. & vide nunc infra .

Ergo Velitra in Mediterraneis principium Volscorum in Maritimis Antium seu Neptunium. Vide Volater. ubi de Antio & Neptunio Regia Latina Volsci &c. & illa duo oppida quidem Velitra & Antium sunt veluti ex Diametro opposita.

Volsci igitur a Velitra & Antio incipiebant sub subtus Hernicos itaut prope Soram extenderentur usque ad Lacum Fucinum per M.te Casinum & Suessas seu Campanos per Arpinum Albetum Galtinarium & S. Donatum Picinos cum Samnitibus

Est contra

Est contra Plinium qui vult a Circejs Volscos incipere contra T. Livium: ait enim Plinius: Ultra Circejos Volsci Osci Ausones &c. lib. 3. c. 4. ubi etiam dicit Latium antiquum a Tyberi usque Circejos M. pass. L longitudine. Tam tenues primordia imperij fuere radices.

At distinguenda tempora Imperij Romani, nam latini cum Roma adhuc non esset donec progressu temporis latium magis extensum est.

Suessa vulgo Sessa temporibus antiquissimis Auruncorum fuit deinde Sidicinorum 3. Volscorum postremo Vestinorum. v. Blondum in Campania ubi de Suessa. Volaterranum ubi de Volscis & Suessa.

Fucinus in Volscis putat Fabri Thes. at ego opinor in Marsis. v. Virgilium l. 7. Aened.

Et marsis quaesitae in montibus herbae
Te nemus Angitiae vitrea te Fucinus unda,

ni forte aliqua pars pertinuerit ad Volscos v. infra. Non videtur pertinuisse quod Transaquae fuerant in Marsis ex Martyrolog. Rom. 31 Augusti. quae terra vulgo Trasacco ita dicitur quia est trans aquas lacus v. Thes. lat. ling. qui nobis favet.

Cora prope Velitram in Volscis ex Jo. Vignola

Velitrae licet in Volscis ex Livio & Dyonisio & Thes. Fabri tamen dicuntur ex vulgato usu Loquendi in Campania posterioribus temporibus. v. Baron. in notis Martyrol. 10 Febr. l. e.

Volsci olim fuerunt in magno numero (vide infra in Servio cui viribus accinit) et egregij milites nam praeter illos qui fuerunt cum Camilla de quibus lib. 7. & XI. Virg. fuerunt alij sub imperio Turni lib. 7. Virgilij :

(1.) A Tiberi usque Ardeam — Sicanique veteres
Et Numicum fluvium (1) Agmina densantur campis Argivaque pubes (2)
propinquam Ardeae Aurunci fuere (3) Auruncaeque manus Rutuli (4) veteresque Sicani
idest [illegible]. nam Et Sacranae (5) acies, & picti scuta Labici (6)
Aurunci fuessa.
(2) Argivi coloniae de= Qui saltus Tiberine tuos sacrumque Numici
duxerunt. Veteres Itali Littus arant, Rutulosque (7) exercent vomere colles
primi omnium [illegible] illac Circaeumque jugum, queis Juppiter Anxurus arvis
in Latio a dextra habi= Praesidet, & viridi gaudens Feronia luco (8)
tarunt. v. indicem Erithr.
ad marginem Virgilij ad Qua * jacet atra paludes gelidusque per imas
illa verba: Aurunci ni= Quaerit iter valles, atque in Mare conditur Ufens (9)
ore Patres Sacrani
postea expulerunt Sicanos. vide Pharnabium lib. 7. versus finem ad Virgilium. (3) Auruncaeque manus. v. Blondum in Latio: Ausones niniti simul idest Aurunci scilicet Suessani, Sacrani idest Reatini Pelasgi & & veteres Sicani aliquot, tanquam colone veteres. (4.) Rutuli item qui prope Ardeam incolam immixti in Latio. [illegible] (5.) Populi Reatini, qui voto [illegible] sacro abierunt in Latium. (6) Labici a Labico Glauco Minois filio in Latio prius ostenderunt Itali scuta picta propterea dicit Virgilius & picti scuta Labici. (7) Rutuli i. ac Argivi. (8) Dea nemorum ac mercatorum, a ferendis frugibus Feronia dicta in Latio. v. Volater. (9.) Ufens prope Tarracin. ex Servio.

Volscorum pars magna erat sub Turno ab Antio usque Circaeum immo ultra Terracinam ibi ex Servio, ex Blondi in Latio.

Littorales

littorales Volsci. ~~[struck-out text]~~ Item ex Livio l. 9. Volsci Pontiam Insulam sitam in conspectu littoris sui incolebant, & Suessam et Casinum (olim Volscorum, quorum, nam usque Arpinum ex dicendis pertingebat Volscorum fines) duceretur colonia uti factum est. Pontia Insula respicit littus inter Cajetam & Terracinam.

Volsci item erant montani uti certum est fuisse Privernum ex Virgilio ..

Quod Turnus imperaret Volscis patet ex illo Virgilij lib. XI ubi Turnus dit.

Tu Voluse armari Volscorum edice maniplis.

Postea venit non vocata Camilla, sed sponte cum suis Volscis mediterraneis & Apennini accolis.

Obvia cui Volscorum acie comitante Camilla
Occurrit

Manipuli Volscorum sub Voluso, & ala equitum sub Camilla lib. XI ubi post fugam alae Volscorum Camillae dicuntur fugisse manipuli (Volscorum pars sub Turno.) Unde distinct. in prine. & post pauca in fine Tu Voluse armari Volscorum edice maniplis

Dux erit & Tybulus equitis, Messapus in armis/sta

Videlicet igitur Volscorum manipulos fuisse pedites & post pauca est et Volscorum.

Volsci in majori numero, ac ceteri populi latiales
& egregij

& egregij militis prophetia Evandri allud... ad majorem partem Latij contra Aeneam pugnanti
Quod si immotum maneret,
Atque gnato caesis Volscorum millibus ante
In Latium serus caedisse tumulto
Volsci, loquor de mediterraneis a Velitr. per Coranos montes; hinc per Sesiam Privernum usque &c. vide cartas topographicas Latij Aneti.
Venit et Volscorum egregia de gente Camilla
Agmen agens equitum. Recordatus deinde Virg. quod dixerat prima fugit Domina amissa leves ala Camillae Turbati fugerunt Rutuli fugit acer disjectique duces, desolatique manipli, Tecta petunt, & equis aversa ad moenia tendunt)
Praeter Privernum mediterraneum erat item Arpinum (Pharnab. sat. 8. Juven. Hic novus Arpinas Cicero ait Arpino Volscorum oppido ortus) quod probatur ex Eutropio, ac Eusebio Caesareensi qui ajunt Ciceronem natum ex regio Volscorum genere. Clavellus lib. 3. quod innuit item filius l. 8. Et Platinus in vita praeter scriptores modernos Volater. Clavellum.
Habes testimonium clarissimum Juvenalis de C. Mario Arpinate sat. 8.
Arpinas alius Volscorum in monte solebat
Poscere mercedes alieno lassus aratro
Nodosam post haec frangebat vertice vitem

si nequissima manent, extra dolabra:

(4) In monte idest Arpinati agro, qui fere totus est montanus.

Dominicus Calderinus ait haec in hunc locum Volsci Metropolim habebant Suessam: oppida Arpinum Aquinum, Fabraterium, Frusinonem & alia: Item Merula commentator Juvenalis ponit Aquinum, & Arpinum inter Volscos. Aquinum Volscorum oppidum in vita Juvenalis apud Pharnabium.

Sora item agri Volscorum oppidum, Livius dec. i. lib. X in princ. ex Thes. Fabri.

Atina item Volscorum urbs ex Fabri. male ex Thes. lat. ling. ponitur juxta paludes pontinas insalubris ob aerem, cum sit in mediterraneis, & montis Appennino propinquior.

Volscorum in Insulis, & in Tusciae plura Monachorum agmina ex Hieronimo ep. ad Oceanum 30 apud Morij histor. Veleg. lib. 2. cap. 3. D. Plerique

Cora Volscorum oppidum v. Inscriptiones Jo: Vignolae editae Romae

Casinum inter Volscos v. eundem Vignolium cum Hernicis confinia habebat Arpinas fora &c. cum Marsis cum Samnitibus cum Campanis cum Latio:

La Volscis item. Volsci confines Aequis Livius ex lib. 6 apud Volaterranum ubi de Latini Aequi Volscis Hernicis ita inquit Livius: Camillus victor ex Volscis in Aequos transit & ipsos bellum molientes cum exercitu commun ad Bolas oppressit.

Bolae igitur

Bolae igitur Aequorum qui Volscis finitimi. Bolae ponuntur a Plinio lib. 3. cap. 5. apud Thes. lat. ling. finitimi Coriolanis & Fidenatibus.

Fidenae ponuntur a Blondo in   ad proxima Anienis Ostia ubi in Tiberim fertur ultra ipsum Anienem in Vatriae regione ab Erithreo in indice Virgilij. c. Dola Fidena urbs, ait, oggi Castel Giubileo ab urbe 5. millia passuum postea Coriolani finitimi Fidenatibus qui nunc Castel giubileo vel in Latio +... Volscos versus c. Velitram Coram & Antium.

Idem Livius lib. X foram atque Albam Coloniae deductae. Albam in Aequis sex millia Colonorum scripta

Ergo item Alba in Aequis quae in Marsis a Blaterano Alba Aequorum

Item Alba Aequorum seu Marsorum immediate Lacui Fucino ex Blondo in Latium ubi de Lacu Fucino atque ex Livio atque hanc Albam fuisse custodiam servandis noxijs

+ Alibi in chartis geografiis status Ecclesiae est prope Taliacozzium in maritibus ad Lacum Fucinum Ergo per hanc partem circa Lacum Fucinum confinia Volscorum cum Aequis seu Aequicolis (V. Th. Volscorum Marsis & Aequicolis fines habebant) nam ___ etante. Thes: Fabri Aequi forsitan idem ac Aequicolae Per hanc partem Camillus transijt Victor non + [illegible] ad Bolas (in sine nomine terras. index Erithraei) (Bolae   ante

forsitan

forsitan non pertinent ad Aequicolas, sed ad Romanos quae condita a Trojugenis Virg. lib. 5. circa finem & index Crithæi. v. Bola) Sed prius in Albam, deinde usque ad Bolas.

Videtur igitur Bola recentior fuisse Roma, propior Aequicolis unus Coriolani & Fidenatis Romae proximiores, supra Tiber ultra Anienem ut Bola Coriolani & Fidenatis, id Bola superior circ. Apenninum prope vicum Varruvianum vulgo Vicovaro

Volsce loqui, propria lingua a latinis distincta ut Volsce & Osce loqui. V. Calepin. recens edit. Patav. 1718. v. Volsce.

Innumerabiles Volsci — Volscorum innumerabilis populus ex Livio dec. 1. lib. 6. c. 8 edit patav. ("Tot oppida ~~dicuntur~~ Volscorum dicuntur ~~eius~~ annis") dec. 1. lib. 5. in fine

Volscorum gens ad rebellandum, quam ad bellandum ferocior dec. 1. lib. 7. c. 19. in fine edit. patavinae.

At Virgilius ait Volscorum egregia de gente Camilla & in laudibus Italiae inter gentes fortissimas Italiae nominatur inter quatuor populos ex mille selectos

Haec genus acre virum Marsos, pubemque Sabellam
Assuetumque malo Ligurem Volscosque verutos
Extulit

Ast in gratiam Augusti qui originem ducebat a Velitris Volscorum oppido, quidquid sit certe Romani laborarunt ad subigendos Volscos 107 ann. T. Livius dec. 1. lib. 6. cap. 12 Ann. C. 367. Inde Volsci aeterni hostes.

hostis populi Romani apellatur lib. 1. dec. primae cap. 21. edit patav:

Lacus Fucinus Volscorum terminus. Usque ad Lacum Fucinum Volscorum oppida Victor exercitus, sunt verba Livii lib. 4. dec. 1. cap. 32. edit. patav. depopulatus Volscorum agmen. Castellum ad Lacum Fucinum expugnatum, atque in eo tria millia hominum capta, ceteris Volscis intra moenia compulsis nec defendentibus agros.

Cora, Velitrae v. I. Insulae Volscorum Pontia, Pandataria &c.

Terracina. Anxur vulgo Terracina Antium Satricum oppida Volscorum Livius. dec. 1. lib. 4. cap. 33

Volscorum Velitrae & postea Romanorum Colonia dec. 1. lib. 2. cap. 16. circa finem:

fora agri Volscorum dec. 1. lib. X circa princ.

Antium, Anxur Coloniae Romanorum item Velitrae

V. orde Filipp. della Dom. de Vetori Antio. Antium Romanorum Colonia hodie Nephanium ex Volaterrano & Livio

Anxurina Colonia, sive Anxur lib. 26. apud Blond. in Aprutio

Arpinum. Tacitus vocat Arpinatem coloniam. V. Thes. Fabri v. Arpinum

V. Plin. lib. 3. cap. 3. filian lib. 8. Liv. l. 8. Antiquorum epigrammata: Hic una campanas moderator subiugat urbes. Suessa item urbs Volscorum Colonia Romanorum. v. Blondum in Campania. Extat memoria non longinqua Hannib.

Osca lingua est quasi tertium distinctum a graeca & latina lingua; Volsci modi inter Oscos latinos & graecos videntur mixtam habuisse lingua.

urbes Vada crea et ro. ubi statuam ... Suessae. vide etiam Vital. ... lib. 2. cap. 2.

Linguam. V. de Orea lingua Agellium, vide Bithyn. v. Gria.

Syria dividitur in Comagenam Phoeniciam Palestinam. V. Paulum Orosium contra Paganos lib. 1. cap. 2. quare dicantur Syrophenices, v. Lorinum in Act. Apostoliis. Cornel. a Lapide in Matth. ita scilicet quia erant proximi Syriae vel Syriae pars & distinguerentur a Lybiophoenicibus idest Poenis. Caeterum Phoeniciam distingui a Syria quamvis alij confundant patet ex Scriptura 2. Machabeorum. cap. 10. & Julio Caes. comment. de bello civili lib. 3. in princ. Sed ita illi distinxerunt ut provincias, alterum Romani ex Plinio Strabone & Pomponio Mela pars Syriae Phoenicia ponitur.

Est tota maritima ex Strabone incipit a Pelusio Aegypti, & pertingit usque ad Orthasium fluvium ad Aradum insulam, item ex Plinio lib. 6. cap. 20. Habet ab extremo uno versus Aegyptum montem Carmelum, ex altero versus Ciliciam Libanum montes.

Pergamus in Asia minore Patria Galeni & duorum insignium Cinaedorum de quo Petronius in puero pergameno, alterius Carini appellati Domitiani Caesaris.

Parthi Pileati portabant pileos (mytras Lydas idem) Turbinatos, ut Turcae qui ab ijs originem ducunt Mart. lib. X. ep. 72. Ad Parthos procul ite Pileatos.

Quercus Mariana V. Cic. erat jam sanora Ciceronis tempore, sane vetus, inquit est. Quercus sub qua

Abraam

Abrahaam vidit diem Christi. Hier. epitaph. Paulae
Vide Eruditiones Scripturae sacrae. vide Ypsenus
plusquam 2-300 vixit illa ypsencysede ibi.

Rhetraria de qua in Martyrologio ultimo Brij
est civitas Mysiae superioris nunc serviae ad Danubium
seu Istrum prope Pontem Trajani, quo ex Mysia in
Daciam nunc Transilvania fit transitus. V. Ptolom.
& ejus chart. geograph. & recentes. V. Mercator.

Roma scandalis ligneis, non figlinis contenta
usque ad Pyrrhi bellum ann. 470. V. Plin. de scandalis
& figlinis.

Romae artes nunquam fervuit ut non futuri eventus
alicujus id praenuncium esset. Plin. l. 2. hist. c. 84.

Terrarum Dea gentiumque Roma
Cui par est nihil & nihil secundum Martialis l. 12
epigr. 8.

Templum Romae tanquam Deae primus Smirnaei
statuisse. V. J. Lips. in notis ad Tacitum ann. 4. p. 58. ann.
U. C. 558. de quo Prudentius
... Colitur nam sanguine & ipsa
More Deae. ... Vide ibi apud Lipsium.

Qui cives Romani erant facti ex peregrinis
cum Civitatem Romanam assequerentur assumebant
praenomen & nomen Romanum etiam vetere retento
P. M. ep. 30 fin. lib. 13. cujus Manlius Sosis
C. Sulpicius Olympus, Q. Cutatius Dionysius indicium
V. etiam eodem lib. ep. 32. de duobus Clodiis Archagathis.

Romae

Romae alterum nomen occultum ut ejus Rei tutelaris causam quaere apud Plinium cur Angeronae Deae silentij sacrificaretur in sacrificijs sacrificantium ne sibi et Romae nomen proderetur. V. Solinum c. 2. salutare Romae putabant nominis alterius ut notitia aboleretur. v. Plin. c. 5. Primum Romae nomen publicum & vulgatum Roma. 2.um arcanum Amarillis. 3 sacrum & rituale Anthosa seu Florentia. V. Fabri. v. Amarilli. v. Politianum lib. 2. ep. 2.

apud Blondum Romae aer infamis propterea ex Frontino lib. 2. Romae instauratae ubi de aquis (Frontinus floruit tempore Nervae ex ipsomet scriptore apud Blondum loco citato): conducebantur decem novem aquae ex diversis locis ductae quarum mentio apud eundem Frontini quorum aera ex Blondo inspexit. Sed item Romae est aqua Trebelliana vulgo di Trevi, nec permutes aquae inquit Frontinus, obrorae sunt alia mundiciorem facies, purior spiritus & causae graviores coeli quibus apud veteres aer urbis infamis, remotae sunt.

Roma caput imperij ex quo processit Religio &c.

Lerina, vel Lerona vid Card. de Noris Hist. Pelag. c. 2. S. erant. Insula Provinciae (Provenza) adiacens adversus Antipolim (Antibo v. Thes. lat. ling.) Et post pauca. Sanctus Honoratus (unde Insula Lerina, nunc vulgo Insula S. Honorati) Lerinensis monasterij conditor, & rector erat. Celebres aderant Monachi Eucherius, Maximus, Hilarius, Faustus, Lupus aliique qui postea summa cum laude Gallicanas Ecclesias gubernarunt. Eucherius in proxima Leronis insula (Lero Leronis item dicitur, et Lerona, ae) Anachoretam agebat.

Leronis

Lerinis insulam proximam eam puto quae in geographicis chartis dicitur Ins. S. Margaritae.

Idem Noris cap. 2. SS. Scriptoris ibidem. ait ex vita S. Honorati praedictam insulam jam vacantem ob nimietatem squalloris et accessum venenatorum animalium metu alpino haud longe additam jugo cum S. Honoratus in eam est ingressus. Emenda in Martyrologio ubi dicitur Monast. Lirinense lege per e Lerinense ex dictis.

Martyrolog.

Surrentum olim Syrenum sedes praeclaris antiquitatis monumentis conjicitur Romanorum florente fortuna caetera Campaniae loca delicijs exaequasse. Existimatur fuisse patria illius celeberrimi vatis Torquati Tassi ut inter blandentes Syrenum recessus primam adspexerit lucem sed is adhuc sub judice, ut de Homeri patria. v. Caelestini Guicciardini Mercurium campanum parte littorali non longe a prine.

Hic putatur Virgilius Aeneid. scripsisse dum in ejus voto ad Venerem pro suscepta Aeneida ut est videre in fine Aeneid. Virgilian. Edit. [illegible] cum indice Erythraei in fine. Adris o Cytherea tuus te Caesar Olimpo, et Surrentini littoris ora vocat. Prope Surrentum Aeneas amisso Palinuro sensit ex resonantibus a mari saxis excitatus Aeneid. 5. in fine

Jamque adeo scopulos Syrenum advecta subibat
Difficiles quondam, multorumque ossibus albos
Tum rauca assiduo longe sale saxa sonabant
Cum Pater amisso fluitantem errare magistro
Sensit.

[illegible]aturni sepulcrum in pluribus locis Hiriniae Arpini &c vide rationem hujus diversitatis apud Dyonis. Halicarnass. l. 2. hist.

hist. Rom. refert Baronius in Martyrolog. praeliminaribus cap. 4 in fine.

Tarentum est item locus in campi Martis parte extrema ad Tiberim versus urbem. Alij vocant Terentum a Terento v. Faunum de Antiquit. Urb. Rom. cap. 22 & Valer. Maxim. lib. 2. c. 2. de quodam Valerio, ibi vocatur Tarentum. Ovid. Fast. lib. 1. ubi de Carmente & Evandro

Fluminis illa latus, cui sunt vada juncta Tarenti
Aspicit & sparsas per loca sola casas.

Legendum autem in Ovid. Terentum Faber in Thesauro contendit. . M

Teutrantia seu Teuthrantia regna, Mysiae. v. Trist. per circum scriptionem Teuthrantia regna tenens ibi est Telephus cui res eadem vulnus opemque tulit, id est Achillis hasta.

Triballi hodie Servia etiam Moesia superior dicta ubi nunc caput Taurorum a 1000 sal. dicta Servia a Scothis seu Tartaris qui servi Citharum erant dicta qui ab eo tempore eam possederunt.

Tusculanum Ciceronis, ubi nunc vulgo Grotta a Ferrata monasterium. V. Blondus in Italia. V. Greo. seu Sopma ad Att. ep. 4. lib. 2. V. Tusculanam villam 12. aureorum millibus & 500 aestimatam fuisse a Senatu in restitutione cum longe plus valeret.

Terinola Termole Termole Gran. Est in Tiferno amni ad dexteram oppidum quod Guido Tavonius Interamniam vult esse dictum ut locus videatur esse in quo M. Plato libros

Blondus in Aprutio. de Bois suscepit quos in locis Italiae ejus orae, Est in ea parte Adriatico citra Garganum versus Picenum ~~[illegible]~~

Terano

Teramo (Interamna) urbs in Aprutio. Terni (latine Interamna) in Umbria. Hoc anagrammatice compositum a verbo inter et Teramo ex ultima syllaba inter & a prima amnis ita pro rata portione Interamnium (Teramde) urbs dicta Insula prope Teram. v. Blondum in Italia Illustrata ubi de Aprutio.

Aqua Virgo ex decemnovem aquis seu fontibus Romam perductis, una nunc fere superstes ex Blondo in Roma instaurata ubi de Aquis. dicta Virgo teste Blondo ibidem p. n. 4. in fol. 4. quod quaerentibus aquam . militibus Virguncula venas quasdam monstravit quas . eundi qui foderant ingentem aquae modum repererunt, in agro Lucullano collecta ab Agrippa genero Augusti Romam perducta est.

Blondus in Latina ubi de Frascati Lucullanum Luij Luculli villa, quae nunc dicitur Frascati ubi aquam virginem quae nunc unica Romam perducitur inventam esse constat.

Vesuvij eruptio primo anno Titi, Christi 81. V. Baron. Kal. Novembr. sub autumni tempore ait Dio Cass. V. eundem Baron. & Petavium chronolog. ex quo emenda lib. epist. Plinij Caecil. lib. 6. ep. 16. edit. Aldi 1510 loquitur de ea erupt. Tacitus v. ibi Lipsium Martialis l. 4. epigr. 44 & alij scriptores apud Baron. praeter citatos Statius item lib. 3. Sylv. ad Claud. Uxor. v. finem. Legit autem editio Aldi 9. Kalendas septembris eruptionem illam contigisse aliis textibus et puto emendatiores legunt Kal. Novembr. & sic legit etiam Baron. et ejus Epitomes auctor Spondanus.

Ulubrae prope Coram ad Lunam. nunc Cora P. R. est

Homeri spelunca vel schola in insula Chio. Euripidis Salaminae tetra & horrida spelunca in qua Tragoedias

scripsit

scriptitavit. V. Gell. lib. 15. cap. 20 & ibi Gronovium de Schola Homeri. Fabulam puto de Schola Virgilij Neapoli in scopulo marino fortassis ex vero conficta, ut vel hic Poeta eodem modo ac illi aut simili loco sua poemata conscripserit.

Nuceria quadruplex ex Volaterrano in Umbrijs. Nuceria in Umbria unde aquae Nucerina non longe ab Assisio in montibus Appenini sita; alia in Campania non longe a Nola. 3a prope Mutinam. 4a in Apulia dicta Ptolemeo Nuceria Apulorum alijs Luceria. Quae vero dicta sit postea Nuceria Saracenorum ex Volaterrano in Campania circa fin. Haec Saracenorum dicta est: inquit, loquitur non de in Apulia, Nuceria Umbriae, sed Campaniae; licet sic sint ejus verba: Nuceria Campaniae, altera in Umbrijs. Haec vero Saracenorum dicta quod ab illorum ex Italia pulsorum reliquijs diu sit obsessa: Hactenus Volaterranus qui cum loquitur de Nuceria in Campania suo loco, illud pronomen demonstrativum, haec, refert ad Nuceriam primo loco dictam; non ad illam 2°. loco appellatam.

Verum an ratio cognominis sit vera dubium. nam dubitandi locus est quia Nuceria haec data fuit a Friderico 2°. filio Friderici Aenobarbi Saracenis, seu eorum confoederatis ut haberent certam sedem in Italia. V. Marcum Guazzium in cronica in Friderico 2do. unde videri posset ab ea sede illis postea data ab Imperatore in Campania sic deinceps cognominata.

De Luceria alias Nuceria in Apulia capta & strenue defensa contra Ludovicum 2.um sed tandem ab hoc capta. V. Sigonium de Regno Italiae ann. 873.

Concordia 5. geminam repperam, & ut est apud eruditos harum

Nuceria Paganorum aut Luceria in (charti) geographicis Jansoni

An sit Nuceria Paganorum

hanc regionem Nuceria duplex Saracenorum seu Paga-
norum altera quae in Apulia; & altera quae in Campania.
Nam utraque fuit diu retenta a Saracenis. Primum haec
secunda sub Joanne X antequam expellerentur a Campania
ut vult Volater. Sub eodem inquam Joanne, & haec
proprie dicitur Paganorum altera Saracenorum in Apulia
pariter data illis sub Frideric. 2°. & pariter diu retenta
nam fere solum post octoginta annos ab Apulia expulsi
sub magno Consalvo.

Nuceria Paganorum vocatur Nuceria Campaniae a Battaglino in Topograph. Episcop. Metropolitan. Ilernit.

Olympius Juppiter Eleus dicitur a Propertio l. 3. eleg. 2. Nec Jovis Elei caelum imitata domus.

Nam in Elide delubrum Jovis ex Plinio lib. 4 c. 5. ludorum claritate fastos graeciae complexum. Ideo dictum Olympia, Pisa, unde Olympia modo ludi modo oppidum modo templum appellatum. Ad templum spectat illa porticus heptaphonos quam Plinius arte mirabili constructam collocat in Olympia. Videant alii. Unde vero Famulatus haurit Delubrum Jovis sesquimilliarij spatium habuisse mihi incertum licet plura curiositatis causa in hac materia investigarem

At Fraciolini ubi Plin. lib. 2. c. 103 et lib. 4. c. 6. At Juliat sesquimilliario distabat templum ab Urbe.

Insula parva in qua natus est Cicero videtur fuisse tempore Blondi (Blondus non se clare explicat ubi fuerit. v. eum) in Aprutio. Est etiam paulo superior 1. Insula quae hodie vulgo L'Isola de Sgavride l. in cart. in f. Est etiam inquit paulo superior parva nunc, ut fuit semper Insula magno eloquentibus gaudio invisenda, quod quam natus est & non Arpini M. Cicero: sic enim ipse in suis libris scriptum reliquit. Sed sententia falsum est. V. lib.

a. de

2. de Legibus in principio. Volaterranus haec habet in Volscis: Sub Arpino inter Lyris fluenta velut Insula interamna continetur. Plinio in hac parte est illa Insula amoena de qua loquitur Cicero de Legibus.

Insula Lycaonia dicta quae vocata est postea Insula & nunc S. Bartolomei dicitur Romae eo quod ibi erat Templum Jovis Lycaonii V. Lil. circa princ. V. Faunum de Insula hac nomine ita appellata ubi de Insula Tyberis. Plura de hac Insula Marlianus ubi de Topographia Urbis Romae & signanter de Tyberi & novissime Julium Minutolum l. 18. Romana Antiquitas.

Insula Serpentis Epidauri vocatur a Sydonio lib. 1 ep. 7. in fine. v. hic Faunum. In hac Insula Carcer nequissimus. v. Sydon. cit. v. Baron. in Martyrolog. Mart. 14. Hodie dicitur Insula S. Bartolomei aut S. Bartol. ad Insulam ubi olim templum Esculapii fuit Ecclesia S. Adalberti. V. Roma sotteranea l. 3. c. 5 et postea mutata in Ecclesiam S. Bartolomei.

In Martyrolog. est 25. Martii corpus S. Quirini M. projectum in Tyberim repertum in hac insula Lycaonia & sepultum in Coemeterio Pontiani. hoc Coemeterium fuor di porta portese. Etiam corpus S. Calepodii fuit in Tyberim projectum ante hanc insulam V. Bosium Roma subter. l. 2 cap. 10. princ.

V. Severani Roma sotter. pag. 5. Insula Lycaonia S. Bartolomeo all'isola.

De Esculapii templo in hac Insula & Jovis unà V. l. 1. Fast. Ovid. & eund. Ovid. de hac Insula & templo Aesculapii circa finem l. 15. Metamorph.

In P. Victorij de regionibus Urbis Romae annexi Pomponio Melae & Solino dicitur ubi de regione 14. In Insula templum Jovis & Aesculapij & Fauni.

Apud ~~[illegible]~~ Ecclesiasticos reperitur hoc nomen Insula Lycaonia vix apud Prophanos. Insula Lycaonia appellatur haec insula a Metello Tegernsi qui floruit 1065. vide Severan. cit. Roma subterranea. Imo in Actis Martyrij Quirini vocatur Insula Lycaonia; forsan hinc Faunus supra citatus commentatur quae diximus Vide Severanum. — V. Baron. in notis ad Martyrolog. 23 Junij in S. Paulino

Lycaonia insula est Tyberina nominata ab Othone Frisingensi qui floruit 1145. v. Bellarm. ubi de translatione corporis S. Bartolomei ad Insulam. V. Baron. in annotat. ad Martyrolog. in festo S. Bartholomei

Insula Antonomastice. Ovid. l. 15. Metamorph. Insula nomen habet. vide ibi. Sextus Pompejus apud Martianum. In Insula Aesculapio facta fuit aedes. Etiam Valerius Maximus l. 1. cap. 8. Insulam absolute vocat. Etiam P. Victor. vide supra.

Jalysus Protogenis fuit pictura egregia septem annis elaborata de qua v. Plin. l. 35. c. 10. v. Plutarch. in vita Demetrij ubi de Jalyso & expugnatione Rhodi. v. Gellium l. 15. c. 31 qui scriptores variant in narranda historia Demetrij cessantis ab expugnatione Rhodiana ne perderet picturam Jalysi. Cicero etiam mentionem facit Jalysi ad Attic. l. 2. ep. 21. Vide Thes. lat. ling. v. Protogenes. Quid fuerit Jalysus puto fuisse opus non unius imaginis seu unius figurae sed plurium, imo dicit Plinius ibidem esse canem mirae pulcritudinis factum unde vel fuit Civitas ipsa Rhodi pulcherrime expressa nam

Jalysus

Jalysius id signat. v. Thes. lat. linguae. in Melam l. 2. c. 4. Hispanae descriptio. v. Plin. l. 5. c. 32. ubi dicit aper- tius Rhodum dici esse ac Jalysum; nisi forte fuit appellata Jalysus illa pictura, ut sicuti Jalysus seu Rhodus ceteras urbes excellebat ita moenibus fabricis ita pictura illa. V. Strabonem de laudibus Rhodi. V. Horat. lib. 1. ode 7. & Lambinum in illam. V. Fabri Thes. V. dictionar. graecolat. in fol. de Jalyso.

Mores variarum nationum.

Hispanus Gallus Burgundus Dacus Sabaudus.
[illegible] Inconstans, Fortis, Avarus, Inops.

Ovidius Fast. 4. circa princip. Describit variasurbes ab auctoribus.... Tellus Lestrigones exstant

Molodi. Gajeta. Populi feri & Antropophagi habitantes Formias & Ca- jetam. J. Solin. cap. 7. Formiae Lestrigonibus habitatae

Dux quoque Neritius . Locri conditi a Neritijs in Brutijs. Locri populi Graeciae prope sinum Crisseum ad Corinthum (ad Naupactum vulgo Lepanto in sinu Corinthiaco) ex Strabone (lib. 6.) Locri inquam Epizephirij duce Evante quem puto Neritum vocari ab Ovidio quia ex eadem patria erat Ajax. vide dict. v. Narix. Locros in Brutijs condiderunt. v. J. Solinum c. 7. a Neritijs Locros. Virgilius l. 3. Aeneid. Hic et Naritij posuerunt moenia Locri. Servius. Idest socij Ajacis Oilei fuerant Epizephirij & Ozoli, sed post tempestatem montis Caphari, (v. Hom. de hac tem- pestate l. 4.) Epizephirij tenuerunt Brutios, & hos

H nunc dicit

nunc dicit tenuerant usque cum Brutio duce Evanthe

Voritio sic dicta ut ait Servius a loco Provinciae quae

Locri in Graecia appellata Norix, unde Ajax Norite

Evanthes.

Et jam Telegoni in moenia Tyburis, iedi - a Ti-

burto Catillo Coracie, & a fratre majori Tiburt appellatu

vide Solin. ibidem

Telegoni moenia est Thusculum v. Lambin.

in Horat. lib. 3. od. 29. Sil. Ital. apud Thes. lat. ling. V. Solinum

Moenia Caerte quondam regnata Vapoti. ex correcti: one Martini del Rio.

V. Fabri. V. Thes. lat. ling. v. Thusculum.

Atrides fatis agitatus Halesus. (Atrides nominatur

idest nepos Atrei.) A quo pariter conditores Italicos ait

Solinus ubi iuxta ex correctione Martini del Rio. Servius

in 7. Virgil. in illud aequorque Falisco Hic Halesus Halesus

a Virgilio dicitur Agamemnonius l. 7. puto esse filium Agamemno: nis ubi

Agamemnonis propterea dictus Atrides, non a Patre sed Donatus Fil: quod filius

ab avo ut item dicitur Oenides Diomedes, non a Patre Agamemnonis

qui fuit Tydeus, sed ab avo Oeneo. V. Tydeus in Thes. lat. sed errat ut patet.

ling. Diomedi item contigerunt agri in divisione Dauni

Regis Apuliae soceri. V. Daunus. V. Diomedes in Thes. lat. ling.

Saraceni Africani contendentibus Principibus Cam=

paniae Adelgiso & Siconulfo ann. 841 occuparunt primum

Barium in Apulia, deinde illinc egressi non solum Apuliam

sed etiam Campaniam infestam habuerunt, & plura oppida

tenuerunt ferme per 30 annos teste Sigonio anno 842

845 (27. ann. Saraceni tenuerunt partem Regni Nea:

politani rigorose loquendo, idcirco Sigon. dicit ferme 30 annos)

qui Sigonius anno 872 ait expulsos fuisse a tota

Campania

Campania & Calabria denique & Tarento (Taranto) medio
Sub Jo: X eodem auspice & duce. — inter Calabriam & Apuliam. Nam Barium in Apulia
amiserunt anno 869 ex eodem Sigonio.

Rursus anno 906 ex Africa Saraceni Campaniam vexarunt & multa oppida rapuerunt maritima. sed ann. 915 omnia bello a Christianis omnino delati amiserunt.

Blondus concordat cum Sigonio ubi de Neapoli in Campania .v. ad marginem Joan. X Saracenos ex Italia expulit ubi dicit Saracenos multis interjectis annis deest 906 omnem oram maritimam occupasse quae a Cajeta Rhegium protenditur ipsaque Neapoli quam ad annos triginta possederunt. Nisi quod hic confunditur primus adventus Saracenorum cum 2o. ann. 872 tunc erant expulsi a Campania, sed non regnante Jo: X vel ordinas quam
Errat aut Sigonius aut Blondus. — per triginta annos tenuerant in 2o. adventu. Neapolim tenuerunt juxta computum Sigonii cum advenerint iterum ex Africa ann. 906 eademque anno occuparunt Campaniae loca expulsique sive potius deleti an. 915. 9. annis videntur tamen tenuisse loca Campaniae

Non fuisse omnino expulsos Saracenos ex Apulia ann. 1229 docet hoc eodem loco Battiglius Tom. 2. Concil. vel ex Labbe tom. 11 fol. 482 p. 2. vel ex Spondano ann. 1232 & 1233. nisi forte ob Nuceriam Paganorum commorantes illis a Frederico 2o. vide supra Nuceria & quidem sub Friderico 2o. occuparunt ea loca partim concedente partim permittente donec sub Capitaneo Magno Conselio penitus expulsi post annos fere 40.

Langobardus pro longa barba dici ait eruditis hominibus Lexicon V. J. Calvini. Sed dici a Bardis & Singonibus mixtis populis Germaniae (In verbis feudalibus appositis dictio-

nario

-nario Calvini eandemin docetur. De Bardis Germanis v. Talis Thes. in voce Bardus

Langobardos putat Boxornius ita appellatos ab hac voce longos graece λογγινης che significa molle et effeminato perinde ac ita fuerint. Magni voc. Langus a vocibus his germanis Lang-bard cioe longa barba. Aliast apud Castelvetro ab his vocibus quas putat Longobardias Lang la Patria, e Wart la terra quasi fortissima omnium eorum terrae. At Castelvetrus con in prosas Bembi l. 2. quest. 8 versus finem (haec vero significat juxta mentem Alciati) ab hac voce usurpata in lingua latina vulgari Landa da la articolo, e da anda nome che significa (primo) andata (poi, via terzo luogo, terra) dal verbo ἀνταω greco preso poi in lingua latina volgare per andare: Lang pel Castelvetro e lo stesso che Landa mutato il D. in G. (le quali mutazioni sono cagionate nella corruzione della lingua) Wart poi corrotta significa Balto cioe Validus. Ergo Validi inter ejusdem terrae homines significari videtur ex Castelvetro hac voce Langobardi. Paulus diaconus a lang. idest longa, et barba cui in historia Longobardorum ipsi credendum ut longobardo. v. in verbis feudalibus appositis Lexico V. J. Calvini. Bardocutullus Lingonicus Perse videtur dictus ab istis populis germaniae mixtis Bardis Lingonibus. Lingones finitimi Haeduis vulgo Langae.

Prose Bemb. l. 2. quest. 9.

Stagira Patria Aristotelis in Macedonia juxta Plinium in Thracia.

in Thraciam juxta Suidam. v. Aristoteles. Eam refecit funditus Alexander Magnus in gratiam Aristotelis magistri sui. Advertendum quod in Thracia dum ponitur hoc oppidum a Suida, ponitur in Provincia contermina Macedoniae. Caeterum ex Plutarco in vita Alexandri Magni videtur esse juxta Miezam ubi civibus Stagiritis fuit assignatum Gymnasium, ut in ejus vita. sed hic locus non cogit quominus non sit credendum Suidae qui in Thracia ponit, nam Stagyritis Gymnasium fuit assignatum forsan in urbe Macedoniae ut fit aliquando exteris. An vero Stagyra Aristotelis sit illa quae in Asia seu ponto est condita anno a mundi creat. juxta periodum Julianam 4058. Olimp. 31. juxta Petavium & Eusebium mihi non videtur, nisi forte confundat Eusebius Asiam cum Europa. Nam Thracia ubi Stagyra est in Europa ob affinitatem & ob breve Helesponti intervallum. Stagiritarum Legislator Aristoteles fuit. vide Plutarchum in Moralibus, & illa lex eorundem, Ne tollas quod non posuisti. V. Caelium Rhodiginum.

Ap. Erasmum Schmidium in ΕΙΔΟΣ Θ Pindari Olimpionicarum. Haec habet de Locris: Locri autem triplices fuerunt in Graeciae ut ex libro 9. Strabonis patet. 1. Occidentales sive Hesperii &c. 2. Orientales &c. 3. Epicnemidii vel Hypocnemidii qui et ipsi orientales fuerunt sed ad Cnemidem montem remotiores. Praeter hos Locros Graecanos fuerunt etiam Locri Epizephirii in Italia ad Zephyrium promontorium Colonia Opuntiorum quorum passim etiam apud Historicos fit mentio ex quibus victorem [illegible] duo εἴδη celebrabant. [illegible]

Piceni laudes v. praecip. Bullae Sixti V. in erectione Rotae Maceratensis. Florus lib. 22. apellat Picenum agrum omnis generis frugum abundantem. Vide quamdam librum apud Alalona in fol. inscriptum: Civitas Macerata.

Picentes idem ac Piceni. v. Plin. lib. 3. cap. 13. v. Thes. lat. linguae. At Picentes Strabo nominat incolas prope Campaniam lib. 5. circa finem; idemm hic nota hos Picentes ~~[illegible]~~ Regnicolas modo dictos Civitate Romana privatos ob defectionem pro militari officio damnatos ad exercitum cursores publici & tabellarij. In hoc Stephanus errat dum confundit eos Picenis. v. Picenum Vit. lib. erudit. prophanae.

Picentinorum Lucanorumque tractus longe protrahuntur. ex his Picentini a Sarno usque ad Silarum procedunt. quo veteris olim Campania protendebatur, propagati ab his qui Adriam (Atri) in Piceno colunt, quos Romani transvexerunt pulsis Lucanis, qui et ipsi ante Sibaritas indigenas ejecerunt ut auctor Strabo, qui et Metropolim eorum Picentiam fuisse dicit. Volaterranus in Picentes Lucani, Brutij.

Pupinia ager celebris de quo Val. Maximus loquitur. lib. 4. cap. 4. in C. Fabricio, & Q. Aemilio, & in Attilio Regulo, & eod. lib. cap. de Liberalitate & de Fabio Maximo. Fuit ager maxime sterilis, & arenosus, quem exercebant colebantque illi veteres Romani qui ab aratro arcessebantur ut Consules fierent et ait idem Val. Maximus in C. Fabricio & Q. Aemilio, non modo voluptatis causa, sed etiam aliqua angustia rei familiaris, gaudebantque ea terra laboriato vomere triumphati

unguhali fratre. V. Agricultura lib. coperto charta alba. v. [illegible]. Vide etiam in jure antiquo Papali Romani pag. 8. in folio. v. Blondum de fatto in fine.

Ergo erravi qui in Valerio Maximo pro Papinia putabam legendum Pompeiam.

— Urna Ovidij. V. Ovidij. Tomis ubi exulavit Ovidius conditur [illegible] Tomus, cujus effigies exhibetur in nummo aereo exhibito apud Morellium specimine rei nummariae tab. 25. est metropolis Ponti a Plin. lib. 4. cap. 12. recensita inter pulcherrimas Thraciae Urbes; plura vide apud eundem Morelli. Nunc quomodo a Genebrardo 5. v. Ovidij recensetur Tomus locus sepulturae Ovidij inter civitates Moscoviae, cum sit in Bulgaria prope ostia Danubij. ut infra, ut videre est etiam in chartis topographicis modernis. Cornelius a Lapide in Zachariam cap. 14. vers. 9 facit eum relegatum in Polonia, ubi sit exilij locum ejus nunc ostendi. Eusebius tradit sepultum apud oppidum Tomos v. Fabri Thes. erud. scolast. omnes ad littus occidentale Ponti Euxini

Jacob Falli praefat. ad officinam Textoris est repertum fuisse lapidem marmoreum suo tempore, (circit circa annum 1600) a militibus Caesaris apud geminum fontem proximum mari Eleusino, puto errorem Typographi, & legendum Euxino.

De veteri Apulia vide Horat: lib: 3. oda 4. et ejus interpretes varios.

Ex P. Massei MS.^{to}

In D. Hieronimum.

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

ex MS. [illegible] αλφα

Ad S. Hieronimi opera annotationes quaedam P. A. Maffei

Demetrias cui scribit de servanda virginit. Hieron. Filia fuit Olibrij & Julianae, & neptis Aniciae Faltoniae Probae ubi notandum Demetriadem fuisse Anicij sanguinis ex parte Matris, & ex parte aviae paternae

De Faltonia Proba Anicij sanguinis habes in Baronio tom. IV. anno Xpi 395. pag. [illegible] 725 & in duabus basibus, Ubi est inscriptio eam esse Aniciane familiae. Haec enim nupta fuit Petronio Probo Anicianae familiae. Vide Bar. ibidem 725 [illegible]

Mater Demetriadis fuit Juliania nupta Olibrio Hermogeniano filio Faltoniae & Sexti Petronij Probi. Vocatur Juliana Anicia in una inscriptione in altera [illegible] Anicia Juliana. Ubi animadverte cum Baronio D. [illegible] folio [illegible] 726 hanc Julianam esse familia Aniciorum ex parte Matris & Patris cujus filia fuit Demetrias Virgo, fuit nupta Quinto Claudio Hermogeniano fratre Falton. Probi Alipij Patre ejusdem Demetriadis, qui tamen non apparet esse ex familia Anicia, imo videtur fuisse ex alia familia. nam in inscriptionibus nusquam nominatur Anicij sanguinis, nec ipse, nec Alipius frater ejus [illegible] non fuisset tacitum, ut in inscriptione Sexti Falonij Probi Patris [illegible], ut nec in aviae

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

an aviae paternae nec sui matris

Hic fuit animadvertendum 1° quod unus filij S. Faltonij Probi & Faltoniae Probae fuit Anicius Hermogenianus Olibrius, qui dicitur Anicius in SS. Qui autem et frater Julianae Aniciae Matris Demetriadis, at Maritus Julianae fuit alius Hermogenianus Olibrius praenomine Claudius, non ex familia Anicia ut puto; v. inscriptiones. 2° sic intelligitur locus Hieronimi in cit. epistola: Nam mihi Probonum ac Olibriorum clara repetenda sunt nomina, ac illustris Anicij sanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus est qui non meruerit consulatum, aut proferendus Olibrius Virginis pater, quem immatura morte subtractum Roma congemuit. * Hic Pagius n. 2. et 3. deceptum ait Baronium quum Pater Demetriadis ait Anicius Hermogenianus filius Probae Faltoniae, & Juliana quae ut in illa inscriptione dicitur filia est huic non natura, sed eo modo quo Nurus dicitur filia, non socrus. & ratio ipsius est quia Probae non fuerunt nisi tres filij masculi nulla ~~filia~~ femina ex Hier. ep. 8 Olibrius igitur Pater Demetriadis, conjux Julianae filius fuit, non gener Probae, Juliana vero non filia Probae, sed nurus, non Claudij Hermogeniani uxor, sed Olibrij Hermogeniani ex familia Anicia ut et ipsa fuit. V. inscriptionem in qua tam Juliana nurus quam Probae nomine

Filia

* Immo Baron. anno 410 Olibrius quo dicitur filius superius anno 395 ait in SS. Qui autem ex testimonio clarissimo Hieron. epist. ad Demetriadem n. 8. Olibrium filium Probae fuisse Patrem Demetriadis. Incipit inprimis [illegible] epist. n. Hieronimus [illegible] filius [illegible] loquens de Olibrio patre Demetriadis. et ne putes esse alium hunc Olibrium ex alia familia quae non sit Aniciorum ut voluit superius Baron. Docente illo Hieronim. [illegible] dicit. Vereor plura dicere ne sanctae Matris vulnus exasperentur [illegible] Probae aviae Demetriadis de qua [illegible]

Filia ut solet, & Olibrus vero Filius Probae ambo recensentur ex familia Anicia.

Pro intelligentia epistolae Demetriadi; vide Plura apud Baron. tom 5 anno Xpi 413 pagina mihi 298, ppubi hoc vidde et ad intelligentiam. Tirannus qui Africa regebat erat ~~[illegible]~~ Heraclianus ab Honorio illuc missus a quo multa passa est Proba mater Anicia Demetriadi, & aliae virgines Romanae, v. ibi Baron.

Non Africae tirannus Heraclianus, ut vult in notis Marianus Victorius.

Brennus est Alaricus qui more Brenni urbem diripuit, & incendit. V. Marianum qui ex parte tangit incendium etiam Brennus Romam captam ab U.C. 363 {io. 5. lib. 1. dec. Post Principum caedem nulli deinceps mortalium parci, diripi, tecta [illegible] ignes injici. Non dissimilia fecit Alaricus urbem capit diripit incendit. [illegible] Hieron. qui [illegible] de medio mari fumantem videbat Patriam. illa verba sub occasione partium Classis & Principis. Ministri scilicet ab Honorio saeviebat in eos qui videbantur favere alteri parti, scilicet Stilicani qui favit Alarico. vide Baron. anno 403 in fine. vide an. 408, §

Interim comes Stilico. Proba quidem videtur favisse Alarico, denique per calumniam vocata est aperuisse Alarico abscedenti Roma portas civitatis [illegible] v. Baron.

fare, dal che dedurre si può, che ch' è sforlato

v. Baron. an. 410 ss. iisdemque etiam alios jactasse.

Dicitur in eadem epist. Herminii: Et mirantur omnes et hanc quasi Comiti regum non curam esse, quae se intelligebat sub nomine privatae dignitatis Tyranno serviente. Ubi nota 1º Heraclianum comitem Aphricae fuisse. Nam tempore Theodosij mittebantur Comites in Provincias cum jurisdictione. vide Cod. l. 12. tit. 14.

2º dicitur ibi quasi comes quod fugerent in Africam Proba, & Heraclianus sub specie tutandi Honorij adversus Prontarios tyrannidem: et Aphricam vindicatus. Unde quamdiu pius Comes, eo Tirannus vocabatur quamvis hostis publicus sit declaratus anno Xpi 413. at Proba

V. hic Bar. & Pagium

fugerit in Africam, civitate Romae capta quod fuit anno Xpi 409, ut vult Pagius vel 410 ut vult Baronius, quem vide ibi de Heracliani Tiranno sub anno 410 ss. sed et alios.

Idem dicitur Codice Theodos. tit. 7. l. de Comitibus qui provinc. reguntur. propterea

3º dicitur sub nomine privatae dignitatis, nam comitatus erat dignitas quodammodo privata, quamvis esset cum jurisdictione, ut videre est ex titulo codicis citato. nam cum idem videbatur quasi comes, nondum declaratus hostis, & privata dignitas nomen

dicit Hermitianus quasi Comiti nam occupata tirannide erat Tirannus sed

et cum iidem privilegii quae vicarii etiam deposito imperio fungebantur Comites hi provinciarum.

honorem omnium haec ut etiam deposito imperio.

Vel privatum ibi intelligit pro particulari dignitate, seu propriae ejus comitatus dignitatis, cujus dignitatis honos etiam ex rescripto Honorii, & Theodosii redundabat in privatam, & propriam personam retinentis.

De Comitibus vide Codic. jam citatum Theod. Tholosanum, & Baron. in notis Martirologii.

Ad Fabiolam de vestibus Aaron. Tertulliani liber de vestibus Aaron deperditus a tempore Hieronimi, qui Tertull. ipsum prae se flumen dicit, ipse vero Multum nominat ...

Ex MS. ... Hieronimi cardinalatus reprobatus ab ipso Hieronimo. i. Baron. ann. Xpi 3°1 & in fine. Nam qui Cardinales erant erant cum titulo cui erant affixi. Hieronimus autem ... ibi ordo, se noluisse ordinari a Paulino Epo Antiocheno nisi cum hac conditione: Quod licerit ita ordinatus esse diceretur Romanae Ecclesiae ordinatus, Ipse Hieronimus ... Joanni Hierosolimitano Epo volenti eum esse sua ecclesiae subjectum, ac literae ... ut exegit

Pauliu Mortoyio defendit cardinalatum Hieronimi ex Apocrifis scriptoribus. Sed ... sententiam quae canebatur in Missa. Sed nunc non est in mystali reformato. Vide Mong. hist. Italia. t. 16.

Negant qui esse Presbiterum titulorum.

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

ut excepit ita Paulinianа exceptione, Prater quamquam Praesbiter Cardinalis, & titulus aut correlativa. sed vide ibi

Ribadeneira de Cardinalatu Hieronimi disputat veluti problem. sed vide Baron. loc. citat. sed signanter epitome Spondani dicentis nullatenus credendum auctoribus asserentibus hunc cardinalatum quod in ceteris rebus minime fide digni deprehendantur

Hieronimus Vapulat quod Ciceronianus de Custod. Virg. ad Eustochium. se defendit quod citet Ciceronem, dum sequatur in stilo apolog. 2. ad Ruffinum quod licet in futurum nolle legere promiserit Ciceronem, tamen juramentum non fuit ut item oblivisceretur ~~eorum quae didicerat in Cicerone~~.

Politianus exagerat querelas Hieronimi.

Ibi conqueritur a Ruffino sibi objectari somnia sua, sed non gravissime conqueritur ut dicit Politianus Miscell. lib. 2. cap. 2. Vide ibi Ciceronem defensum etiam contra eos qui Ciceroni parum aequi objiciunt sequentibus Ciceronem Hoc Hieronimi somnium.

Sed Crinitus refert quosdam irridere eum quia Hier. non fuit vere stilo Ciceronianus, ac defendit Crinitus objicit Erasmus in vita Ribadeneira defendit.

Meminit etiam Crinitus in libris de honesta disciplina. Meminit item Melchior Canus locis Theologicis, implicite, dum lib. 10 de Auctoritate Philosophorum cap. 4. in fine sic ait At Hieron. lib. 2. adversus Pelag. cum Adversarius eam Philosophorum communem sententiam objiceret, qui unam habet cum omnes habere virtutes

respondet

respondet eam quidem fuisse Philosophorum sententiam, non Apostolorum, neque illi esse curae quid Aristoteles, sed quid Paulus doceat. Respondet Jovius: sane quis sit Hieronimi in dialogo mos quae in argumentis studendis figura, ne longum faciam hoc loco praeteream; et post pauca: In dialogo illo non vult Hieron. se in dogmate fidei auctoritate Philosophorum urgeri, quam tamen ipse idem alijs in locis usurpet. Quorsum haec? ut videamus inquam ego non propterea somnium illud reprobatum, sed suspensum oratorio more; Baffine [illegible]

Idem fecit Cicero pro A. Cluentio cujus fidem paulo post rescriptum decretum senatus quod scribitur litteris majoribus: hi qui sunt quorum opera factum sit ut Judicium publicum circumveniretur; post inquam haec verba 18. aut 19. lineis respondet ad objectiones accusatoris etc.; Recitavit, inquit, ex oratione nescio qua Attius quam meam esse dicebat cohortationem quandam judicum ad honeste judicandum, et commemorationem tum illorum judiciorum quae probata non essent tum ipsius illius judicij Juniani. Perinde quasi ego non ab initio hujus defensionis dixerim, invidiosum illud fuisse judicium aut cum

Hier. alij verbo ubi contrarijs. vide Hieron. in verbis ad [illegible] 7mo [illegible] Isaia.

Judicium Junianum Cicer. oratorio more modo probat, modo reprobat.

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforzato

ut cum de infamia judiciorum disputarem potuerim illud quod tam populare esset praeterire. ego vero siquid ejusmodi dixi, neque cogitans commemoravi, neque pro testimonio dixi, & illa oratio etiusque temporis mei quam judicij & auctoritatis fuit, et paulo post, non ex mea opinione, sed ex hominum rumore proferemus, judicium probat confirmat exemplo (qui pro ratione temporum & causarum orationes habebat, neque contrarietas, & oppositio esset in ipsius rationibus. Idem contigit Hieronimo dum dicit. quid somnia mea accusas?

Plura asseruntur non ex nostro judicio sed aliorum communi opinione

Somnia non ex judicio ipsius qui veram visionem illam vapulationem existimaverit sed ex aliorum judicio fortassis, et ut existimari fortassis potuisset etiam ex judicio Ruffini objicientis. Dum vero auctoritatem philosophiam profanam aliquando ~~[illegible]~~ reprehendit, aliquando approbat, id facit quod cum falsa dicunt, & non conformia evangelio approbari minime possunt, non vero dum conformia. Est locus communis oratori ab auctoritate humana fallibili propter in utramvis partem plura rhetorice, & oratorie dici possunt.

Hieronimus nomen sacrum interpretatur etiam magnum nomen. nam ieron ex grammatica sanctiana magnum interpretatur. v. ibi ubi de sacro est anathemat. l. 4. Figur.

ubi de

ubi de antiphrasi seu vocibus contrariis.

Hydrae comparantur haeretici. S. Hieronim. ep. ad Eustochium in Ezechiel S. Athanas. contra Arianos orat. 4. tom 1. Graec. Lat. Colon. pag. 509. Canon Concil. Nicaen. 2. apud Labbe tom. 7. action. 6. ubi loquitur Epiphanius.

Hydrae vitia comparantur ex D. ~~[illegible]~~ Xtomo hom. 70 in Matth. 22. pag. mihi 463. Apud S. Hier. item vitijs comparatur epist. ad Sollicitatorem Virginis, ad Sabinian. ep. 48. Alia excetrae vitijs inflammatur &c. Etiam apud Ciceron. scelerati Hydrae comparantur. V. Fabri Thesaur. v. excetra. v. D. Hieron. ep. ad Eustoch.

Sequiorinam eius servare castitatem volentibus evitandus, clericus nisi contenti. Vide indicem selectarum epist. Hieron. v. sequiorina, Ad Furiam de viduitat. servanda. — Grattam rant contra & gravant.

Pro explicatione Hieronimi in lectionibus Nativit. Virg. quae et usurpantur pro alijs festivitatibus. Habere similiter saepe pro concubitu. Astipulatur Plautus gemino loco uno apud Thes. Fabri, alt. apud Calep. Facciolati. Adde illum versum apud Senecam & relatum

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

& relatum ab eodem Fabri

Felix nupta, vs innubere dulce est quibus profanis scriptoribus adstipulatur item S. August. in eodem conceptionis festo & nativitatis eodem die 2a infra octavam utriusque festi dum dicit 1. lect. 2 noct. Exultat Maria dum nec quia peperit innupta terretur, sed quia genuerit, cum exultatione miratur. Porro Augustinus neque per vim extorqueri, stet, ut Haermitur. ut intellexerit Mariam peperisse non veri nuptam, seu conjugatam S. Joseph. Cum clarissime 1. die festi in homilia dicens vere virum Mariae Joseph, & verum conjugium & in ipso conjugio natum divinitus filium. porro to innupta est idem ac impermixta non copulata.

In templo quid facit aurum. usurpat hoc Persius. S. Hieronymus in epist. ad Paulin. Verum Xpi templum ecoma, quae ... ita pancty fulgere gemmis & Xpum in paupere persecutari. Vide ad Nepotian. de vit. Cleric. ubi ait: Non templum Ecclesiae ornatum esse debere ut templum synagogae. Dicite Pontifices in sacro quid facit aurum. usurpat S. Bernardus.

E MS. 2. v. h

Homerus quandoque bonus dormitat. v. Hier. praef. in Abdiam. libri perfecti. v. Hier. praef. in 3. comm. Zacharias. v. in comment. 3 ad Galatas.

— Hieronimi epist. ad Furiam de viduitate servanda. [illegible] non modo Furia erat affinis D. Paulae sed etiam cognata. Affinis erat quia Blesilla filia Paulae fuerat uxor fratris Furiae vide ep. 1. sed etiam erat cognata quia utraque ducebat genus ex Corneliorum familia. Nam dicit ibi in principio: De Paula & Eustochio stirpis vestrae floribus; postea vero Cornelia vestra

Paula erat ex Cornelia gente, & qui adeo [illegible] [illegible] Hier. ex parte quidem materna.

— Jovinianus e Mediolani Monasterio pro-
v. Baron. fugus Romae docuit [illegible] suam hae-
[illegible] [illegible] nuptias aequalis meriti ac coelibatum
Quod Romae docuit, v. de Aug. in libro Jovin.
a Hieronimo scriptos v. ejusdem D. Hieron. epist.
[illegible] [illegible] [illegible]: ubi Dominion Romae
degens [illegible] & Romanus esse ad opera
[illegible] Hieronimi tom. 2. epist.: [illegible]
retorsam [illegible] tom. 2. ep. 52. a quo
Domnione fuit admonitus Monachum illum
in urbe degebat
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] urbe
~~[illegible] degebat~~ in Jovinianum, cum
verbo, & Monachus [illegible], [illegible] Jo-
vinianus Romae docuit haeresim suam

Virginitas tempus [illegible] [illegible]
juventutis omnia [illegible] [illegible]
[illegible] fin. V. Hieron. de Virg. ad Eustochium
— & Infantibus [illegible] a Deo per divinae
voluntatis [illegible], ut nemini [illegible]

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

gratia sua. V. Ambros. tom. 4 de vocatione gent. lib. 2. cap. 8. in fine 4. tomi. Illud autem opus de vocat. gent. non est Ambrosij, sed Prosperi. v. Bellarm. in Ambros. de script. Ecclesiasticis. Inter Interpretes recentiores S. Scripturae in quo excellat. v. Cornelium a Lapide in Evang. proem. in fine.

Ignorantia caecus pseudos similis coeco Sampsoni, qui et fortissimus erat tamen quia coecus se et alios occidit. Vide Frider. Borrom. Ragionamento XI. v. Hieron. ad Paul. ubi scribit quod sancta rusticitas quantum prodest vitae meritis tantum simplicitate nocet. v. Melchiorem Canum in 4. p. 305 argt. ration. natural. c. 4.

In vita Hieroniani Ossorij Ciceronis illius Christiani scribit Hieronimus Ossorius filius sic: Nunquam de sine librorum sacrorum voluminibus (biblijs) Platone, Cicerone sive D. [illegible] [illegible], sive domi ageret sive itineris, [illegible] his comitibus apellabatur. (per ellipsim nunquam erat intelligi.) Sanctissimus tamen erat Episcopus. Vide Ecla sacra Antonij Candidiani, qui vidit ... lib. gentiles S. Caroli Borromaeus semper secum deferebat librum Epicteti Stoici. v. infra Lectio historiae Cic. apud Aug. ep. Hieron. ad Ocean. v.

Gentilium

gentilium verba sanctificata. v. Habendi ratio ante libi in 4. c. 6 v. Melchioris Canonici [illegible]

Emendatus liber vice Commentarij. Antiquus scriptor apud Greg. in praef. lib. de Offic. V. Hieron. in praefat. in Job. Habeant qui volunt [illegible]

Lyrae quotuplex sit v. Valerianum Pier. in Hierogl. & Bernardi [illegible] Philosophiae, sed hic magis conformis Hieronimianae Epist. volens Lyram [illegible] venatibus, contra quam dixit Statius vocans imbelles lyras.

Ad Hieron. epist. in selectis S. Paula & Eustochium invitant Marcell ut commigret. . . . . & in alias apud eum Hieron. epist. in eadem sententia. Loca in quibus summos viros venatores aucupesque nos movent. Cic. de finibus lib. 5. in princ. Natura ne nobis hoc inquit datum dicam an errore quodam, ut cum ea loca videamus in quibus memoria dignos viros aucupes multum vel venatores esse accepimus magis moveamur quam si quando eorum ipsorum aut facta (patinaque) aut scripta aliquando legamus. Postea addit venerunt enim de hortulis Platonis ubi . . . . . postea de Lucij . . . . ac tandem afferri

fare, dal che dedurre si può, che chi è sforlato

affert exemplum de curia hostilia veteri quam dolet renovatam, quasi veteri illa ablata, memoria sit deperdita illustrium virorum qui sedebant in ea.. Peregrinatio ad loca martirum, ac sanctorum virorum in quibus aliquid egerant vel passi sunt vide quantum conducat. De memoria atq. illustrium virorum audi quid dicat M. Ant. Muretus ep. 1. lib. epist. De lucerna Epicteti quae empta fuit mille drachmis & de baculo Protei Stoici qui talento emptus fuit. Ibi etiam dicitur de iocis & sermonibus epistolijs quae [illegible] & memoria digna esse debent. Nos certe omnia maxime minima virorum illustrium quos admiramur & magni facimus aut cognoscenda, aut in pretio habenda inquit ipse Muretus.

3. millibus drachmis ait Lucianus ad virum indoctum v. Fabri & Roberti Thesaurus

Maronia Syriae est ut in vita Malchi D. Hieronimus ipse fuit Malchus ipse, & sunt nunc Maronitae ponere [illegible] Romae commorantes sub custodia Patrum Soc. Jesu; Et est Maronia Thraciae vino nobilis, de qua Plinius lib. 14. c. 4 & Andreas Morellius specimine rei nummariae antiquae tab. 22. affert Nummum graecum Thraciae, Maronitarum cum horum inscriptione ex una parte, & capite Bacchi & ex altera parte cum capite radiato Neronis

Maroniae Syriae Dux fuit Gregorius v. Baronium & nostras notat. in [illegible] [illegible] ista

fa

S. Hieronimus in Vita S. Hilarionis, ubi puto, haec habet. Dominus duplicavit annonam. Hoc desumptum est ex eo quod in more fuit Romanis dicere de Militibus & Velar. duplicarijs. Duplicarij milites dicebantur qui duplicatam annonam habebant pag. 293. v. Lex. Calv. & Thes. Fabri citantibus Vegetium. An Veloniis et miles classi seu navium incertum.

In homilijs Breviarij Romani. Ex ea quae est S. Hieronimi in festo S. Josephi. Argumenta ibi quae afertur quare Christus de desponsata concipitur ne scilicet lapidaretur ut Adultera. Hanc inquam congruentiam etiam optime refert Joletus in Evangelium suae ubi dicitur: Angelus missus ad Mariam Virginem desponsatam Joseph, siquidem in lege non quam repentur virgo consentiens in stuprum lapidanda. Sed hic notanda est animadversio Sixti Senensis in Biblioth. Sancta lib. 4. de Script. Ecclesiast.: Solet, inquit, Hieronymus in colligendis veterum explanationibus saepe numero illorum sententias & interdum prorsus nonnulla aberrantes, & absurdas referre opiniones suppressis nominibus auctorum omnis aequanimo modestiae gratia confutationibus earum opinionum quo fit ut dum sine discrimine permiscet aliena, iudicatur

Vide Cornel. a Lap. in illum locum Evang. c. 29. v. 3 Hom. in 3. p. quaest. 29 art. 2. ad 4. ubi explicat & probat illud S. Hieronimi non virgo stuprata lapidabatur in lege. Δ

Notandum haec commentaria scripta ab Hieronimo cum festinatione magna ex postea videndo unde ... proemium commentarii.

nonnunquam

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

ex animi sui sententia pronunciare.

△ Itaque Adultera lapidabatur ex Anglico ibid. etiam Virgo quae custodiebatur in domo paterna aliquando nuptura. sic intelligendum videtur illud d. Ambrosij in festo annunciationis homil. Christus non antequam desponsaretur completa est fuisse ne diceretur quod conceperat ex adulterio.

Pictores errant dum pingunt . . . . . D. Hieronimum in habitu cardinalitio. vide alibi Hieron. erudit. iacet.

[illegible] 22 [illegible] Quoy Hieronimus in epistola ad ante [illegible] Pammachium & in 84 ad Oceanum de Captiva muliere radenda vel vide Sidonium Apollinarem lib. 5 epist. X. p. Sauch.

Non bene semper olet qui bene semper olet. d. Hieron. Scribit admirat ep. ad Demetriadem qui tamen versus reperitur apud Martialem lib. 2. ep. 19. ep. 12. Jonij Scrypt. in Macedonas c. 12. n. 33. p. 550. sed a Plauto omnes mutuati sunt in Mostel. scena 3. act. 1. v. m. Mecastor mulier bene olet ubi nihil olet.

S. Hieron. imitatur vers. Terent. enimvero ceraon confict. eis in Micheam. v. Sixt. Senensem in Bibliot. ubi Hieronimi.

Unio pro unitas seu unio; nam unio quae significat margaritam, est ab unio seu unum quod est divisum in se et distinctum etiam separat a quolibet quod non est ipsum. Audi Plinium lib. 9. cap. 35 de unionibus, dos omnis in candore, magnitudine, orbe, laevore, pondere haud promptis rebus in tantum ut nulli duo reperiantur indiscreti unde nomen unionum Romanae [illegible] imposuere deliciae. Tradotto da L. Ludovico Domenichi: La bellezza loro consiste nell'esser bianche, grandi, pulite e di peso, le quali cose si trovano in si rado che non ce ne sono due indifferenti, onde le Delizie Romane le chiamarono unioni.

Ma se voltarsi due traditore [illegible] dire che questi nomi delle perle ne parti [illegible] a[illegible] non sola e senza pari; idest singularis.

Unio est quoddam caepe genus quae simplex fruticex & non habet soboles concurrentes, quod vocatur Marsica [illegible] unio. V. Schrevellius in Thesaur. lat. ling. v. unio. Unio [illegible] dicit Pitem est Duellias quod est singulare & non habet aliquid contrarium ex [illegible] vocant [illegible] album unionem. Sive quia est singularis & unusquisque [illegible] unus pro solo latine dicitur & sine alio pari.

Hinc datur intelligi illud D. Hieronimi ad Eustochium de custodia Virginit. [illegible] Hieronimi dictum explicatur.

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

super illud. Exiet Virga de radice Jesse & flos
de radice ejus ascendet. Virga Mater est Domini
simplex, pura, sincera, nullo extrinsecus germine
obhaerente, et ad similitudinem Dei, unione
foecunda idest singulari re, sive accipiatur pro
unione idest pro unitate, nam aliis textus sic
legunt apud Marracium, sive allegoricus pro
ipsa unione idest Margarita, vel potius ad
instar illius radicis jam dictae, & sensus est
uno tantum germine idest uno filio sine altera
sobole foecunda sive simplex non fructificavit
sed sine alia sobole adhaerente fuit una tamen
re, seu unico filio foecunda in similitudinem
Dei.

Nomina foeminarum in genere neutro
maxime illa a graecis derivata ut Glicerium in
Castello, Glicerium Ginnasium Philomasium & Cro=
teleutium in [illegible] Phanium in Terentio [illegible]
[illegible] terminatione quidem neutra sed
significatione foeminea, Priscianus lib. 6. apud
Noris in Cenotaphia P. Maced. & temporibus sae=
culi 5. a Christo nato Eustochium Melanium ut
ait Noris ibidem, tamen dici poterant Eusebia
Glicera ut probat idem Noris ibidem & dicta
sunt in genere neutro per quandam adulationem
ut ait Priscianus sic 5. propter quandam festi=
vitatem ait Noris, vezzo Italice dicemus.
Saeculo [illegible] ait Noris [illegible] dicta
etiam

etiam nomina foeminarum masculina ut Albinus pro Albina junioris Melaniae matre & Piniani socru unde contendit ubi olim legebatur S. Augustinum de Gratia Christi, & de peccato originali in inscriptione: sincerissimi fratres & dilecti a Deo Albine Piniane & Melanie. & Baron. an. 409 corrigit Albinam. Noris non admittit correctionem asserens Albinum pro foemina masculina terminatione [illegible] etiam pronunciatum [illegible] probat Augustinus ep. 227 in titulo. Albino Piniano & Melanio: Hier. ep. 79. Albinus Pinianus Melaniam salutantur. Possidius in indice librorum S. Augustini scribit libros de Gratia & peccato originali inscriptos, [illegible] missos ad Pinianum, Albinum & Melaniam. [illegible] Paulinus ep. 44. quae est inter Augustinianas [illegible] 49 Melanio pro Melania posuit Ita P. P. qui saeculo 4. floruerunt Albinae nobilissimae foeminae [illegible] nomen scripserunt Romani Ursula nomen foeminae in inscriptione apud Noris.

Hyeronimi Cardinalatus reprobatus ab ipso Hermino. V. Baronium an. Xpti 368 in fine Nam qui cardinales erant erant cum titulo cui erant affixi. Hyeronimus autem testatur, ibi ordine, se noluisse ordinari a Paulino Episcopo Antiocheno, nisi cum hac conditione [illegible] quod si esset ita ordinatus, esse diceretur Romanae presbiter.

Paulus Morigia [illegible] defendit Cardinalatum Hieronimi ex Apocriphis sumptibus [illegible] repertam quae canebatur in missa, sed nunc non est in Missali reformato. V. Morig. Hist. Relig. c. 16.

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

Praesbiter Cardinalis ipse Hieronimus ita excepisset Joanni Hierosolimitano Episcopo nequit quis esse praesbiter duorum titulorum volenti eum suae Ecclesiae subjicere & itere, ut excepit ista Pauliniana exceptione, praeterquamquod Praesbiter Cardinalis & titulus sunt correlativa, sed eodem ibi:

Ribadeneira de Cardinalatu Hieronimi disputat veluti problema. sed eodem Baron. loc. citat. Sed ignoratur epitome Spondani dicentis nullaterus credendum auctoribus asserentibus hunc cardinalatum, quod in ceteris rebus minime fide digni deprehendantur.

Hieronimus vapulat quod Ciceronianus. De Custodia Virg. ad Eustochium. Se defendit quod citet Cic. & sequatur in illa apolog. 1. ad Ruffinum quod licet in futurum nolle[…] legere promiserit Ciceronem tamen iuramentum non fuit ut item obliviscatur ea quae didicerit in Cicerone.

Ibi compendium a Ruffino sibi objectari somnia sua, sed non gravissime compescitur ut dicit Politianus Miscell. l. 1. cap. 1. Vide ibi Ciceronem defensionem obiam contra eos qui Ciceroni poenam neque obijciunt legentibus Ciceronem hoc Hieronimi somnium.

Meminit etiam Crinitus in libris de honesta disciplina. Sed refert Crinitus

Graecum

Graecum (Jorgen fatetur) inde autem quam Hieronimus non fuit vere stylo fluentis ac defendit Trinitas obiicit Erasmus in vita Ribadinera defendit

Meminit item Melchior Canus loci Theologicis implicite dum lib 10. de Auctoritate Philosophorum, ex philosophia c. 4. in fine sicut at Hyeronimus lib. 1. adversus Pelagianos cum adversarius eam philosophorum sententiam communem objecisset, qui unam haberet, eum omnes habere virtutes, respondet eam quidem Philosophorum fuisse, sententiam non Apostolorum, neque illi esse curae, quid Aristoteles, id quod Paulus doceat. Respondet Canus; sane quis at Hieronimi in dialogo mos quae in argumentis eludendis figura ne longum faciam hoc loco praeteream. Sed postquam In dialogo illo non vult Hieronimus se in dogmate Fidei auctoritate Philosophorum argui quam tamen ipse idem in aliis locis usurpat. Quorsum haec? ut videamus quam ego non propterea omnia illa reprobata, sed suspensa orationem Ruffini.

Hieronimus aliquando obiter contrarius vide Baron. in notis ad 23. 7bris in S. Thecla.

Idem fuit Cicero pro A. Cluentio versus finem paulo post recitatum decretum Senatus quod scribitur litteris majoribus. Sequi sunt quorum opera factum sit ut judicium publicum comparetur; post ingruam haec verba

fare, dal che dedurre si può, che chi è sforzato

verba 18 aut 19 lineis respondet ad obiecti=
ones Accusatoris iii: Recitabit
inquit ex Oratione nescio qua Atticus quam
meam esse dicebat cohortationem quandam
judicum ad honeste judicandum, & comme=
morationem tum illorum judiciorum quae probatae
non essent, tum illius ipsius judicii Juniorii
perinde quasi ego non ab initio hujus defensionis
dixerim invidiosum illud fuisse judicium
aut non de judiciorum infortunio disputarem
potuerim illud quod tum populare esset
praetorire, neque cognitum commemorare
neque pro testimonio dixi, & illa oratio potius
temporis mei, quam judicii & auctoritatis fuit.
& paulo post: non ex mea opinione, sed
ex hominum rumore judicium prostituti. (plura
asseveramus non ex nostro judicio, sed aliorum
communi opinione). Confirmat exemplo (+)
qui pro ratione temporum & causarum orati=
ones habebat, neque defendebat si quae
contrarietas & oppositio esset in ipsius oration=
bus. Idem contigit Hieronimo dum dixit:
Quid somnia mea narras?
Somnia non ex judicio ipsius, qui
veram visionem illam vapulationem existima=
verit, sed ex aliorum judicio fortassis, deus
existimari fortassis potuisset etiam ex judicio
ipsius

Judicium Juniorum Ci: ratione more modo approbat modo reprobat.

+ Aliqui dixerit (+) barbare con=tingentiae, seu opportunitatis meae.

Ruffini dijsentij. Dum vero autoritatem philosophicam aliquando reprehendit aliquando approbat id facit, quod cum falsa dicat, & non conformia Evangelio approbari minime possunt. non vero dum conformia, est locus communis oratori ab autoritate humani fallibili quia in utramuis partem plura Rhetorice & Oratorie dici possunt.

Assieminus nomen sacrum interpretatur etiam magnum nomen. Nam Aram ex Grammatica Samitana magnum interpretatur. v. ibi ubi de sacro Deanathemat. l. 4. figurarum. vide ant-antiphras. seu vocibus homonimis.

Helvidij Prisci tres videntur fuisse. Helvidius Priscus sub Vespasiano ortus Tarracina Cluvio patre de quo Helvidio Tacitus lib. 4 Histor. in princ. Hunc adoptatum putat Lipsius ibidem ab alio Helvidio Prisco legato praetore anno Urbis 805. quo anno ex eodem Lipsio Helvidius de quo loc. citat. est apud Tacitum non erat sub Claudio regnante & anno ne quaestor quidem.

Alter Helvidius hujus filius floruit sub Vespasiano fuit occisus sub Domitiano (Suet. cap. 10.) nam pater occisus sub Vespasiano (Sueton cap. 15.) Vide Lipsium in fine vitae Agricolae a Tacito descriptae. v. mox noster dixerim. De hoc Loquitur

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

hoc loquitur Plinius saepius ep. 13. l. 9 & 19. l. 7.

Uxor primi fuit Fannia; filia celebris Thraseae Paeti. Tacit. ubi supra ei nupta cum adhuc esset quaestorius. Habuit autem antea aliam uxorem ex qua Helvidius junior. Nam Fannia noverca fuit hujus Helvidii. nam Plinius ep. XIII. l. 9. Fuerunt ei Arria & Fannia, quarum altera Helvidio Noverca, altera mater Novercae. Nam Fannia haec uxor Helvidii Prisci ut Arria Uxor Thraseae. Helvidii Junioris uxor fuit Anteja Plin. lib. 9. ep. 13.

An 2.us Helvidius filios & filias habuerit ego opinor habuisse; & filias hujus fuisse Helvidianas sorores illas in puerperio emortuas. Plin. lib. 4. ep. 21.

Helvidianas illas sorores in flore juventae ambas extinctas in puerperio filias fuisse Helvidii junioris patet ex eo quod dicit Plinius defendisse earum [illegible] defensus enim ab eo is est junior ut patet ep. 13. l. 9. ex ipso. ad hoc Tacit. citat in fine vitae Agricolae.

Helvidius 3.us junior filius Helvidii occisi a Domitiano est videre ep. Plinii 21. lib. 4. nam Helvidio juniori filium superstitem fuisse patet. Nam licet dicatur epist. 13. l. 9 Cornutum dictum esse filiae Helvidii tutorem, hoc non obstat quin potuit uni pupillae dari tutor aliis jam a tutela liberatis.

fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforlato

D. C. S. Lorenzo Camp.te

Si ricerca, se tutte le Creature siano soggette alla lege eterna di Dio.

Non men chiaro, che di fede è Iddio esser l'authore di tutto l'Vniuerso, onde à lui come authore gli si dee, è conuienne il Dominio di tutte le Creature, quali non con ugual gouerno le rege, ma differentemente l'indrizza al operare; Le ragioneuoli, come à dire huomini, Angeli uengono da quel Diuino Prencipe, è som̃o Creatore dirette alli suoi fini, et atti non solo per natural instinto, ma ancora per cognitione del suo fine; L'irragioneuoli poi s'inanimate come gli Cieli, l'elementi, s'animate, ò d'anima uegetatiua, come gl'arbori, ò d'anima sensitiua insieme. come le bestie sono della loro natural inclinatione dotate, et secondo la di loro propria natura necessariamente uengono gouernate, di modo che non puono far contra alla lege in essi infissa per esser priue della libertà, tanto che ual à dire sono sforzate, à differenza delle ragioneuoli, che godono il priuilegio della libertà, di queste intendendo solo gl'huomini, non l'Angeli, essendo che ancor loro, se ben ragioneuoli, sono priui di libertà, mentre non puono far un atto contraposto al altro, cioe amare, ò non amare Iddio, e percio sforzati sono ad amarlo, del che in loro non risulta alcun merito per esser per forza spinti à cio fare, dal che dedurre si può, che ch'è sforzato

cioè, chi non hà La libertà di sua natura, non hà alcun merito nelle sue abenche rette operationi. Perilche conchiuder bisogna tutte le Creature queste ad un modo, quelle all'altro (come prima hò detto) al supremo Fattore esserne tutte soggette, è in vero sottoposte sono all'ordination Diuina giusto quello d' Hester à Capi trè deci: O Signore nel tuo Dominio sono poste tutte Le Cose, e non si troua, chi resista alla tua volontà: indi essendo la Diuina ordinatione lege eterna, per consequenza se sono sottoposte alla Diuina ordinatione, saranno ancora sottoposte alla lege eterna. Ma il punto della dificoltà è, che se tutte le Creature (come dissi) tanto huomini, che bestie si rendono soggette à questa lege, dir ancor potrasi Christo come huomo esserne stato soggetto, che come Dio sia stato soggetto, è fuori del dubio, essendo heresia l'affermare, che sì, è uaglia il uero doue è somà ugualianza non può esser soggettione, Christo come Dio era ughale al Padre, dongue come Dio non poteua esser soggetto: ch' in quanto huomo fosse stato soggetto alla lege eterna ogni un tiene che certo, tanto più che si lege nella notation di Giouanni à capi 4 Christo come

huomo haver di se testificato esser inferiore al
suo Padre, dunque s'era inferiore, non era
uguale, e se non era uguale, era soggetto; et
non vale il dire Christo come huomo non pote:
va esser obligato dalla lege eterna, perche non
poteva peccare, et cosi era impeccabile, che se
dongue è stato obligato come huomo doveva
darglisi la libertà, et se gl'era concessa, non
poteva dirsi impeccabile, perche la libertà in:
chiude l'atto buono, è peccaminoso, qual atto
secondo non gli conveniva per esser sommo be:
ne. Per levar questi imbrogli fà di mestieri
sapere darsi due sorti di libertà, cioe libertà
prossima, et libertà remota: libertà prossima
è quella, ch' hà l'atto prossimo vicino à fare,
et non fare, à peccare, et non peccare: liber:
tà remota è quella, che hà la potenza lonta:
na all'atto di peccare, ò non peccare, di modo
che questa potenza remota non può mai ha:
ver l'atto, se non passa in prossima. Vediamo
hora qual di queste due libertà habbia hauto
Christo come huomo, dico dongue con brevi:
tà haver hauto la libertà remota, et non pros:
sima in alcuna maniera al peccare; non pros:
sima perche dicendo l'Vnione col Verbo non

poteua prossimamte rendersi peccabile per spe:
cial assistenza di gratia, mediante la quale pros:
simamte si rendeua impeccabile; poteua però
con la potenza remota, perchè come precisa:
mte huomo haueua l'intrinseca indifferenza, o
voglia dire libertà à osseruare, ò uiolare gli pre:
cetti, et percio intrinsicamte era libero Dd ambi
gl'atti, ma però più ne memoroßi doueßi dir pec-
cabile, onde ~~perche~~ ancor hauesse questa potenza
remota non poteua peccare, perche doueua
passar in prossima in caso ch' hauesse peccato,
et questa potenza bastaua à Dio come huomo
per esser libero essendogli stato dal suo Somo Pa:
dre concessogli questo priuilegio, che hauesse
solo la libertà remota al peccare, à riguardo
ancora del special priuilegio d'esser uiatore
come huomo, e comprehensore come Dio; ma
questa potenza remota negl'huomini sempli:
ci Viatori non basta, ma di sopra più la pros:
sima si ricerca, essendoche questi non sono pri:
uilegiati di doti si singolari, come Christo
humanato ne fù meriteuolmte dotato.

Laus Deo, Deiparæ

1690.

-91- De Magis &c.
De Symbolis &c.
De Sycomoro

Ex MSS. P. Massei

Eruditiones variæ.

C. Magi ex qua regione venerint apud Theologos & expositores quaestio
non minus ardua, quam insignis. Verisimiliter & communior Doctorum
& Criticorum [illegible] venisse ex Arabia, quamvis alij adverint venisse
ex Persida, alij ex Mesopotamia, alij ex Chaldaea. Rationes horum
[illegible] ad [illegible] [illegible] primum
[illegible] a [illegible] in Evangelio. [illegible]
in probationem [illegible] de [illegible] venient aurum &c. Reges Arabum
[illegible] [illegible] verisimilius est hoc atque quam illud. [illegible]
[illegible] potest [illegible] de [illegible] in libello
peculiari de adventu Magorum [illegible] est [illegible] veri=
simile, [illegible] Chaldaea distat a [illegible] 350 [illegible] [illegible]
500. Nam quamvis statim advenerint Magi, [illegible] Evange=
lista: Cum natus esset Jesus, ecce Magi: Tamen hoc statim
non debet intelligi Mathematice, [illegible] [illegible] de
apparitione stellae [illegible], [illegible] ad iter necessarias paravisse.
[illegible] enim [illegible] facere Magnates [illegible] Hierosolymis etiam
paululum temporis sunt commorati, donec [illegible] ad Herodem
& ubi consulerent [illegible] &c. Ergo [illegible] est [illegible]
tempore idest 14 dierum spatio quantum est a Nativitate
Dni ad Epiphaniam conficere potuisse. Ergo verisimilius illa
[illegible] dies ex Mesopotamia [illegible] [illegible]
qui praedixit hanc stellam in [illegible] Numer. c. 24. Orietur
Stella ex Jacob: id Balaam praedicavit [illegible] erat [illegible] in Madian
idest Arabia. Ergo verisimilius nota fuit apud Arabes [illegible]
Balac Regis Madianitarum seu Arabum, quamvis possit
etiam dici Balaam fuisse Arabem, [illegible] postea
fuit interfectus cum reliquis Madianitis, & ex accidenti habitasse
in Mesopotamia. est enim sententia non improbabilis
Balaam fuisse Madianitam, seu Arabem [illegible] a La=
pide in Num. c. 22. v. 5.

De Persida & Chaldaea vide Carum in loc. Theolog. sed refutatus a Hyacintho de Gra[illegible] de Mysterijs & annis Xpti dissert. 8.

Arabes lingua generis, [illegible] [illegible] eodem cum Mesopotamis. Strabo l. 2. p. 33.

[illegible] haec improbabilis [illegible] Andreae Masij.

Saba non solum nomen civitatis in Arabia quam [illegible] v. Strabonem Pomponium Melam, Plinium.

Pars Arabiae Petreae videntur Nabathaei Sanei teste Strabone. Et teste Hieronimo in Geographia Vitré pars Arabiae felicis.

Ex qua parte Arabiae fuerint videtur tangere Isai: ias: Omnes de Saba venient: tangit Dromedarios Madian & Epha. Madian est nomen generale Arabiae sicut in psal. & Isa: ias ipse. Epha Is. 60. apud 70. Γαιφα quae pars Arabiae felicis. V. Graveson ac Pinedam citatum a Cornelio a Lapide in Matth. cap. 2. qui Pineda sustinet ex hac regione fuisse Reginam Saban imo ipsemet Cornelius a Lapide in cap. 12 Matth. Regina Austri sc. Saba Arabiae felicis quae est meridionalis puncti in judicio. Thes. Latinae linguae consentit Saba v. Ex hac igitur regione omnes fuisse Magos sustinet Pineda excitato ut videtur innuere textu Isaiae: Omnes de Saba venient.

Hinc habes contra Genebrardum ps. 72. qui contendit Magos fuisse, & ex Saba Aethiopiae, quam commentator in Ptolom. Geograph. vult fuisse Meroen sub Aegypto, & ipse Genebrardus. Sed errat hic maxime, cum videas 70. interpretes sic esse illi contrarios, qui expresse nominant Sabam Arabiae.

Genebrardus etiam ait in textu Haebreo in ps. 72. legi Sheba & male legisse 70. Saba. Quis scit an textus hebreus modernus sit corruptus. Certe verisimilius est saniorem fuisse tempore 70.

Reges Arabum & Saba, & postea dicunt cum Isaia, qui dicit aurum & thus deferentes ex Saba scilicet Arabiae videntur inspecta 70. ubi adverteri dicat errasse, & nominasse Sabam Arabiae per Sin Saba cum per Samech debuissent nominare scheba sive Sheba. Alio praeterquam quod hinc est magna temeritas, & temere corrigere textum Vulgatam v. Thes. Lat. linguae qui sentit cum 70.

Sed ratio qua movetur Genebrardus procedit ex ignoratione regionis Sabeae partis Arabiae felicis, ait enim esse Thuriferam non auriferam. Sed Plinius lib. 12. c. 14. Otal Graveson sed male

[illegible] (. [illegible]) ait etiam Arabiam Sabaeam [illegible]
esse; inde non poterit dici dubitari de auro Arabiae?
[Verba Plinij sunt: Sabaei ditissimi silvarum fertilitate
odorifera, auri metallis. Ut conciliem Strabonem cum Plinio
dico Sabaeos habere in proxima Arabiae regione [illegible]]
Sabaea ut Plinius ait lib. 6. c. 28. circa finem est Thuris
Mirrae & Auri feracissima, cui adnecto Strabonem lib. 16.
ubi de Debis prope finem. Post hos, idest Debas, inquit [illegible]
homines [illegible] [habitant finitimi cum Strabone Sabaei]
temperatiorem quidem terram habitant, apud eos aurum effo-
ditur non strigiles (idest oblongae & tertiae parte, tertiae
parte oblongae strigiles) sed glebulae quaedam quae non
multa purgatione indigent magnitudine minima, fabae mediana
mespili, maxima nucis, quas perforantes cum lapillis lucidis
alternis positis faciunt monilia [illegible] filo, & collo manibusque
circumponunt. Vendunt & aurum vicinis (idest Sabaeis) vili pretio
idest aeris triplo, argenti duplo, tum propter operandi inscitiam,
tum propter inopiam eorum quae contra accipiunt, quorum
[illegible] usus magis est ad vitam necessarius. Subdit postea
Strabo. His proxima est felicissima Sabaeorum terra, maxima
natio est apud hos thus & mirrham. Strabo etiam
circa finem l. 15. ait: Quaedam indigena sunt (loquitur de
Arabibus) sunt aurum, argentum & gemmae ex aromatibus.

Sed & Cornelius a Lapide mihi videtur falli, quod
Magos ait advenisse omnes ex Arabia, contendit non
ex Aethiopia, sive ex Saba Aethiopiae. 2° ex
hac ratione, quod omnes fingitur Aethiopes seu fuscos, sed
fusci sunt homines in parte Sabaeae quia est valde meri-
dionalis. 3° quia venit ex ea regione unde venit Re-
gina Saba. Sed quidquid sit de hoc adventu Magorum, ex

eadem

eadem regione hujus Reginae certe haec verisimilius venit ex Arabia, ut vidimus, quod si nolit hoc quia in Arabia esse non narretur flumen, ut monendo videtur, cum in Aethiopia sit parte Arabiae navi; sed fallitur ex dictis praecedentibus quod Aethiopia quae [illegible] [illegible] [illegible] ab Arabia non est pars illius apud illos scriptores tunc ipsius Arabia est in Asia, in Aphrica

Notandum hic contra quod respondeu posset Arabiam esse Orientalem patet ratione Judeae maxime orientis [illegible] patet ex chartis Geographicis, ex Cornelio Tacito lib. 5. Histor. ubi vult Arabiam esse ad orientem Judeae positam, sic enim habet. Terrae finesque qua ad orientem vergunt, videlicet Judaea Arabia terminantur, maxime vero situs Arabiae felicis. Quando enim Abraham illos quos susceperat ex Cethura separavit ab Isaac, ut videlicet inter eos dissentio duda assignavit illas possessiones ad plagam orientalem hoc est ad Arabiam sicut dicitur Genes. cap. 25. Ex quo habes omnes Magos fuisse ex [illegible] regione Arabiae felicis eorum latitudine potuere illas [illegible], dominaret propria illorum regionum, [illegible] Arabiae, & [illegible] [illegible]. [illegible] de Auro Arabiae & sic dominarum verificari Omnes de Saba venient.

Item illud verificari Reges Tharsis & Insulae munera offerent. Tharsis [illegible] significat ut observat Hieronymus in cap. 2.um Isaiae v. 16. super omnes naves Tharsis [illegible] legunt super omnes naves Thalassis, aliqui oceanus interpretantur. Tharsis Reges sunt veri Arabiae felicis reges, quae undique maris circumdatur hinc illinc Arabico, & persico sinu & oceano [illegible] praeterea reges insulae dicantur, talis est Thesauro lat. ling. est Arabia felix Peninsula circumdata sinu persico & Arabico

4. quia ipse Cornelius in Genes. in 2°. dicit Arabiam etiam Aethiopiam esse. v. infra ad marginem

Docete tamen hic etiam Aethiopiam trans Aegyptum vocatam Arabiam ex Herodoto l. 2. p. 46. in fol.

— — divisionem

Jo & dicit ibi a Nilo Arabiam allui, quod esse verum non posset nisi Arabia esset in Aethiopia.

& Oceano.

Aethiopes terram lingeret, quia Aethiopes sunt Arabes, (quia Aethiopes sub Aegypto ~~sunt~~ est veluti colonia deducta ex Arabia) Vide Pagium tom. 2. 3027 n. 124. (Madianitae & Ismaelitae, seu Arabes, dum erant & vocabantur Aethiopes v. Perer. in Genesim c. 37 : v. 25.) Arabes hinc transfretantes mare rubrum facile occuparent partem illam Arabiae, ut temporibus nostris videtur ex Pagio. Sed ego opinor mutuum fuisse, & esse ~~.....~~ ~~et altera gens~~ alterius gentis sua terras occupaverit ob nimiam vicinitatem commoditatemque. Vide item Genebrardum qui in Psal 73 in illum versiculum dedisti eum escam populis Aethiopum v. 16. ait tam littus Arabicum quam Aethiopicum apellari a Hebraeis Aethiopiam.

Aethiopia praeveniet manus ejus Deo; sic adamussim vero. cit. Utraque littora inter mare Rubrum tam Arabicum quam vero Aethiopicum apellatur Aethiopia. v. Genebrard. in psal. 73. v. 16.

Hinc Zara ille qui egressus est contra Asa anno Mundi juxta Torniellum 3093, juxta computum marginalem in Biblijs Vitri anno 3063 erat ex Aethiopia sub Aegypto, & dominus factus Arabiae hinc fecerat sibi viam contra Regnum Judaeae. Vide Torniellum ibi qui dicit uxorem Moisi Sephoram, * vocatam Aethiopissam ut patet ex scripturis citatis ibidem, saltem ob colorem nigrum. Sic magus ille vulgo Melchior, Ethiops esse potuit, vel quia niger erat, vel quia natus ex Ethiopissa matre, vel Aethiope Patre, vel quia Aethiopes aliquam partem Arabiae possiderent, vel quia fuerit ex ipsa Aethiopia, quae ~~etiam~~ ut vidimus dicta est Arabia v. supra ad marginem ubi loquebamur contra Cornelium a Lapide et Herodotum ex contraria parte citat.

V. Cornelium a Lap. in genes. c. 8. circa finem ubi dicit Madianitas vocatos esse Arabes & certe in illo cap. Genesis Phison & Geon fluvios Paradisi circuire Arabiam ipsam, nec aliter videtur explicari posse illum locum attendenti terrae geographiam. v. etiam Torniellum ibidem.

Miror tamen Salianum contradicere Torniello ubi supra Hinc Zara cum genes. 2°. ~~dicit~~ ajat Arabes esse Aethiopas.

vel confines.

vel confines.

Quaestio illa de loco unde venerint Magi anceps valde est in scriptura de varietate sententiarum illa quae vult fuisse Persas ex eo quod fuerint Magi. Illa vox est usitata Persice, Magi significant apud quos scilicet Magorum nomine omnes fere orientales vocabant sapientes teste Plinio apud eundem Cornelium a Lapide. In hac sententia fuisse S. Jo. Chrysostomus Clemens & Cyrillus ambo Alexandrini, citat item Baronius n. 24 in hac sententia Leonem Magnum Papam serm. 2. sed in hoc sermone nihil expresse dicitur. Imo D. Leo serm. 4. in princ. de eodem festo ut videtimus potius fuisse Chaldeos, cum dicat Magos spectandorum siderum arte pollentes, qua arte pollebant Chaldei, Persae non leguntur astronomi fuisse, vel astrologi.

Vide de Varietate Sententiarum Ij. [illegible] diversim Canum l. 12. de auct. hist. c. 5. in resp. ad 5. circa fin. & Cornel. a Lap. in cap. 2 Matth. circ. princ.

Altera sententia fuisse magos asserit ex Chaldea. In hac sententia est ut videtur S. Leo, Athanasius qui expresse ait fuisse Chaldeos homil. 2. de Epiph. & refertur ab Ecclesia 5a die infra octavam Epiph. ut sermo ille Leonis Magni dom. infra Octavam. ambo in 2o noct. lect. & conciliari potest haec sententia facile cum illis aliis, qui volunt esse ex Mesopotamia advenisse ex Ur Chaldaeorum, vel ex locis proximis. Nam ex Ur Chaldaeorum poterant in Judaeam pervenire infra octiduum ut patet ex Cano citato in Margine qui inclinat in hanc sententiam. Quam vide defendentem esse in Oriente Mesopotamiam, & inde successores Balaam qui fuit ex Mesopotamia possent merito apellari. Et S. Hieronymus qui [illegible] c. ult. Chaldeos & ex Mesopotamia (vide Corn. a Lapide cit. supra in dicas) Unde verosimilior haec sententia, quam prima propter expeditionem itineris. (vide supra).

v. dicta superius

Altera sententia est advenisse ex Arabia ut videmus supra & haec fundatur in Evangelio, & prophetiis, signanter Isaiae

propter

propter munera quae detulerunt quae vigent in Arabia, & ex prosa nominantur Reges Arabum, & Saba. sed et Cornelij a Lapide qui vult advenisse quidem ex Arabia duos, vero duos, tertium ex Aethiopia quem refutavimus supra nam est inverisimile, & applicando illud: Coram illo procident Aethiopes, & Aethiopia sum abundat ob auctoritatem Cornelij a Lapide citatum fuit male Pomponius Mela citatur ibi lib. cap. 10. sed potius citari debet cap. 4. in Indiae descriptione, vel auctoritati adde Herodotum lib. 3. in fol. c. 93 ubi dicit. Huic (Arabiae) contermina Aethiopia terrarum habitatarum ultima. Haec & aurum multum fert & Arabia & ipsa nominatur. Caeterum haec sententia quod Magi venerint ex Arabia fundatur maxime in prophetijs. de illa Psalmi: de Saba venient potest intelligi de Saba utraque & Aethiopiae & Arabiae felicis sed verisimilius illa Sinedae omnes Magos venisse de Saba Arabiae felicis propter itineris majorem expeditionem & facilitatem; nam nimis longum erat venire a Saba Aethiopiae tanta distantia a Jerosolyma & necessaria transfretatione maris rubri faciendo difficultas illud iter complere . . .

Qui sint in hac sententia v. Cornelium a Lapide & Canum.

Magos ex qua parte venerint seu ex Aethiopia sub Aegypto seu ex contermina Arabia, an Chaldea & contermina eis Persia est utrinque probabile. vide hic vertendo folium. An fuerint Reges seu Reguli affirmativa sententia est valde probabilis, immo probabilissima reputatur a Melchiore Cano de loc. Theolog. l. 11. c. 5. ad 4. v. Cornel. a Lapide in c. 2. Matth. ubi vocat id communem in nativitatem & vocem fidelium, sed intellige quae faciat opinionem valde probabilem, non persuasionem fidei quia nihil ad fidem pertinet Reges ne fuerint Magi an non. An fuerint tres numero est non improbabile propter auctoritatem aliquam Patrum, & verisimile aliquod argumentum. An sic vel sic fuerint

appellati

apellati ut Beda praesertim eos nominatos vulgatis promiserit, ut pariter de eorum aetate idest omnino incerta est id penitus penitusque incertum.

Simbolum quod communiter adscribitur Athanasio non videtur aliquibus, quod, clarissime haeresis contra Graecos de processione Spiritus Sancti a filio, & contra Nestorium & Eutichem Ecclesiae veritas de Incarnatione definitur.

Adde quod ante Theodulphum Aurelianensem, nec ipse Athanasius, nec ullus veterum scriptorum meminerit, nec nisi post annum millesimum in Ecclesia obtinuerit, neque ubique clarescere caeperit donec a Gregorij IX Legatis in disputatione Constantinopoli habita, sub Athanasij nomine prolatum fuit.

Tribuitur Vigilio Thapsensi, qui floruit saeculo Nestoriano & Eutichiano v. Cave

Bellarminus tamen de Scriptoribus Ecclesiasticis ait citari ab Augustino in psal. 120 explicans illud: Per diem sol non uret te: i.e. hoc sole S. Athanasius Alexandrinus Episcopus ita palam locutus est: Filius a solo Patre non factus, nec creatus, sed genitus. Sed aut fallor ego aut Bellarminus non enim reperio in Augustino loco citato quod dicit Bellarminus.

Pagius critic. contra Baron. tom. 1. ~~[illegible]~~ sentit contra hunc & Bellarminum ann. 340 a n. 6. & praeter dictas rationes addit quod nullus Graecismus exciderit in compositione hujus Symboli, quod est mirum cum Athanasius imperfecte callerent latinam linguam. Praeterea nec Cyrillum nec Leonem Magnum, nec Concilium Calchedonense, nec Ephesinum meminisse contra Nestorium & Euthichetem, nec

a Schismate

a schismate Photiano, usque ad Latinos contra Graecos agitata apud utrosque quaestio an Spiritus S. procedat a Filio, et per 300 annos, nisi tempore Gregorii IX ut dictum est.

Mentio primum hujus Symboli facta est in Concilio Augustodunensi in Gallia sub S. Leodegario 670. ann. immo etiam ab anno 633. in concilio Toletano 4. unde fluminante per centum annos invaluisse dicendum opinionem tribuentem S. Athanasio.

Conjectura Baronii asserentis refutatur a Pagio ibidem, sicut coactum Romae profiteri Exulem Athanasium fidem suam, veniam de fide eadem sanctus non erat cum aliis ab illa; propterea ruit conjectura Baronii quod necesse fuerit edere illum sancto per formulam illam fidei suae rationem.

Symbolum igitur illud tribuit Pagius Vigilio Thapsensi, cum Quesnello, eo quod iste Vigilius qui floruit exorta jam Eutychiana haeresi edebat sui temporis multa opuscula catholica sub persona SS. Patrum ut ipse fatetur Vigilius in dialogo quem edidit adversus Arianos Sabellianos Photinianos, libros a se editos sub nomine Athanasii, ut ostendit ibi auctoritate etiam Codicis Thuanei inventi cum hac inscriptione: Incipit altercatio Athanasii cum haereticis: post hunc vero tractatum haberi Symbolum Nicaenum, de formulam fidei Ariminensis Concilii & Symbolum S. Athanasii cum hac epigraphe: Fides dicta a S. Athanasio episcopo

Tandem in antiquissimo codice MS. cui est annexum opusculum & utrimque praefixum est nomen Athanasii cum clare constet opusculum annexum esse Vigilii. v. ibi Pagium.

Dicit Cardinalis Bona Gregor. Nazianzenum meminisse Symboli hujus Athanasii idest orat. 2., versus finem, in laudem hujus Sancti. Verum in eo patet meminisse, ut ait Willius in annotat. Eliae Cretensis n. 44.. Confessionis exhibitae Joviniano. quam

vide

vite apud Theodoretum lib. 4. c. 3. & emenda Typographi errorem qui dicit lib. 13. illa vero confessio fuit edita Graece & post reditum ab exilio; vide ibi hist. contradicent. de symbolo Athanasii.

Quod vero ita intelligendum sit certe apparet ex historia Theodoreti, & orationis contextu; si utrumque conjungas non constat aliam confessionem exhibitam Joviniano quam illam apud Theodoretum.

Advertendum forsan a Vigilio inscriptum illud opusculum symbolum Athanasii quod in eo confessio divinitatis, consubstantialitatis Xpi, & Spiritus S. cum Deo, de quo major pars est symboli Athanasii dicti conveniat cum confessione germana Athanasii apud Theodoretum.

In symbolo Niceno, & Constantinopolitano omissum descensus Christi ad inferos rationem dat Angelus p. 3. sent. distinct. 25. [illegible] & 12. 2.ae q. 1. a. 4. nam licet ut ait in objectione sit unus ex articulis fidei, quod non esset impugnatus & error aliquis circa eam excitatus, ideo non fuit necessarium aliquam explicationem fieri circa illud.

S.S. enim qui fecerunt symbola in conciliis ~~facimus~~ ~~fidei~~ potius explicationem symboli Apostolici fecerunt ad reprimendos errores suis temporibus exortos, ut observat in illum textum Peraita.

Potuit igitur in symbolis posterioribus omitti aliquid, vel addi pro diverso fine & intentu SS.rum symbolum novum constituentium, seu potius antiquum explicantium & S. Finis symboli Athanasii erat explicare clarissime fidem catholicam SS.ae Trinitatis, & de hac agit per majorem partem eam elucidando, hinc & omittitur eo Christum conceptum de Virgine crucifixum pro nobis, sanctorum communio, peccatorum

remissio

remissio peccatorum in Niceno symbolo explicari necesse fuit. Idem consubstantialitatis Filii; haec fuit declarata, alia quae non erant controversa, vel causa illius articuli controversi, & declarati posita caetera, vel omissa vel indicata. Tandem in Constantinopolitano processio Spiritus sancti posita expressius, quia de hac erat quaestio eo temporis.

At quia Apostoli non ut declararent aliquod controversum sed ut instruerent fideles circa necessitatem credendorum quae erat descensus ad Inferos sigillatim, & articulatim rationem integram tradiderunt.

Hinc habes quod omissum in uno symbolo, non tollit necessitatem alterius articuli positi in altero, non enim symbolum posterius abolet prius. v. de Lugo tractatu de fide disp. 13. sect. 4. n. 63. V. Oviedum eodem tractatu contr. 1 & 5 n. 49. 50. V. Collationem nonam in Concilio Florentino apud Labbe p. 2. tom. 13. ubi dicitur eam "particulam descensus ad Inferos posita in Symbolo Apostolico fuisse quidem detractam, seu potius non insertam in Niceno, non autem negatam, nec impugnatam. Sic symbolum Nicenum non abolevisse Apostolicum, sed tale quale fuit in suo robore reliquisse.

Themistius Philosophus floruit a temporibus Juliani usque ad Theodosium; fuit Ethnicus, sed fecit in maxima gratia apud Imperatores Catholicos contra haereticos. v. Baronium tom. 3. et de ejus operibus Suidam, & de oratione aliqua quae non putabatur extare tempore Baronii. v Sassum tom. 13. ejus orationes translatae fuerunt e Graeca saeculo 14. a Landulfo Malatesta Ariminense, teste Pastoranio in Epigraphe verba Manifesta. Erat novus scriptor de magisterio antiquorum Philosophorum

Corephorum Leonardus Coppardus lib. 2. in Themistio dum facit Christianum Themistium &c. errore forte lapsus quod iste Themistius Christianos defenderit ut &c. sed vide Rooman. Notandum tamen ex eodem Leonardo S. Augustinum, ut ex ejus scriptis constat fuisse discipulum hujus Themistij.

Epitome vitae Themistij vide apud Thes. Fabri v. Themistius ex quo Thes. xxy excripsit ad verbum Calepinus recens Lacrymae.

Sycomorus. Evangel. S. Lucae cap. 19.

Vide Vocabul. Eccles. modernum v. Sycomorus. An haec vox pronuncianda sit penultima brevi, an longa est lis atque sub judice. Breviter pronunciandam volunt Sauvantes, & Thesaurus Latinae Linguae. Alij longa sillaba penultima ut Prosodia Bononiensis, Regia Parnassi quae et melius producitur est enim $\sigma\upsilon\kappa\eta$, & $\mu\omega\rho o\varsigma$. Communem esse penultimam dicunt Cornelius a Lapide, & Laudi quamvis hic videatur inclinare, ut longa sillaba enunciatur.

Prosodia Bononiensis: Sycomorus, si ficus fatua per ω, at si morum significat communis.

Thesaurus Latinae linguae qui stat pro pronunciatione brevi, ita sic existimat quod Sycomorus a moro & syco idest ficu sit denominata $\mu o\rho o\varsigma$ prima brevis est. Quod autem sic denominetur citat Dioscoridem ex Ruellio, sed Ruellius fallitur, siquidem Dyoscorides non dedit hoc nomen sycomorus arbori illi, quia participet de moro & ficu quamvis dixerit in folijs sycomorum imitari morum. Legatur Dioscoridem, sive versionem Italicam apud Mattiolum, sive Latinam apud Tanvenum Sardavensem qui pariter citat & graeca verba haec habet quae bene Mattiolus sic reddit lib. 1. cap. 145 Chiamano alcuni il sicomoro, ancora sicamino cioe moro; il frutto del quale per essere di sciocco sapore si chiama ancor egli sicomoro. Ergo ex Dioscoride tam fructus quam arbor sycomori dicta Sycomorus propter fatuitatem saporis a verbo $\mu\omega\rho o\varsigma$ quod idem est ac fatuus, & insipidus, non a verbo $\mu o\rho o\varsigma$ qui est arbor quae

Latine

atine dicitur etiam [illegible]. cumque primo modo dictum sit scri-
benda sit per omega, & non per omicron, pronuncianda pari-
ter longa penultima & non brevi, unde Jesus Neronis impe-
ratoris alio libro in folio.

Hinc [illegible] Magnus [illegible] Luca v. Sycomorus, & pari-
ter qui annotationes [illegible] in eum fecit [illegible] primus
dixit: Erravano coloro quali anno stimato che la forza della parola
greca significhi fico pazzo, è ben vero che da certi fu nomata
fico pazzo, non già per la significazione del nome greco, ma perchè
producono fichi insipidi. Nam ecce Diomedes auctor tanti nominis)
qui oppositum dixit. E l'osservatore parimente s'inganna dicendo
che tanto erano coloro, che esponevano Sycomorus, ficus fatua, nam
SS. Patres pene omnes ita exposuerunt, tum Gregorius Magnus, tum
Beda ut videre est in festo Dedicationis Ecclesiae in [illegible]
lectionibus in Evangelium, & Augustinus pariter apud [illegible]
[illegible] [illegible] & Ambrosius in eodem festo allusit ad hanc fatu-
itatem [illegible] sycomori [illegible] allegoriam [illegible]
omnes SS. Patres vim verbi graeci perpenderunt, & hanc reddiderunt
[illegible]

Verum SS. Patres non modo in auctoritate fundant sententiam
suam quia legerant [illegible] textu Graeco, hunc Evange-
listae sycomorum scriptum per o.megam, sive sycomorum
ut est in D. Luca: etiam quoque omega in edito graeco Jo-
bertis Stephani Typis Regiis 1550, & in editione Plantiniana, & ab
Jo: Stephano quatriu[m] [illegible] Ezechielis; quas omnes editiones habeo
apud me, & vidi oculis meis, & Cornelius a Lapide ita pariter legit.

Nec sine mysterio ut observatur a Jansenio Gandavensi
S. Lucas in specie nominavit Sycomorum, quem ascendit Za-
chaeus, cum ex S. Hieronimo nullus apex sacrae Scripturae (loquitur
is de textu graeco) non sine aliquo sensu; qui sensus certe, quem

innuit

inuisit [illegible] fuit expressus a [illegible] [illegible] ... [illegible]

in homilijs infra octavam dedicationis.

Et quiam ego non solum praeter [illegible] D. Gregorius, & Beda
non modo alludunt, sed etiam ita legant de verbo ad verbum ver-
tentes sycomorus idest ficus fatua, nos porro velimus pronunciare
brevi penultima, cum hac pronunciatione [illegible] [illegible] [illegible] SS.rum
Patrum, immo nulla sit interpretatio verbi sycomori, quae pronun-
ciatur brevi penultima. Sic hic sanius perinde ac si latine dicere
ficomorus, & vellem Italice volgere ficomoro, sonat idem ac ficus
insipida [illegible] [illegible] intelligent. ... linguae latinae
& italicae [illegible] ineptiam; [illegible] videret unde stulte redderem
quae non [illegible] lingua latina [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
pronunciis sycomorus brevi penultima. nam idem ac si diceres
quod graece sonat voce composita ex fico, & ea voce quae signi-
ficat [illegible] [illegible] [illegible] ac ficus fatua, [illegible] fatuum
magis & ineptum dici potest? ... [illegible] [illegible]

Ceterum [illegible] longa penultima sycomorus, [illegible]
occurrit intelligenti utramque linguam μωρος graece esse
cum omega & fatuum significare, hinc rectam esse interpre-
tationem & allusionem SS. Patrum, quos cum legimus in homi-
lijs in festo dedicationis, & ejus octavario certe devenimus [illegible]
[illegible] quae [illegible] & intelligi [illegible], nec ineptum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] nostra pronunciatione [illegible] [illegible]

Quamobrem si longa penultima sycomorus est pronunciandus
in [illegible] itum in missa faciendum propter uniformitatem.

Neque dicat quis in [illegible] textu non esse sicomorum, sed
sicomorum, [illegible] autem significare [illegible] arborem ex [illegible]
utroque Cornelio [illegible] [illegible] [illegible]; Esto ita significet [illegible]
Ceterum in vulgata sycomorus alia est vox, quamvis [illegible]
significet eandem arborem, sed quidquid sit de hoc etiam syco-
morea [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ut in editi-
onibus

graecis impraeditis, & si non conferantur, potest tamen indifferenter scribi vel per omega, vel per omicron, sicut dicta vox synonima morus, qui primum scribitur graece μωρον aut μορον, ex Casaubono in Athenaeum Dipnosophistarum l. 2. c. 12. n. 30. Propositionis via est amplectenda, cum permittatur nobis vel longe, vel breviter Sycomoram pronunciare, etiam attenta vi vocis illius graecae utramque significat illa semper ob rationes superdictas longe quam breviter pronunciare debemus & haec est mea opinio salvo semper meliori &c.

a. 16 in folio — Sycomorus, quae vox est in Evangelijs sacris et in nostris aliis vulgata pronuncianda ne videatur longo penultima an brevi adhuc sub judice lis est. Stat pro pronunciatione brevi quod haec arbor a moro & a ficu idest ficu sit denominata a Dioscoride & Galeno secondo che dice il Quellio nel tesoro della lingua latina, e però scrivendosi morus arbor per omicron, & non omega, ne segue che si debba dire breve, ma il Quellio s'inganna che Dioscoride abbia dato tal nome pensò al sicomoro perche partecipi del moro e del fico avendo ben detto che ha le foglie al moro simiglianti, ma chi legge Dioscoride nel Mattioli vede il contrario, mentre che le parole sue sono queste nel libro 4. cap. CXLV. (145) Chiamano alcuni il sicomoro ancora sicamino cioè moro, il frutto dal quale per esser di sciocco sapore si chiama ancor egli sicomoro. e ciò non solo l'interpretazione del Mattioli, ma di Cornelio Jansenio Gandavense che prima di me l'ha osservato. Dunque secondo Dioscoride tanto il frutto, quanto l'albero [illegible] si chiama sicomoro per esser di sciocco sapore, e per derivarsi dall' albero moro secondo Dioscoride ma da μωρος che in greco significa fatuus, aut stultus ha la sua denominazione, ed allora si deve scrivere per omega, e pronunciar longa perche μωρος nam aurata orata, ex plaudo plodo & explodo ex caudice codex. caurus corus, plaustrum plostrum, cautes cotes, Plautus Plotus sunt longae in diphthong. & gutta. v. Grammat. Jansen. lib. 4. de figuris. Orata prius longa est, ac aurata, corus ac caurus, codex ac caudex, Plotus, ac Plautus

fatuus

secondo la traduzione del Mattiolo. V. Grammaticam Janseniana l. 4. de antiphrasi: Sycomorus arbor quod fructus sit insipidus, sit an metathesi frequenter in latinis unde in pronunciatione videtur retinere productionem ratione diphthongi

fatuus appresso a Latini così si pronunciava anche nella prima sillaba per intelligenza della qual cosa non sarà fuor di proposito riferir un motto di Nerone Imperatore contro Claudio suo Padrigno già morto, riportato da Suetonio ed interpretato da Lipsio. Joras.

Lipsius de pronunciatione linguae Latinae cap. 9.

Neronis Imperatoris qui de Claudio [illegible] dictitare morari (prima syllaba producta) eum inter homines desiise illudebat, ut Suetonius scribit simul et ad vulgatam illud respiciens [illegible] quo morari dicitur desiise homines a mora εὔφημως (idest boni augurij causa) dicimus. Ex eadem fatuitatem Claudio exprobrans, voces ipso pingit et asino quo ostendebat verbum hoc se formare a verbo μωρὸς.

Sed extra iocum, per tornare ove s'è comminciato quello che più fa forza si è che i SS.ti Padri hanno così interpretato questa voce, cioè Sycomorus, dest. ficus fatua, e questi sono stati S. Ambrogio, S. Gregorio, Beda come si possono vedere nelle Lezioni del Breviario, nella dedicazione della Chiesa e S. Agostino appresso il Maldonato al cap. 19 sopra S. Luca ed è verisimile molto che abbiano letto nel testo greco vero et emendato (in greco scrisse S. Luca) che il S. Evangelista abbia scritto Sycomoros, e per dir meglio Sycomorea, che così in questo secondo modo ha scritto) abbiano veduto, dico, essi pratici non men della lingua latina che greca, nel testo greco Sycomorea per omega scritto, come di presente è nel testo greco appresso di me di Roberto Stefano, stampato nella stamperia regia 1550 altrimenti se fosse stato scritto per omicron e non per omega non avevano di[illegible] occasione d'interpretarlo ficus fatua e forsi sopra tutte quelle interpretazioni in mystificazioni morali, et allegoriche [illegible] S. Ambrogio, S. Gregorio, Beda &c. reliqua vide supra &c.

Etiam in testamento graeco ex officina Plantiniana quadrige Ezechielis 4.or Evangeliorum graece et latine [illegible] Jo: Roberti [illegible]

Indice

Carte

1 a 41 .. Orazioni filosofiche e letterarie, epigrafi, elegie, con note storiche su Macerata ed altre poesie latine.

42 a 74 .. Dell'antica geografia (ex Mss. Mazzei)

75 a 88 ... Note alle opere di S. Gerolamo (ex. Mss. Mazzei)

89 - 90 .. Dissertazione metafisica (1690).

91 a 100. De Magis; De Symbolis; De Sycomoro (ex. Mss. Mazzei)